

41

საქართველო ბელაჟი
„ბელაჟი იმპროვიზირებული – ქართული მუსიკა“

საქართველო ჰარმონიკა

2012

საქართველოს კამერული ორკესტრი

პოლიტიკური კოალიცია „ქართული ოცნების“ სადამფუძნებლო დეკლარაცია

თბილისი, 21 თებერვალი, 2012

ჩვენი ქვეყნისათვის 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნები მნიშვნელოვანი გზაგასაყარია – ამ არჩევნების შემდეგ საქართველოში რეალურად უნდა დაიწყოს მრავალპარტიული დემოკრატიის დამკვიდრება.

ეს არის არჩევანი თავისუფლებასა და დიქტატს, სამართლიანობასა და უსამართლობას, ევროატლანტიკურ ინტეგრაციასა და საერთაშორისო იზოლაციას შორის.

საქართველოს გადარჩენისა და თანამედროვე სახელმწიფოდ დამკვიდრებისთვის აუცილებელია 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში ქართველი ხალხის გამარჯვება პოლიტიკურად და მორალურად გაკოტრებულ მმართველ რეჟიმზე, რომელიც დღეს მხოლოდ ძალაუფლების შენარჩუნებისთვის იბრძვის.

სწორედ ამ გამარჯვების უზრუნველსაყოფად შეიქმნა პოლიტიკური კოალიცია „ქართული ოცნება“. კოალიცია აერთიანებს იმ პოლიტიკურ ძალებს, რომლებიც გაერთიანებული არიან თავისუფლებისა და დემოკრატიის პრინციპების საფუძველზე და გამოხატავენ საზოგადოების უმრავლესობის მიზნებს.

არჩევნებში ხალხის თავისუფალი ნების გამოვლენის გზით ხელისუფლებაში მოსული „ქართული ოცნება“:

1. დაასრულებს ავტორიტარულ მმართველობას და პოლიტიკურ მესიანიზმს საქართველოში, რისთვისაც განავითარებს ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე დაფუძნებულ ინსტიტუტებს, დაძლევს სამოქალაქო დაპირისპირების შემკვიდრეობას და განამტკიცებს ეროვნულ თანხმობას;
2. დაამკვიდრებს სახელმწიფო ორგანოთა დაბალანსებულ და გაწონასწორებულ მოდელს, რეალურ თვითმმართველობას და მრავალპარტიულ პოლიტიკურ სისტემას, რისთვისაც ხალხის აქტიური მონაწილეობით განახორციელებს კონსტიტუციურ რეფორმას;
3. უზრუნველყოფს ქვეყნის უსაფრთხოებას და რეგიონული პოზიციების გამყარებას, რისთვისაც გააღრმავებს ევროკავშირისა და ნატოსთან ინტეგრაციას და მონაწილეობას მიიღებს რეგიონული მასშტაბის ეკონომიკურ და სამშვიდობო პროცესებში;
4. დაიწყებს და შეუქცევადს გახდის ქვეყნის გამოღიანების პროცესს, რისთვისაც მოძებნის დიპლომატიის გზებს აფხაზეთთან და ოსებთან, საერთაშორისო თანამეგობრობის მხარდაჭერით მიაღწევს კონკრეტულ შედეგებს რუსეთთან მოლაპარაკებებში;
5. დაამკვიდრებს საარჩევნო დემოკრატიას, ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებისა და არჩევნების გზით შეცვლის ტრადიციას, რისთვისაც გააძლიერებს ოპოზიციის როლს ქვეყნის მართვაში, დაიცავს მედიის თავისუფლებას და წახალისებს სამოქალაქო ინიციატივებს;
6. უზრუნველყოფს მოქალაქეების კონსტიტუციური უფლებების ხელშეუხებლობას, დანაშაულისათვის სასჯელის გარდაუვალობას და პოლიტიკური ნიშნით დევნის დაუშვებლობას, რისთვისაც დაამკვიდრებს კანონის უზენაესობას, გაათავისუფლებს სასამართლოს და სამართალდამცავ ორგანოებს პოლიტიკური ზეწოლისგან;

7. არ დაუშვებს ხელისუფლებაში მყოფი პარტიის შერწყმას სახელმწიფო ინსტიტუტებთან, რისთვისაც გაათავისუფლებს საჯარო სამსახურებს მმართველი ძალის წახეხიდან და გამიჯნავს მათ პარტიული ინტერესიგან;
8. დაძლევეს უმუშევრობას და სიღარიბეს, შეუქმნის უნარიან და მშრომელ მოქალაქეებს სიმდიდრისა და კეთილდღეობის პირობებს, რისთვისაც განავითარებს წვრილ და საშუალო ბიზნესს და სოფლის მეურნეობას, დაიცავს კერძო საკუთრებას და შრომით უფლებებს, უზრუნველყოფს მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში ქვეყნის ინტეგრირებას;
9. დანერგავს ხარისხიანი და ხელმისაწვდომი განათლებისა და ჯანდაცვის სისტემებს, რისთვისაც განახორციელებს საქართველოს თითოეულ მოქალაქეზე ორიენტირებულ, გააზრებულ რეფორმებს;
10. შეუქმნის შრომისუნარო მოქალაქეებს ცხოვრების ღირსეულ პირობებს, რისთვისაც დაამკვიდრებს უსაფრთხო სოციალურ გარემოსა და განავითარებს სოციალური სოლიდარობის სისტემას;
11. ხელს შეუწყობს საქართველოს მოქალაქეთა მრავალფეროვანი ერთობის – საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებას, რისთვისაც დაიცავს ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების უფლებებს და ხელს შეუწყობს სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში მათ ინტეგრირებას;
12. იზრუნებს ქვეყნის ეროვნულ-კულტურულ მემკვიდრეობაზე და ხელს შეუწყობს საგანმანათლებლო და სოციალურ-ეკონომიკურ მოდერნიზაციას, რითაც დაძლევეს, ერთი მხრივ, ბრმა მიმბაძველობის, ხოლო, მეორე მხრივ, ფსევდო-პატრიოტული კარჩაკეტილობის ტენდენციებს.

ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის ჩვენ გავიმარჯვებთ არჩევნებში!

<p>ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო <i>ბიძინა ივანიშვილი</i></p>	<p>საქართველოს რესპუბლიკური პარტია <i>დავით უსუფაშვილი</i></p>	<p>თავისუფალი დემოკრატები <i>ირაკლი ალასანიძე</i></p>	<p>ეროვნული ფორუმი <i>კახა შარტავა</i></p>
<p>კონსერვატიული პარტია <i>შვად ძიძგური</i></p>		<p>მრეწველობა გადაარჩენს საქართველოს <i>ვოცი თოფაძე</i></p>	

შინაარსი

თავი 1. დემოკრატია და სამართალი	4
თავი 2. საგარეო-პოლიტიკური ურთიერთობები	20
თავი 3. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი მიმართულებები	23
3.1. ძირითადი მიდგომები და კონცეპტუალური საკითხები	23
3.2. ოჯახი და ინდივიდი	28
3.3. ჯანდაცვა და სოციალური პოლიტიკა	31
3.4. სოფლის მეურნეობის განვითარება	35
3.5. ბიზნესგარემო და კონკურენციის პოლიტიკა	39
3.6. მაკროეკონომიკური პოლიტიკა	45
თავი 4. გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება	53
თავი 5. კონფლიქტების მოგვარება	56
თავი 6. თავდაცვის სისტემა და შეიარაღებული ძალები	60
თავი 7. განათლება და მეცნიერება	63
თავი 8. კულტურა და სპორტი	69

თავი 1. დემოკრატია და სამართალი

საქართველო 20 წელზე მეტია იბრძვის დემოკრატიული და სამართლიანი სახელმწიფოს ასაშენებლად, მაგრამ სანაცვლოდ მიიღო ერთპიროვნული და ცუდი მმართველობა, ოკუპირებული ტერიტორიები, უსამართლობა და ადამიანების ღირსების შელახვა.

სამართლებრივი და უფლებრივი მდგომარეობა საქართველოში ამჟამად მეტად მძიმეა. იგი საერთო სოციალურ-პოლიტიკური ვითარების ნაწილი და ბუნებრივი გამოსატულებაა. ეს კრიზისი რამდენიმე გარემოებითაა გამოწვეული, კერძოდ:

- სამართლის ერთადერთი წყარო, მისი შემკვეთი და მომხმარებელი უნდა იყოს ხალხი. ამის ნაცვლად, დღევანდელ საქართველოში ფაქტობრივად მმართველი პოლიტიკური ძალაა მისი წყაროც, შემკვეთიცა და მომხმარებელიც, ხალხის სამართლებრივი და უფლებრივი ინტერესი კი უგულებელყოფილია. ყოველივე ეს ხორციელდება საყოველთაოდ აღიარებული სამართლებრივი ნორმებისა და პრინციპების, შესაბამისი პროცედურული მოთხოვნების უცერემონიო დარღვევით;
- ხელისუფლების თვითნებობის აღკვეთის საშუალებად დემოკრატიულ საზოგადოებაში საყოველთაოდ მიჩნეულია სამართლებრივი სახელმწიფო, რომელშიც სამართლის უზენაესობა არის აბსოლუტურად ხელშეუვალი მოთხოვნა და პრინციპი. სამართლებრივ სახელმწიფოში ყველა თანაბრად უნდა ემორჩილებოდეს სამართალს — როგორც ინდივიდი, ისე ხელისუფლება. საქართველოში ეს პრინციპი დარღვეულია;
- ხელისუფლებამ მრავალჯერ შეცვალა კონსტიტუცია და კანონმდებლობა საკუთარ სურვილებზე მოსარგებლად. მაგრამ ამასაც არ სჯერდება და გამუდმებით არღვევს კონსტიტუციასა და თავის მიერვე მიღებულ კანონებს;
- ჩვენი კონსტიტუციით საქართველო აღიარებულია სამართლებრივ სახელმწიფოდ. ფაქტობრივად კი მოქმედი კანონები გამოიყენება შერჩევით, ცალმხრივად, როგორც მმართველი პოლიტიკური ძალისათვის არასასურველ პირთა დათრგუნვისა და სასურველ პირთა მხარდაჭერის მარჯვე საშუალება;
- სასამართლო მხოლოდ ფორმალურად არის დამოუკიდებელი, რეალურად კი მის საქმიანობას მთლიანად აკონტროლებს პოლიტიკური ხელისუფლება და უპრინციპო მოსამართლეთა ხელში სასამართლო ხშირად გვევლინება მისი უსამართლო სურვილების შემსრულებლად. ამიტომ სუფევს სასამართლო ხელისუფლებისადმი საფუძვლიანი უნდობლობა;
- 2004 წლიდან მოყოლებული, ხელისუფლების განშტოებათა შორის აღარ მოქმედებს მათი გამიჯვნა-განცალკევების, ურთიერთკონტროლისა და ურთიერთგაწონასწორების პრინციპი. ამან გამოიწვია მმართველობის ავტორიტარული რეჟიმის ჩამოყალიბება, რომლის სათავეშიც ქვეყნის პრეზიდენტი დგას;
- ამ რეჟიმის მთავარი საყრდენი უაღრესად პოლიტიკური პროკურატურა და პოლიციაა. ისინი, ნაცვლად იმისა, რომ ემსახურებოდნენ სამართლის დაცვას, იქცნენ ხელისუფლების რეპრესიული მანქანის მამოძრავებელ ძალად, ხოლო სასამართლო – პროკურატურის დანამატად;
- საქართველოში მოქმედებს ფაქტობრივად ერთპარტიული პარლამენტი, რომელიც მცირერიცხოვანი მმართველი პოლიტიკური გუნდის ნების მორჩილი აღმსრულებელია. ამის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია უსამართლო საარჩევნო სისტემა, ხოლო შედეგია საზოგადოებასთან შეუთანხმებლად მიღებული მრავალი გადაწყვეტილება (კონსტიტუციური ცვლილებები და სხვა უმნიშვნელოვანესი საკანონმდებლო ნოვაციები), რომლებიც არა ჩვენი სამშობლოს, არამედ ამ გუნდის მერკანტილური ინტერესების დაკმაყოფილებას ემსახურება;
- პრეზიდენტი და მთავრობა ტოტალურ კონტროლს ახორციელებენ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და თვითმმართველობის ყველა ორგანოზე, მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვან ყველა ბიზნესსუბიექტზე, ქვეყნის მასშტაბით მაუწყებელ ტელეკომპანიებზე; შეუზღუდავია მათი თვითნებობა ადამიანის უფლებათა სფეროში;
- ადგილობრივ თვითმმართველობას მხოლოდ სახელად შერჩა თვითმმართველობა, ფაქტობრივად კი მისი უფლებამოსილება უკიდურესად შემცირდა;

მას დღემდე არა აქვს თავისი ბიუჯეტის შევსების ცენტრალური ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებელი წყაროები; სოფლების, თემებისა და ქალაქების თვითმმართველობის გაუქმების გამო თვითმმართველობა იმდენად დაშორდა მოსახლეობას, რომ ვეღარ ახერხებს თუნდაც იმ მცირე მომსახურების გაწევას, რისი უფლებაც და ვალდებულებაც ჯერ კიდევ შემორჩა; თვითმმართველობებს, რეალურად, არა ხალხის მიერ არჩეული, არამედ პრეზიდენტის მიერ დანიშნული გუბერნატორი მართავს, რომელიც პრეზიდენტის და არა ხალხის ნების აღმსრულებლად გვევლინება;

- რთულია თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ჩატარება. საარჩევნო კანონმდებლობა ვერ უზრუნველყოფს გაყალბების გარეშე არჩევნების ჩატარებას, ვინაიდან არ არსებობს სათანადო საარჩევნო გარემო (თავისუფალი სასამართლო, ხელმისაწვდომი სატელევიზიო სივრცე და სხვ.);
- საზოგადოებაში სუფევს ყოვლისმომცველი უსამართლობის მძაფრი განცდა. ამის უმთავრესი მიზეზებია:
 - ▶ ხელისუფლების მიერ თავის მოწინააღმდეგეთა მტრად შერაცხვა;
 - ▶ უსამართლო კანონების შემოღება;
 - ▶ კანონის შერჩევითი გამოყენება — ისჯება ყველა, ვინც არ არის ხელისუფლების მომხრე, ხოლო დაუსჯელი რჩება ან მინიმალურად ისჯება ხელისუფლების წარმომადგენელი და ხელისუფლების მხარდამჭერი;
 - ▶ პროკურატურის უფლებამოსილების გაუმართლებელი გაზრდა (ფართო დისკრეცია), რამაც თვითნებობის დიდი შესაძლებლობები გააჩინა;
 - ▶ საჯარო სამსახურიდან ოპოზიციის მომხრეთა დათხოვნა;
 - ▶ საკუთრების უფლების უხეში ხელყოფა და ბიზნესის მონოპოლიზაცია;
 - ▶ სასჯელთა შეკრების უაღრესად მძიმე წესი;
 - ▶ ადამიანთა უსამართლოდ დასჯა — ყოველ 100 000 მოსახლეზე მოდის 539 პატიმარი (ამ მაჩვენებლით ჩვენ ევროპაში პირველ, ხოლო მსოფლიოში მე-4 ადგილზე ვართ);
 - ▶ ადვოკატთა უსამართლო დევნა — დაუსაბუთებელი ბრალდებით ამჟამად პატიმრობაში იმყოფება 200-მდე ადვოკატი;
 - ▶ გამამართლებელ განაჩენთა უკიდურესად მცირე რაოდენობა (დაახლოებით 0,04 პროცენტი);

- უმძიმესი მდგომარეობა პენიტენციურ სისტემაში (გამოვლენილია წამების, ცემისა და ღირსების შელახვის საშინელი ფაქტები; არ არის უზრუნველყოფილი პატიმართა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უფლება; კატასტროფულად მაღალია გარდაცვლილ პატიმართა რაოდენობა). ადამიანის უფლებათა დარღვევის, არაადამიანურობისა და სისასტიკის ფაქტებისა და სახელისუფლებო დანაშაულის დასაფარავად მაქსიმალურად იბღუდება დაცვის უფლება;
- „საპროცესო შეთანხმების“ ინსტიტუტის გამოყენება გასცდა ყოველგვარ გონივრულ ფარგლებს, იქცა იძულების მექანიზმად და შეუნიღბავად ემსახურება მართლსაწინააღმდეგო მიზნებს — არასასურველ პირებთან ანგარიშსწორებას გაუმართლებლად დიდი თანხების გადახდევინებით ან, პირიქით, მავანთათვის უსამართლო შეღავათების მიცემას;
- მოქალაქეთა დევნა-შევიწროება თუ დაშინება ხშირად პოლიტიკური მოტივით, მათ შორის, პოლიტიკური კუთვნილების მიხედვით ხორციელდება — საქართველოში პოლიტპატიმართა რაოდენობა 100-ს გადასცდა;
- აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან დევნილთა მძიმე მდგომარეობა; მათი ნაწილის იძულებითი, ზოგჯერ ძალადობრივი ჩასახლება ისეთ ადგილებში, სადაც არ არის ცხოვრებისა და საქმიანობის ელემენტარული პირობები; ათასობით დევნილი ჯერ კიდევ ელოდება კუთვნილი სტატუსის მინიჭებას (მათი რიცხვი სადღეისოდ 4 500-ს აღემატება); სოციალური შეღავათების შეწყვეტა კონფლიქტის ზონებსა და მის მიმდებარე სასაზღვრო ზონებში მცხოვრებთათვის.

საქართველოს სახელმწიფოს კონსტიტუციური მოწყობა

გემოთ ჩამოთვლილი და სხვა უამრავი, მათ შორის, სოციალური და ეკონომიკური პრობლემის სათავე საქართველოში დემოკრატიული ინსტიტუტების განუვითარებლობა და საკუთრივ დემოკრატიის მწვავე დეფიციტია. იმისათვის, რომ გამოირიცხოს ავტორიტარული (ერთპიროვნული ან ერთპარტიული) რეჟიმის დამყარება, „კონსტიტუციური დემოკრატია“ სამ აუცილებელ მოთხოვნას უნდა აკმაყოფილებდეს:

უმრავლესობის პოლიტიკური ნება + მისი გაწონასწორება ოპოზიციის პოლიტიკური ნებით +

ხელისუფლების (მმართველთა) აუცილებელი მონაცვლეობა გონივრული ხანგამოშვებით, რაოდენ ეფექტიანიც არ უნდა იყოს იგი.

ამ მიზნის მისაღწევად თავიდანვე აუცილებელია, სულ მცირე, კონსტიტუციის შესაბამისი ნაწილის შეცვლა და საქართველოსთვის სახელმწიფო მმართველობის სათანადო მოდელის შემოღება, რაც საზოგადოებასთან ფართო კონსულტაციების საფუძველზე უნდა განხორციელდეს. „ქართულ ოცნებაში“ შემავალი სუბიექტების უმრავლესობა უპირატესობას ანიჭებს საპარლამენტო მმართველობას. ამასთან, საბოლოო გადაწყვეტილება კონსტიტუციური მოწყობის თაობაზე მიღებული იქნება ფართო სამოქალაქო შეთანხმების საფუძველზე. ეს უზრუნველყოფს იმას, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას მაქსიმალურად იქნება გათვალისწინებული ყველა გონივრული მონაზრება და ინტერესი.

ჩვენ მიერ შემოთავაზებული მმართველობის მოდელი, სხვა მოდელებთან შედარებით, მეტად უწყობს ხელს ეროვნულ კონსოლიდაციას, ეკონომიკურ განვითარებას, საზოგადოებრივი ცხოვრების ლიბერალურ-დემოკრატიულ პრინციპებზე თანდათან გადაყვანას და მდგრადი პარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას. ეს მოდელი შესაძლებლობას იძლევა, რომ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაებას ყველა რეალური სოციალურ-პოლიტიკური ძალა, სრულად იქნეს დაცული ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი, რაც გულისხმობს ხელისუფლების განშტოება-თა შორის უფლებამოსილებების მკაფიო გამიჯვნას, ქმედით ურთიერთკონტროლს (ურთიერთშეკავებას) და გაწონასწორებას, და რაც, თავის მხრივ, მყარი გარანტიაა იმისა, რომ ვერც ერთი პოლიტიკური ძალა ვერ შეძლებს ხელისუფლების მიტაცებას და ავტორიტარული რეჟიმის დამყარებას.

კონსტიტუციით უნდა დადგინდეს მმართველობის ისეთი მოდელი, რომელიც, ერთი მხრივ, უზრუნველყოფს მთავრობის სტაბილურობას (უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმის შემოღებით, ოღონდ არა ისეთი დამახინჯებული სახით, როგორც ეს დღევანდელ ხელისუფლებას აქვს შემოღებული), ხოლო, მეორე მხრივ, პოლიტიკურ ოპოზიციას მისცემს რეალურ ბერკეტებს ხელისუფლების საქმიანობის ქმედითი და დროული კონტროლის განსახორციელებლად. ამასთან, აუცილებელია ისეთი საარჩევნო სისტემის შემოღება, რომელიც მოგვცემს ამომრჩეველთა ნების შესატყვისი შედეგის მიღებისა და, შესაბამისად, ქვეყანაში მოქმედი ძირითადი პოლიტიკური ძალების პარლამენტში წარმოდგენის შესაძლებლობას.

სახელმწიფო მოწყობის რეფორმის უმთავრესი საკითხები

პარლამენტი, პრეზიდენტი, მთავრობა

ამ მოდელის მიხედვით:

- პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც, სახალხო სუვერენიტეტიდან გამომდინარე, ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, ქმნის მთავრობას და აღჭურვილია მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადების რეალური შესაძლებლობით, კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში ახორციელებს საპარლამენტო კონტროლს და სხვა უფლებამოსილებებს. საქართველოს სეპარატისტულ რეგიონებთან დაკავშირებული პრობლემის პოლიტიკური გადაწყვეტის შესაძლებლობის შემთხვევაში, ამ პრობლემის გადაჭრის ხელშეწყობის მიზნით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ორპალატიან სისტემაზე გადასვლა;
- პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. იგი განასახიერებს ქვეყნის ერთიანობას, წარმომადგენს საქართველოს სახელმწიფოს და ასრულებს კონსტიტუციითა და კანონით დაკისრებულ მოვალეობას. პრეზიდენტს არა აქვს მთავრობის საქმიანობაში ჩარევის უფლება, მაგრამ მას აქვს საკმარისი უფლებამოსილება, რათა უზრუნველყოს სახელმწიფო ინსტიტუტების სტაბილური საქმიანობა კონსტიტუციის შესაბამისად. ამ მიზნით იგი ახორციელებს არბიტრის ფუნქციას სახელმწიფო ხელისუფლების განშტოებათა შორის, აგრეთვე სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის. მაგალითად, პრეზიდენტს უფლება ექნება, დაითხოვოს პარლამენტი, თუ მან ვერ შეძლო მთავრობის შექმნა, აგრეთვე, თუ პრემიერ-მინისტრის მიერ მთავრობისათვის ნდობის გამოცხადების საკითხის დასმის შემდეგ, პარლამენტმა ვერ გამოუცხადა უნდობლობა კონსტრუქციული ვოტუმის წესით, ხოლო იგი ვალდებული იქნება, დაითხოვოს პარლამენტი, თუ მან საბიუჯეტო წლის დაწყებიდან 60 დღის განმავლობაში ვერ მიიღო სახელმწიფო ბიუჯეტის კანონი და არც მთავრობას გამოუცხადა უნდობლობა. პრეზიდენტს, როგორც სახელმწიფოს მეთაურსა და უმაღლეს მთავარსარდალს, უფლება ექნება, მოიწვიოს და უხელმძღვანელოს მთავრობის სხდომას ქვეყნის თავდაცვის საკითხთა განსა-

ხილველად, აგრეთვე საგანგებო და ომის მდგომარეობის დროს;

- მთავრობა არის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო, რომელიც კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ ფარგლებში წარმართავს და ახორციელებს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას, ხელმძღვანელობს სამოქალაქო და სამხედრო უწყებებს. პრემიერ-მინისტრი ხელმძღვანელობს მთავრობას და პასუხისმგებელია მისი საქმიანობის გამო პარლამენტის წინაშე. მინისტრები კოლექტიურად არიან პასუხისმგებელი მთავრობის საქმიანობის გამო პარლამენტის წინაშე, ხოლო პიროვნულად — თავისი უწყების საქმიანობისათვის პრემიერ-მინისტრის წინაშე და ანგარიშვალდებული — პარლამენტის წინაშე.

პარლამენტის წევრად და პრეზიდენტად არჩევის ცენზები (მოქალაქეობის, ასაკობრივი, ბინადრობის, მორალური) მხოლოდ კონსტიტუციით განისაზღვრება, რათა არ მოხდეს მიმდინარე კონსტიტუციური მოსაზრებით მათი იარაღად გამოყენება არასასურველ პირთა არჩევებიდან ჩამოსაშორებლად.

იმისათვის, რომ საპარლამენტო უმრავლესობამ მხოლოდ თავის სურვილებს არ მოარგოს პარლამენტის რეგლამენტი, იგი უნდა მიიღებოდეს ისეთი წესით, რომელიც უზრუნველყოფს ოპოზიციასთან შეთანხმებას.

პარლამენტის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა მთავრობისა და სხვა სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობის კონტროლი. კონტროლის ერთ-ერთი მძლავრი მექანიზმი კი არის დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნა რომელიმე მნიშვნელოვან მოვლენასა თუ მაღალი რანგის თანამდებობის პირის მოქმედებაში კანონის დარღვევის ნიშნების არსებობისას. იმისათვის, რომ ამ დროს საპარლამენტო უმრავლესობამ ხელი ვერ შეუშალოს საგამოძიებო კომისიის შექმნას და საქმის ობიექტურად გამოძიებას (ამის საფრთხე კი ყოველთვის არსებობს, ვინაიდან, ჩვეულებრივ, ეს პირები მმართველი გუნდის წევრები არიან), პარლამენტი ვალდებული უნდა იყოს, შექმნას ასეთი კომისია, თუ ამას მოითხოვს პარლამენტის წევრთა სიითი შემადგენლობის სულ ცოტა ერთი მეხუთედი. ამასთან, დროებით კომისიაში საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა მის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე ნაკლები უნდა იყოს, ხოლო დროებითი საგამოძიებო კომისიის თავმჯდომარე არ უნდა წარმომადგენდეს საპარლამენტო უმრავლესობას.

კონტროლის მეორე მძლავრი მექანიზმია პარლამენტის მიერ დანიშნული საგანგებო პროკურორის ინსტიტუტის შემოღება. დანაშაულის გამოძიებისას წამყვან როლს ასრულებს პროკურატურა, რომელიც აღმასრულებელი ხელისუფლების ნაწილია. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც დანაშაულის ნიშნები იკვეთება აღმასრულებელი ხელისუფლების მაღალი თანამდებობის პირთა მოქმედებაში, შესაძლებელია გაჩნდეს მიკერძოებულობის საფრთხე. ამიტომ პარლამენტს უფლება უნდა ჰქონდეს, ასეთ შემთხვევაში, აგრეთვე განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საკითხის გამოსაძიებლად, რომელიც შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, დანიშნოს საგანგებო პროკურორი, რომელიც დამოუკიდებელი და ანგარიშვალდებულია მხოლოდ პარლამენტის წინაშე. ობიექტურობის გასაძლიერებლად საგანგებო პროკურორის დანიშვნა უნდა მოხდეს ისეთი წესით, რომელიც უზრუნველყოფს ოპოზიციასთან შეთანხმებას.

ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევათა უმრავლესობა, როგორც წესი, ხელისუფლების მოქმედებას უკავშირდება. ასევე ხშირია ხელისუფლების მხრიდან სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფების მოთხოვნების უგულებელყოფა. ამიტომ, იმისათვის, რომ მმართველმა უმრავლესობამ ბოროტად არ გამოიყენოს ძალაუფლება, კონსტიტუციით დადგინდება ადამიანის უფლებათა და პეტიციის საკითხთა კომიტეტების შექმნის ვალდებულება, რომელთა თავმჯდომარეები და წევრთა უმრავლესობა ოპოზიციის წარმომადგენლები იქნებიან.

ყოველივე ზემოაღნიშნული მნიშვნელოვნად გააძლიერებს საპარლამენტო ოპოზიციის როლს და საპარლამენტო უმრავლესობას აიძულებს მასთან თანამშრომლობას, რაც მკვეთრად შეამცირებს პოლიტიკური დაპირისპირებისა და ოპოზიციის მოსაზრებათა იგნორირების ხარისხს.

გამარტივდება პრეზიდენტისა და სხვა უმაღლესი თანამდებობის პირების იმპიჩმენტის წესით თანამდებობიდან გადაყენების პროცედურა.

კონსტიტუციის დაემატება დებულება, რომლის თანახმად, საჯარო ხელისუფლების მიერ დადგენილი ნებისმიერი სამართლებრივი ნორმა უნდა იყოს მკაფიოდ განსაზღვრული, ხოლო მისი იურიდიული შედეგები — ინდივიდისათვის იოლად განჭვრეტადი (განსაზღვრულობის პრინციპი). კონსტიტუციით განისაზღვრება საკანონმდებლო აქტების სახე, იერარქია, მათი მიღებისა და ამოქმედების წესი, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების მიღების/გამოცემის

უფლებამოსილი პირები, რათა აღიკვეთოს ის თვითნებობა, რაც დღეს ხდება.

კონსტიტუციას დაემატება დებულება, რომლის თანახმად, საჯარო ხელისუფლების ნებისმიერი აქტი, რომელიც დაკავშირებულია ინდივიდუალური თავისუფლების შეზღუდვასთან, უნდა ემსახურებოდეს ლეგიტიმურ მიზანს, უნდა იყოს აუცილებელი ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად და შეესაბამებოდეს იმ ინტერესების მნიშვნელობას, რომელთა დაცვასაც იგი ისახავს მიზნად (თანაზომიერების პრინციპი).

კონსტიტუციით დადგინდება, რომ მთავრობის უფლებამოსილება, სტრუქტურა და საქმიანობის წესი განისაზღვრება კონსტიტუციითა და ორგანული კანონით, იმ პირობით, რომ აკრძალულია იმ უწყებათა შერწყმა ან სხვაგვარი გაერთიანება, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან სამხედრო ძალების, სახელმწიფო უშიშროებისა და პოლიციის გამო. ეს აკრძალვა უაღრესად მნიშვნელოვანია საზოგადო სახელმწიფოს უსაფრთხოების, განსაკუთრებით, ხელისუფლების უზრუნველყოფის ცდის აღკვეთის უზრუნველსაყოფად. აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის ორგანული კანონით განსაზღვრავი ხელს შეუწყობს სტრუქტურის სტაბილურობას.

პროკურატურის რეფორმა

დღეს პროკურატურა დამოუკიდებელი არ არის. იგი პრეზიდენტისა და მთავრობის მარწუხებშია მოქცეული და მას სრულად აკონტროლებს იუსტიციის მინისტრი. ამჟამად პროკურატურა არის ხელისუფლების რეპრესიული მანქანის მამოძრავებელი ძალა, რომლის დანაშაულებაც იქცა სასამართლო ხელისუფლებად.

გემოლნიშნულის აღსაკვეთად პროკურატურის ფუნქცია და ადგილი სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოთა სისტემაში უნდა განისაზღვროს კონსტიტუციით, ხოლო მისი უფლებამოსილება, მოწყობა და საქმიანობის წესი – ორგანული კანონით.

პროკურატურა ჩამოყალიბდება დამოუკიდებელ სამართალდაცვის ორგანოდ იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში და მას უხელმძღვანელებს მთავარი პროკურორი და არა იუსტიციის მინისტრი. მთავარ პროკურორს კონსტიტუციით განსაზღვრული ვადით (სულ ცოტა, 5 წლით), პარლამენტის თანხმობით, თანამდებობაზე დანიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, ხოლო თანამდებობიდან მისი ვადამდე

გათავისუფლება მოხდება მხოლოდ იმპიჩმენტის წესით ან საქართველოს პრეზიდენტის დასაბუთებული გადაწყვეტილებით, პარლამენტის თანხმობის საფუძველზე.

პროკურატურის ფუნქცია იქნება საზოგადოების დაცვა დანაშაულისაგან, ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის, აგრეთვე დაზარალებულის კანონიერ უფლებათა დაცვა და საგამოძიებო ორგანოთა მართლმომიერი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა მათი საქმიანობის ზედამხედველობით.

სასამართლო ხელისუფლება

ხელისუფლების დანაწილების, ხელისუფლების განშტოებათა ურთიერთკონტროლისა და გაწონასწორების პრინციპის, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის უზრუნველყოფაში განსაკუთრებული და შეუცვლელი ფუნქცია ეკისრება სასამართლო ხელისუფლებას.

ხალხის ნდობით აღჭურვილი სასამართლო ხელისუფლების შექმნისა და დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და კომპეტენტური მართლმსაჯულების განსახორციელებლად აუცილებელია როგორც მოსამართლის პიროვნული, ისე სასამართლოს ინსტიტუციური დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა. ამასთანავე, სავალდებულოა სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების დაბალანსება.

ამ მიზნის, ანუ პოლიტიკური ხელისუფლების გემოქმედებისაგან სასამართლოს გათავისუფლების, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მართლმსაჯულებისა და ქმედითი საკონსტიტუციო კონტროლის მიღწევას ემსახურება სასამართლო რეფორმის ჩვენი კონცეფცია, რომლის მთავარი კომპონენტები ქვემოთაა წარმოდგენილი.

მოსამართლის ინდივიდუალური დამოუკიდებლობა და პროფესიონალიზმი

- ა) მოსამართლის შერჩევისას მხედველობაში იქნება მიღებული არა მარტო მისი კვალიფიკაცია და გამოცდილება, არამედ პირადი თვისებები, პატიოსნება, პრინციპულობა და შეუვალობა;
- ბ) გაიზრდება მოსამართლედ გამწესებისათვის აუცილებელი ასაკობრივი ცენზი: პირველი ინსტანციის მოსამართლისათვის – 30 წელი, სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლისათვის – 35

წელი, უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების მოსამართლისათვის — 40 წელი;

- გ) დაწესდება ნამსახურობის ცენზი სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლედ გასამწესებლად: პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლისათვის — სპეციალობით მუშაობის სულ ცოტა 5 წლის გამოცდილება, სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლისათვის — პირველი ინსტანციის სასამართლოში მოსამართლედ მუშაობის სულ ცოტა 5 წლის გამოცდილება, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლისათვის — სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლედ მუშაობის სულ ცოტა 4 წლის გამოცდილება;
- დ) მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის ხარისხის ასამაღლებლად დადგინდება სამოსამართლო უფლებამოსილების შემდეგი ვადები: პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლისათვის — 10 წელი (ამასთან, მოსამართლედ პირველად გამწესებისას — 5 წელი), სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლისათვის — 15 წელი, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლისათვის — 20 წელი ან უვადო (უვადოდ გამწესდებიან მხოლოდ საყოველთაოდ აღიარებული ავტორიტეტის მქონე მოსამართლეები, რომლებმაც თავიანთი ცხოვრებითა და საქმიანობით დაადასტურეს მართლმსაჯულებისა და სამოსამართლო ეთიკის პრინციპებისადმი ერთგულება);
- ე) მოსამართლეობისა და ზემდგომ ინსტანციაში მოსამართლედ გასამწესებელ კანდიდატებს შეარჩევს მთლიანად დეპოლიტიზებული მართლმსაჯულების საბჭო, რომლის შემადგენლობის ნახევარზე მეტს მოქმედ და ყოფილ მოსამართლეთაგან აირჩევს მოსამართლეთა კონფერენცია, ხოლო დანარჩენ წევრებს — პარლამენტი, სულ ცოტა 15-წლიანი პროფესიული გამოცდილების მქონე ადვოკატებისა და სწავლული იურისტებისაგან, რომლებიც საზოგადოებასა და პროფესიულ წრეებში პატივისცემით სარგებლობენ;
- ვ) მოსამართლეთა თანამდებობიდან გათავისუფლების საფუძველი გახდება მხოლოდ დანაშაულის ჩადენა, განზრახ უკანონო გადაწყვეტილების გამოტანა ან/და სამოსამართლო ეთიკის უხეში ან სისტემატური დარღვევა. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობიდან გადაყენება შესაძლებელი გახდება მხოლოდ იმპიჩმენტის გზით;
- ზ) საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსახილ-

ველი საკითხების სპეციფიკურობის გამო, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლედ გასამწესებელ პირთა წრე შეიზღუდება უზენაესი და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლედ მუშაობის გამოცდილების მქონე პირებით, სულ ცოტა 15-წლიანი პროფესიული გამოცდილების მქონე ადვოკატებითა და სწავლული იურისტებით.

სასამართლოს ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა

სასამართლო ხელისუფლების ორგანიზაციასა და მოსამართლეთა დისციპლინურ პასუხისმგებლობას განახორციელებს თავად სასამართლო ხელისუფლება. მოსამართლეთა კონფერენცია რეალურ მონაწილეობას მიიღებს სასამართლო ხელისუფლების ადმინისტრირების პროცესში, შექმნის და დააკომპლექტებს წარმომადგენლობით ორგანოებს, ასევე სადისციპლინო კოლეგიის შემადგენლობას.

უმრუნველყოფილი იქნება სასამართლოს ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა, მათ შორის, სასამართლოს ფინანსური დამოუკიდებლობითაც.

სასამართლო სისტემისა და მართლმსაჯულების პროცესის გამჭვირვალობა

უმრუნველყოფილი იქნება სასამართლო ხელისუფლების ადმინისტრირების პროცესის სრული გამჭვირვალობა და მართლმსაჯულების მთელი პროცესის საჯაროობა. დადგინდება საქმის განხილვის ღიაობის მკაფიო წესი და პროცესის გაშუქების უფლება. მოწესრიგდება სასამართლოში დაცული მასალების დამუშავებისა და დაუბრკოლებლად გაცემის წესი კერძო და საჯარო ინტერესების დაბალანსების გზით. განისაზღვრება მოსამართლის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების ღიაობა.

სასამართლო სისტემის ინსტიტუციური რეფორმა

ადამიანის უფლებათა დაცვის ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით ძირეული ცვლილებები გატარდება როგორც საერთო სასამართლოების სისტემაში, ისე საკონსტიტუციო სასამართლოში.

ა) საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო

გაფართოვდება საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება და შეიქმნება ადამიანის უფლებათა დაცვის ეფექტიანი შიდასახელმწიფოებრივი მექანიზმი. გარდა არსებულისა, საკონსტიტუციო სასამართლო უნდა წყვეტდეს აგრეთვე დავებს:

- ▶ არა მხოლოდ კანონის, არამედ ნებისმიერი ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის შესახებ;
- ▶ საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნისა და კონსტიტუციით განსაზღვრულ თანამდებობის პირთა თანამდებობაზე გამწესებისა და თანამდებობიდან გათავისუფლების კონსტიტუციურობის შესახებ;
- ▶ კონსტიტუციით დადგენილი პროცედურების დარღვევის შესახებ;
- ▶ რეფერენდუმისა და არჩევნების დანიშვნის და მათი შედეგების კონსტიტუციურობის შესახებ;
- ▶ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების კონსტიტუციურობის შესახებ, თუ დავის საფუძველი სასამართლოს მიერ გამოყენებული სამართლებრივი ნორმის ან/და მისი ინტერპრეტაციის კონსტიტუციურობაა (ეს ნორმა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს სასამართლოს გადაწყვეტილებათა ხარისხისა და შესაბამისად ადამიანის უფლებათა დაცვის მდგომარეობის გაუმჯობესებას);
- ▶ მკვეთრად ჩამოყალიბებული ადმინისტრაციული პრაქტიკის კონსტიტუციურობის გამო, თუ პირს მიაჩნია, რომ ამგვარი პრაქტიკა ზღუდავს, აკნინებს ან არაფრად აგდებს მის ამა თუ იმ ძირითად უფლებასა და თავისუფლებას.

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შეტანა შესაძლებელი იქნება საერთო სასამართლოების სისტემაში ყველა შიდასახელმწიფოებრივი საშუალების ამოწურვის შემთხვევაში. საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილების კონსტიტუციურობის შემოწმების უფლებამოსილება მკვეთრად გაზრდის ადამიანის უფლებათა დაცვის ხარისხს.

საკონსტიტუციო სასამართლო შეასრულებს ერთგვარი ფილტრის ფუნქციას ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოსთან მიმართებით. იგი გახდება ეგრეთ წოდებული „პატარა სტრასბურგი“ ადამიანის უფლებათა დასაცავად და, თავის მხრივ, დაეფუძნება ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციასა და სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს.

ახალი მოდელი მნიშვნელოვნად შეამცირებს სტრასბურგის სასამართლოში საქართველოდან შეტანილ საჩივართა რაოდენობას. იმავდროულად, დადგინდება გონივრულად მოკლე ვადა (მაგალითად, ერთი წელი) კონსტიტუციური სარჩელის წარმოებაში მიღებისა და განხილვისათვის.

ბ) საერთო სასამართლოების სისტემა, უფლებამოსილება და არასრულწლოვანთა საქმეების სასამართლო

საერთო სასამართლოების სისტემა შედგება სამი ინსტანციისაგან. ამასთან, ბრალდებულისათვის უზრუნველყოფილი იქნება მინიმუმ ორი სასამართლო ინსტანციის უფლება.

იუვენალური მართლმსაჯულების ფორმით საერთო სასამართლოთა სისტემაში შემოღებული იქნება არასრულწლოვანთა საქმეების სპეციალიზებული სასამართლო.

საპროცესო იძულებით ღონისძიებათა შეფარდების სფეროში დამკვიდრდება „თავისუფლების მოსამართლის“ ინსტიტუტი.

საერთო სასამართლოების სისტემაში იარსებებს შემდეგი ინსტანციები:

- ადგილობრივი სასამართლო. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო და თავისუფლების მოსამართლე

ადგილობრივი (რაიონული, საქალაქო) სასამართლო პირველი ინსტანციით განიხილავს ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის კატეგორიის საქმეებს. ამ კატეგორიის საქმე, ბრალდებულის მოთხოვნით, შეიძლება განიხილოს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ.

შემოღებული იქნება „თავისუფლების მოსამართლის“ ინსტიტუტი, რომელიც განიხილავს და გადაწყვეტილებას მიიღებს ადამიანის კონსტიტუციურ უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვისა და იძულებით ღონისძიებებთან დაკავშირებული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების საკითხების შესახებ.

რეგიონალური სასამართლო და არასრულწლოვანთა საქმეების განხილველი იუვენალური სასამართლო

რეგიონალური (საოლქო) სასამართლო სააპელაციო, ხოლო ზოგ შემთხვევაში პირველი ინსტანციის სასამართლოა. სასამართლო, სამი მოსამართლის შემადგენლობით, პირველი ინსტანციით განიხილავს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის, ხოლო აპელაციის წესით — ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის საქმეებს.

საოლქო სასამართლოს „თავისუფლების მოსა-

მართლესთან“ გასაჩივრდება ადამიანის კონსტიტუციურ უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვისა და იძულებით ღონისძიებებთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებათა კანონიერება.

სააპელაციო სასამართლოში ყველა საქმე განიხილება სრული მოცულობით, სასამართლო გამოძიების შეკვეცის გარეშე. გამონაკლისი იქნება საქმის შეკვეცილი წარმობა მხოლოდ მხარეთა თანხმობით.

რეგიონალურ დონეზე შეიქმნება იუვენალური (არასრულწლოვანთა) სასამართლოები, რომლებიც იუვენალური მართლმსაჯულების საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპების სრული დაცვით, პირველი ინსტანციით განიხილავენ საქმეებს.

უზენაესი სასამართლო (საკასაციო ინსტანცია)

უზენაესი (საკასაციო) სასამართლო შედგება სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ, სისხლის სამართლისა და არასრულწლოვანთა საქმეების სენატებისაგან. ასევე იმოქმედებს დისციპლინური პალატა. სენატები და პალატა, სამი/ხუთი მოსამართლის შემადგენლობით, მეორე ინსტანციით, გაფართოებული კასაციის წესით განიხილავენ საქმეებს. სისხლის სამართლის საქმეთა სენატი განიხილავს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის საქმეზე შეტანილ საკასაციო საჩივარს, ხოლო საჩივრის დასაშვებობის შემთხვევაში, საკასაციო წესით განიხილავს აგრეთვე ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის საქმეებს.

უზენაესი სასამართლოს არასრულწლოვანთა საქმეების სენატი განიხილავს რეგიონალური სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე საკასაციო საჩივრებს.

საკასაციო სასამართლოს შემადგენლობაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეებს განიხილავს დიდი სენატი.

ზემოთ წარმოდგენილი სისტემის შემოღება შესაძლებელს გახდის ადამიანის უფლებათა რეალურ დაცვას ეროვნულ დონეზე, ხოლო საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის დაუშვებლობის ან დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში, ხელშეუხებელს ტოვებს ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას.

სისხლის სამართლის პოლიტიკა

მხოლოდ სასამართლო სისტემის რეფორმა საკმარისი არ არის ქვეყანაში სამართლიანობის დასამკ-

ვიდრებლად. ამისათვის აუცილებელია აგრეთვე სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმირება და არსებული უსამართლო თუ არაეფექტიანი წინასწარი გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და სამართალწარმოების კატასტროფულად მძიმე შედეგების აღმოფხვრა.

ა) სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმა

ქვემოთ წარმოდგენილია ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი, საზოგადოებისათვის განსაკუთრებით მტკივნეული რამდენიმე პრობლემის გადაჭრის გზები:

- ▶ რეალურად განხორციელდება სამართლიანი სასჯელის პოლიტიკა, გამოირიცხება დანაშაულთა ერთობლიობისას სასჯელის დანიშვნა მხოლოდ შეკრების წესით და გათვალისწინებული იქნება სამართლიანი სასჯელის დანიშვნის საუკეთესო მოდელები;
- ▶ დადგინდება სასჯელად გამოყენებული ფულადი ჯარიმის ზედა ზღვარი;
- ▶ გადაიხედება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი ნარკოტიკული საშუალების მოხმარებისათვის, აგრეთვე პირადი მოხმარებისათვის მისი მცირე ოდენობით შეძენის ან/და შენახვისათვის;
- ▶ საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტი გახდება სამართლიანი, კერძოდ, მაქსიმალურად იქნება გათვალისწინებული დამარალებულის ინტერესები. საპროცესო შეთანხმების დადების დროს გაიზრდება მოსამართლის როლი და უფლებები. ამასთან, გადამწყვეტი იქნება არა ის, რომ ფულის გადახდით შეივსოს სახელმწიფო ბიუჯეტი, არამედ ის, რომ მოხდეს ორგანიზებული თუ სხვა სახის დანაშაულის გამოვლენისა და გამოძიების ხელშეწყობა. აიკრძალება საპროცესო შეთანხმების დადება არასრულწლოვანთა საქმეებზე და უპირატესობა მიენიჭება აღდგენით მართლმსაჯულებასა და რესოციალიზაციის პოლიტიკის განხორციელებას;
- ▶ პირობითი მსჯავრის გამოყენება მოხდება არა მხოლოდ საპროცესო შეთანხმების დადებისას, არამედ სასამართლოს მიერ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩამდენი დამნაშავის მიმართ, კანონმდებლობით განსაზღვრული სამართლიანი საფუძვლებით. პირობითი მსჯავრის ვადაზე ადრე გაუქმებასა და ნასამართლობის მოხსნას გადაწყვეტს მხოლოდ სასამართლო;
- ▶ განრიდება და/ან მედიაცია გამოიყენება ნაკ-

ლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ არა მხოლოდ პროკურორის, არამედ პოლიციისა და სასამართლოს მიერაც;

- ▶ შეიზღუდება პროკურატურის განუსაზღვრელი უფლებამოსილება. გამოძიებისა და სისხლის-სამართლებრივი დევნის ეტაპზე ბრალდებულისა და დაზარალებულის უფლებების დაცვა უზრუნველყოფილი იქნება შემაჯამებელი საპროცესო დოკუმენტების სასამართლოში გასაჩივრებით;
- ▶ გაძლიერდება ადვოკატურის ინსტიტუტი, რათა სრულად ამოქმედდეს შეჯიბრებითობის პრინციპი და ბოლო მოეღოს პროკურორის დიქტატს გამოძიების ეტაპზე და სამართალწარმოების პროცესში;
- ▶ უზრუნველყოფილი იქნება სასჯელის მოხდის რეჟიმის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან და ადამიანის უფლებათა სრული დაცვა.

ბ) უკანონო, დაუსაბუთებელ და უსამართლო გადაწყვეტილებათა შედეგების აღმოფხვრა

ათასობით უკანონოდ თავისუფლებააღკვეთილის დარღვეული უფლებების აღსადგენად გონივრულ ვადებში გადაისინჯება მათი საქმეები.

სახალხო დამცველი (ომბუდსმენი)

სახალხო დამცველის (ომბუდსმენის) ინსტიტუტი დემოკრატიული სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი და ქმედითი მექანიზმია ხელისუფლების საქმიანობის (ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით) მუდმივი კონტროლის განსახორციელებლად. ამიტომ მისი უფლებამოსილება კონსტიტუციაში უნდა აისახოს. ასევე კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს ამ ინსტიტუტის ფორმირების წესი და საქმიანობის პრინციპები. კონსტიტუციამ უნდა დაადგინოს, სახალხო დამცველთან ერთად, ქვეყანაში არსებული ვითარების გათვალისწინებით, ერთი ან რამდენიმე სახალხო დამცველის თანამდებობის კანონით შემოღების შესაძლებლობა სპეციალურ პრობლემათა მიხედვით (მაგ., სახალხო დამცველი არასრულწლოვანთა საკითხებში, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა საკითხებში), ამ პრობლემებზე სასწრაფო რეაგირებისა და მათი მოგვარებისათვის.

სახალხო დამცველის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს, რომ:

- ▶ სახალხო დამცველი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. იგი ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე;
- ▶ სახალხო დამცველი სარგებლობს ისეთივე იმუნიტეტით, როგორც საქართველოს პარლამენტის წევრი;
- ▶ სახალხო დამცველი ქმნის თავის სამსახურს; მას შეუძლია თავისი უფლებამოსილების ნაწილი დროებით გადასცეს სახალხო დამცველის სამსახურის თანამშრომელს. ამ პერიოდში ის ისარგებლებს სახალხო დამცველის უფლებებითა და იმუნიტეტით, გადაცემული უფლებამოსილების ფარგლებში;
- ▶ პარლამენტისთვის სახალხო დამცველის კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვს საპარლამენტო ფრაქციას, უფლებადამცველ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან კონსულტაციების შემდეგ;
- ▶ სახალხო დამცველად შეიძლება აირჩეს მხოლოდ 30 წლის ასაკს მიღწეული საქართველოს მოქალაქე, რომელიც ეწევა საზოგადოებრივ, შემოქმედებით, სამეცნიერო, პედაგოგიურ ან უფლებდაცვით საქმიანობას, ბოლო 3 წლის განმავლობაში არ ყოფილა რომელიმე პოლიტიკური ორგანიზაციის წევრი ან საჯარო მოსამსახურე და ბოლო 5 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში;
- ▶ სახალხო დამცველი არჩეულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა, მათ შორის, საპარლამენტო ოპოზიციის უმრავლესობა. თუ კანდიდატმა პარლამენტის მხარდაჭერა ვერ მოიპოვა, მაშინ მას პარლამენტისთვის წარდგენილ კანდიდატთაგან ხმათა უმრავლესობით ირჩევენ საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე;
- ▶ პარლამენტი ვალდებულია, სახალხო დამცველის ანგარიშის წარდგენიდან ერთი თვის შემდეგ, პირველივე პლენარულ სხდომაზე დებატების ფორმით განიხილოს და შეაფასოს სახალხო დამცველის ანგარიში და მისი თითოეული რეკომენდაციის განხორციელების მიზანშეწონილობა;
- ▶ სახალხო დამცველს უფლება აქვს, დასვას საჯარო მოსამსახურის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხი, თუ საქმე ეხება ადამიანის ძირითად უფლებათა დარღვევას, აგრეთვე კონსტიტუციური სარჩელით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის ან სხვა

ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე.

სახელმწიფო ბიუჯეტი

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ბიუჯეტის მიღებისას პარლამენტისა და მთავრობის ურთიერთპასუხისმგებლობის საკითხი. ამ საკითხში პირველი სიტყვა მთავრობას, ხოლო საბოლოო სიტყვა პარლამენტს უნდა ეკუთვნოდეს. ეს ნიშნავს, რომ ბიუჯეტის პროექტის წარდგენის უფლება მხოლოდ მთავრობას ექნება და მისი თანხმობის გარეშე ვერ მოხდება ბიუჯეტის პროექტში ისეთი ცვლილებების შეტანა, რომელიც იწვევს სახელმწიფოს ხარჯის ზრდას ან შემოსავლის შემცირებას. მეორე მხრივ, მთავრობას უფლება არ ექნება, პარლამენტის თანხმობის გარეშე აიღოს სახელმწიფო სესხი ან რამე ფინანსური ვალდებულება, აგრეთვე, გადაიტანოს ხარჯი ბიუჯეტის ერთი ნაწილიდან მეორეში.

თუ პარლამენტმა მომდევნო საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე ვერ მოახერხა სახელმწიფო ბიუჯეტის კანონის მიღება, მთავრობას უფლება ექნება, ხარჯი გასწიოს მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ ადრე ნაკისრ ვალდებულებათა შესასრულებლად და მხოლოდ წინა წლის ბიუჯეტის მიხედვით.

თუ პარლამენტმა საბიუჯეტო წლის დაწყების შემდეგ, კონსტიტუციით განსაზღვრულ 60-დღიან ვადაში ვერც სახელმწიფო ბიუჯეტი მიიღო და ვერც მთავრობა შეცვალა, პრეზიდენტი დაითხოვს პარლამენტს.

პარლამენტს უფლება ექნება, გააკონტროლოს მთავრობის მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრების ხარჯვის კანონიერება და დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობის გადაწყვეტილებით შეაჩეროს შესაბამისი ხარჯის გაწევა.

თუ სახელმწიფო ბიუჯეტის შეუსრულებლობის გამო პარლამენტმა არ დაამტკიცა სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების ანგარიში, მთავრობა უნდა გადადგეს.

კონტროლის პალატა (სახელმწიფო აუდიტის სამსახური)

პარლამენტი სახელმწიფო სახსრებისა და სახელმწიფოს სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გამოყენებისა და ხარჯვის კანონიერებასა და მიზანშეწონილობას აკონტროლებს კონტროლის პალატის მეშვეობით.

რადგან სახელმწიფო სახსრების ძირითადი მხარჯველი არის მთავრობა, რომელიც საპარლამენტო უმრავლესობის მხარდაჭერით სარგებლობს, ობიექტური კონტროლის უზრუნველსაყოფად, მისი მაკონტროლებლის შექმნისას გადაწყვეტი სიტყვა მხოლოდ საპარლამენტო უმრავლესობას არ უნდა ეკუთვნოდეს. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ კონტროლის პალატა იყოს 5-წევრიანი კოლეგიური ორგანო, რომელიც იქმნება 5 წლის ვადით. მის თავმჯდომარეს ირჩევს პარლამენტი თავის წევრთა სულ ცოტა 1/5-ის მიერ წარდგენილ კანდიდატთაგან. არჩევისათვის სავალდებულო უნდა იყოს პარლამენტის სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობის მხარდაჭერა, იმ პირობით, რომ მას მხარს უნდა უჭერდეს საპარლამენტო ოპოზიციის აბსოლუტური უმრავლესობაც.

ასეთი მიდგომა უზრუნველყოფს კონტროლის პალატის თავმჯდომარის პოლიტიკურ ნეიტრალურობას და მიუკერძოებლობას. რაც შეეხება პალატის წევრებს, ისინი, სათანადო დონის პროფესიონალთაგან, უნდა აირჩიოს პარლამენტმა სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობით, იმ პირობით, რომ 2 წევრის არჩევას მაინც მხარს უჭერდეს საპარლამენტო ოპოზიციაც. კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და წევრების დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად თანამდებობიდან მათი ვადამდე გათავისუფლება უნდა შეიძლებოდეს მხოლოდ იმპიჩმენტის წესით.

სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახური

სახელმწიფო პოლიტიკის განსაზღვრისათვის საჭიროა ქვეყნის მდგომარეობის ობიექტური შეფასება. ამისათვის კი, სხვა მონაცემებთან ერთად, აუცილებელია ობიექტური სტატისტიკური ინფორმაცია. ეს ინფორმაცია საჭიროა აგრეთვე მთავრობის საქმიანობის ქმედითი საპარლამენტო კონტროლის განსახორციელებლად. ამ ამოცანის შესრულება მხოლოდ მაღალპროფესიულ, მიუკერძოებელ, მთავრობისაგან დამოუკიდებელ, სათანადო უფლებამოსილებით აღჭურვილ სტატისტიკის სამსახურს ძალუძს, როგორც ამჟამად აღარ გვაქვს. ამიტომ აუცილებლად მიგვაჩნია, კონსტიტუციით განისაზღვროს, რომ სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახური არის დამოუკიდებელი, პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული დაწესებულება, რომლის დირექტორსაც 5 წლის ვადით, პარლამენტის სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობის, მათ შორის, საპარლამენტო ოპოზიციის უმრავლესობის თანხმობით, თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის დიდი მნიშ-

ენელოგის გამო აუცილებლად მიგვაჩნია, რომ კონსტიტუციით განისაზღვროს ასეთი აღწერის ვალდებულება სულ ცოტა 10 წელიწადში ერთხელ.

ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა და თვითმმართველობა

ხელისუფლების ზოგადი, ოპტიმალური ორგანიზაციის პრობლემის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია ტერიტორიული თვითმმართველობის საკითხი. ხელისუფლების ვერტიკალური დანაწილება სამართლებრივი და დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების, ეფექტიანი და დემოკრატიული მმართველობის სისტემის ფუნქციონირების აუცილებელი პირობაა.

თვითმმართველობის ორგანოთა უმთავრესი ფუნქციაა მოსახლეობისათვის მომსახურების გაწევა, მისი ყოველდღიური საჭიროებების დაკმაყოფილება. ამისი აუცილებელი პირობა კი მოსახლეობასთან სიახლოვე და შესაბამისი უფლებამოსილებებისა და რესურსების არსებობაა. საქართველოში ამჟამად ჩამოყალიბებული არაეფექტიანი მმართველობის სისტემა, რომელიც არ უზრუნველყოფს სამართლებრივი სახელმწიფოსა და დემოკრატიის პრინციპების რეალიზებას. მმართველობის სისტემის ფიქტიური დეცენტრალიზაცია ავტორიტარული რეჟიმის ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველი და დასაყრდენია. დღეს ადგილობრივი თვითმმართველობა ფაქტობრივად ფიქციაა და ყველაფერი წყდება ცენტრალური ხელისუფლებისა და მის მიერ დანიშნული გუბერნატორების მიერ.

დეცენტრალიზაციის ფიქტიურობას განაპირობებს შემდეგი ძირითადი გარემოებები:

- ცენტრალურ ხელისუფლებასა და ადგილობრივ თვითმმართველობას შორის უფლებამოსილებები არ არის განაწილებული სუბსიდიარობის პრინციპის საფუძველზე, რომლის თანახმად, საჯარო უფლებამოსილებები, როგორც წესი, უნდა განახორციელოს ხელისუფლების იმ ორგანომ, რომელიც ყველაზე ახლოს დგას მოქალაქესთან. ძალზე შეზღუდულია თვითმმართველი ერთეულების უფლებამოსილება, რის გამოც ადგილობრივი ინფრასტრუქტურა ვითარდება და მოსახლეობას საზოგადოებრივ მომსახურებათა უდიდესი უმრავლესობა მიეწოდება არა ადგილობრივი, არამედ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ. შედეგად, ადგილობრივ თვითმმართველობას არ შესწევს უნარი, დააკმაყოფილოს მოსახლეობის ელემენტარული ინტერესები და საჭიროებები;

- მოსახლეობა უკიდურესად დაშორებულია ადგილობრივი ხელისუფლებისგან. არ არის დანერგილი საჯარო გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის ქმედითი მექანიზმები;

- ძალზე დაბალია ფისკალური დეცენტრალიზაციის ხარისხი. ადგილობრივი საბიუჯეტო შემოსულობების სიმწირე შეუძლებელს ხდის მუნიციპალური განვითარების დაგეგმვას და მუნიციპალური განვითარების მიზნების რეალიზებას;

- ადგილობრივ თვითმმართველობას საკუთრებაში გადაცემული აქვს ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო ქონების (მათ შორის, ბუნებრივი რესურსების) მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი, რაც ასევე ართულებს მუნიციპალური განვითარების დაგეგმვას და მუნიციპალური განვითარების მიზნების რეალიზებას;

- საქართველოს რეგიონებში მოქმედებს გუბერნატორის ინსტიტუტი, რომელიც მმართველი ოლიგარქიის რეგიონალურ განშტოებად ჩამოყალიბდა. საჯარო უფლებამოსილებები, ფაქტობრივად, არ არის დეკონცენტრირებული რეგიონის დონეზე – რეგიონები არ სარგებლობენ ტერიტორიული ერთეულის სტატუსით, ხოლო გუბერნატორებს კანონით მინიჭებული აქვთ მხოლოდ უმნიშვნელო უფლებამოსილება. იმავდროულად, გუბერნატორები სცდებიან კანონის ფარგლებს და ისინი, რეალურად, უხეშად იჭრებიან ადგილობრივი თვითმმართველობის უფლებამოსილებათა სფეროში. შედეგად, დღეს მხარეებში ფუნქციონირებს მოსახლეობის მხრიდან უკონტროლო გუბერნატორის ინსტიტუტი, როგორც ცენტრალიზებული ვერტიკალის ნაწილი, რომელსაც არა აქვს ბიუჯეტი და კონკრეტული პასუხისმგებლობა ადგილობრივი მოსახლეობის მიმართ.

სამართლებრივი სახელმწიფოსა და დემოკრატიის პრინციპების რეალიზებისა და ქვეყნის სტაბილური და შეუქცევადი განვითარების უზრუნველსაყოფად, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“ შექმნის დემოკრატიულ და ეფექტიან მმართველობის სისტემას. მოქალაქეთა ინტერესების ასახვა სახელმწიფოს მართვაში ძლიერი თვითმმართველობის არსებობას დაეფუძნება, რის უზრუნველსაყოფადაც:

- თვითმმართველობის ორგანოებს უნდა გადაეცეთ შესაბამისი თავისი (ექსკლუზიური) უფლე-

ბამოსილება, ფინანსები და საკუთრება, მათ უნდა ჰყავდეთ არჩევითი წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები. ცენტრალიზებული, ერთპიროვნული და გაუაზრებელი პროექტების ნაცვლად, სწორედ თვითმმართველობის ორგანოები უზრუნველყოფენ თითოეული მოქალაქის საჯარო მომსახურების ძირითად ნაწილს, ყოფით და ინფრასტრუქტურულ გარემოს (ყოველ თვითმმართველ ერთეულში გაიხსნება მომსახურების ცენტრი, რომელსაც ექნება მოქალაქისთვის საჯარო მომსახურების გაწევის ფუნქციები). მოქალაქეებს მიეცემათ საშუალება, უშუალო მონაწილეობა მიიღონ თავიანთი თემისა თუ ქალაქის ბიუჯეტის დაგეგმვაში, აგრეთვე მიიღონ ადეკვატური მომსახურება მაქსიმალურად ახლოს მდგომი ხელი-სუფლებისაგან. თვითმმართველობა თითოეული მოქალაქის საქმიანობის ხელშეწყობი ინფრასტრუქტურის შექმნაზე იქნება ორიენტირებული და არა ვოლუნტარისტულ გადაწყვეტილებებზე;

- რამდენჯერმე გაიზრდება თვითმმართველობების საბიუჯეტო შემოსავლები. ფისკალური დეცენტრალიზაცია უზრუნველყოფს მუნიციპალური განვითარების პროცესის ეფექტიან წარმართვას და მუნიციპალური განვითარების შეუქცევადობას;
- თვითმმართველ ერთეულებს საკუთრებაში გადაეცემათ ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო ქონება, მათ შორის, თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე არსებული არაპრივატიზებული როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ისე არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების დიდი ნაწილი;
- პირველ ეტაპზე განისაზღვრება ყოველი დასახლების (სოფლის, დაბის, ქალაქის), როგორც იურიდიული პირის, სტატუსი. მათ საკუთრებაში გადაეცემათ არსებობისა და განვითარებისთვის აუცილებელი მიწა (სავარგულები, საძოვრები, ტყე), წყალი, უძრავი ქონება. ადგილობრივ მოსახლეობასთან თანამშრომლობით მოხდება რესურსულად მეტ-ნაკლებად თვითკმარი თემების შექმნა ადგილობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებით. ქალაქებში, ხოლო თემების შექმნის კვალობაზე — თემებში, სუბსიდიარობის პრინციპის დაცვით, შეიქმნება ადგილობრივი თვითმმართველობა პირდაპირი წესით არჩეული საკრებულოებისა და მერების/გამგებლების სახით; ყოველ სოფელს ეყოლება არა დანიშნული, არამედ მის მიერ არჩეული მამასახლისი;

- რეფორმისას მაქსიმალურად იქნება შესწავლილი ადგილობრივი ადამიანური და მატერიალური რესურსები, სოფლების ურთიერთთავსებადობა თემის შესაქმნელად და სხვა ფაქტორები, რომელთა გაუთვალისწინებლად რეფორმა წარმატებული ვერ იქნება;
- შეიქმნება პირობები სამხარეო თვითმმართველობის ჩამოყალიბებისათვის, გარდამავალ ეტაპზე კი მოხდება: მხარეებისათვის ტერიტორიულ-სამართლებრივი სტატუსის მინიჭება, მათთვის რეალური უფლებამოსილების გადაცემა და რესურსული უზრუნველყოფა, მმართველობის დემოკრატიული ფორმებისა და მექანიზმის ჩამოყალიბება. უზრუნველყოფილი იქნება ხელისუფლების ავტორიტარული მართვის სისტემის რეგიონალურ განშტოებად ჩამოყალიბებული გუბერნატორის ინსტიტუტის ჩანაცვლება ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებზე დაფუძნებული ქმედითი სამხარეო ხელისუფლების სისტემით. რეგიონს მიენიჭება ტერიტორიული ერთეულის სტატუსი, იგი უზრუნველყოფილი იქნება სტაბილური საბიუჯეტო შემოსავლებითა და უფლებამოსილებით. შედეგად, რეგიონები განვითარდება არა ცალკეული პოლიტიკოსის მიერ დედაქალაქში მიღებული თვითნებური და გაუაზრებელი გადაწყვეტილებების მიხედვით, არამედ ხელისუფლების რეგიონალური ორგანოების მიერ, მოსახლეობის მონაწილეობითა და მოსახლეობის ინტერესების შესაბამისად შემუშავებული განვითარების გეგმების საფუძველზე;
- ჩამოყალიბდება თვითმმართველობის მოხელეთა სწავლების ქმედითი სისტემა და უზრუნველყოფილი იქნება მოხელეთა უწყვეტი მომზადება, გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება;
- საქართველოს მაღალმთიანი ზონის განვითარებისათვის დაწესდება ფინანსური სტიმულირების სისტემა.

ქვეყნის ჰარმონიულ განვითარებას გამოიწვევს ხელისუფლების რეალური გადანაწილება ადგილებზე და არა დედაქალაქიდან პარლამენტისა და სახელმწიფო ორგანოების მექანიკური და გაუაზრებელი გადატანა.

მხოლოდ ხალხის მიერ არჩეული თვითმმართველი ერთეულებისათვის რეალური ფინანსური და ადმინისტრაციული ბერკეტების გადაცემითაა შესაძლებელი საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფა.

ყოველივე ამის უზრუნველყოფი ნორმები აისახება კონსტიტუციაში, რაც შექმნის ზემოაღნიშნულის განხორციელების სამართლებრივ გარანტიას.

კონსტიტუციის სტაბილურობის უზრუნველყოფა

იმისათვის, რომ ბოლო მოეღოს კონსტიტუციის ხშირ ცვლილებებს მმართველი პარტიის პოლიტიკური თუ მერკანტილური ინტერესების დასაკმაყოფილებლად და სახელმწიფოს თანამიმდევრული განვითარების საფუძვლის შესაქმნელად, კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მიღების შემდეგ არსებითად უნდა გართულდეს საქართველოს კონსტიტუციის გადასინჯვის წესი, რათა უზრუნველყოფილი იყოს საკონსტიტუციო ცვლილებების განხორციელება ფართო საზოგადოებრივი და პოლიტიკური კონსენსუსის საფუძველზე:

- კონსტიტუციის გადასინჯვის ინიცირების უფლება უნდა მიენიჭოს მხოლოდ საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ერთ მესამედსა და 200 ათას ამომრჩეველს;
- კონსტიტუციის გადასინჯვის კანონპროექტი წარედგინება საქართველოს პარლამენტს, რომელიც ქმნის სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიას და მას გადასცემს განსახილველად. კომისიაში თანაბრად უნდა იქნეს წარმოდგენილი ყველა საპარლამენტო პარტია, აგრეთვე იმ პარტიების თითო წარმომადგენელი, რომლებიც იღებენ დაფინანსებას სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. კომისიაში მიწვეული უნდა იყვნენ ასევე კონსტიტუციური სამართლის აღიარებული სპეციალისტები იმ პირობით, რომ მათი რაოდენობა არ აღემატებოდეს კომისიის დანარჩენ წევრთა 1/4-ს. გარდა ამისა, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომისიის მუშაობაში არასამთავრობო სექტორის, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ასევე რელიგიური გაერთიანებებისა და სხვა დაინტერესებული სუბიექტების მონაწილეობა. ამის შემდეგ კომისია აქვეყნებს პროექტს საყოველთაო სახალხო განხილვისათვის, რომელიც 1 თვე მაინც უნდა გაგრძელდეს. კომისია საჯარო განხილვის გათვალისწინებით მომზადებულ დასკვნას წარუდგენს პარლამენტს და საჯაროდ აქვეყნებს კომისიის შექმნიდან არა უადრეს 2 და არა უგვიანეს 3 თვისა. პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე კანონპროექტის განხილვა იწყება დასკვნის გადაცემიდან ერთი თვის შემდეგ;
- კონსტიტუციის გადასინჯვის პროექტი მიღებულად ჩაითვლება, თუ მას ორი მოსმენით მხარს დაუჭერს

საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის სულ ცოტა 2/3;

- კონსტიტუციის ცვლილება ძალაში შედის მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მას უცვლელად, ზემოაღნიშნული ხმათა უმრავლესობით, ერთი მოსმენით მოიწონებს შემდეგი მოწვევის პარლამენტიც. ასეთი წესი დაგვაზღვევს ვიწროპარტიული ინტერესებით გამოწვეული კონსტიტუციური ცვლილებებისაგან და უზრუნველყოფს კონსტიტუციის მდგრადობას;
- კონსტიტუციაში ცვლილება შეიძლება შევიდეს ერთი მოწვევის პარლამენტის გადაწყვეტილებითაც, მაგრამ მხოლოდ პარლამენტის სრული შემადგენლობის 5/6-ის უმრავლესობით. კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს, რომ საკონსტიტუციო ცვლილება, რომელიც აუცილებელია აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის რეინტეგრაციის პროცესის შეუფერხებლად წარმართვისათვის, შეიძლება განხორციელდეს გამარტივებული პროცედურით — ერთი მოწვევის პარლამენტის მიერ, სრული შემადგენლობის 2/3-ის უმრავლესობით;
 - ▶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ სავალდებულო წესით უნდა განიხილოს კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის მოთხოვნებთან კონსტიტუციური კანონის პროექტის გადასინჯვის პროცედურის შესაბამისობის საკითხი. წინააღმდეგობის დადგენის შემთხვევაში, კანონპროექტის განხილვა წყდება, ხოლო მიღებული კანონი ბათილად ცხადდება;
 - ▶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უნდა მიენიჭოს კონსტიტუციის გადასინჯვის პროექტის პრევენციული კონტროლისა და მისი კონსტიტუციონალიზმის ფუნდამენტურ პრინციპებთან შესაბამისობის დადგენის უფლებამოსილება. შესაბამისი კონსტიტუციური წარდგინების შეტანის უფლება კანონპროექტის პირველი მოსმენით განხილვამდე პერიოდში უნდა მიენიჭოს საქართველოს პრეზიდენტსა და საქართველოს პარლამენტის წევრს. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ კანონპროექტის კონსტიტუციონალიზმის ფუნდამენტურ პრინციპებთან შეუსაბამობის დადგენის შემთხვევაში, მისი განხილვა შეწყდება;
 - ▶ უნდა განისაზღვროს კონსტიტუციის ეგრეთ წოდებული დაცული ნორმები, რომლებიც არ დაექვემდებარება გადასინჯვას. მართალია, წარმოდგენილი მოდელი არ არის „ჯადოსნური კვერთხი“, რომლის ერთი შეხებაც საკმარისი აღმოჩნდება ჩვენი პრობლემების მოსაგ-

ვარებლად, მაგრამ სახელმწიფოს მოწყობის ეს სისტემა, სხვებისაგან განსხვავებით, საშუალებას იძლევა, კონსტიტუციის ფარგლებში და მის საფუძველზე, თავად სისტემის შიგნით უკეთ გადავჭრათ ყველა ის პრობლემა, რომელიც ხელს უშლის დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას და მინიმალური დანაკარგებით გამოვიდეთ შესაძლო პოლიტიკური კრიზისებიდან.

სამართლებრივი რეფორმის ზოგიერთი საკითხი

შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეფორმა

ამჟამად, შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემა მხოლოდ საპოლიციო და უშიშროების სამსახურებთან არის გაიგივებული. საპოლიციო და სახელმწიფო უშიშროების სამსახურების შერწყმით შეიქმნა უპრეცედენტო ძალაუფლების მქონე სტრუქტურა, რომელიც, ფაქტობრივად, არავითარ კონტროლს არ ექვემდებარება. გამჭვირვალეა მხოლოდ პოლიციის შუშის შენობები, თავად სისტემა კი – გაუმჭვირვალე. შინაგან საქმეთა მინისტრი უშუალოდ ერევა საპოლიციო და უშიშროების ფუნქციების განხორციელებაში, რის გამოც ეს სამსახურები მმართველი გუნდის პოლიტიკურ წინესა და დიქტატს განიცდიან.

აუცილებელია შინაგან საქმეთა სამინისტროს გარდაქმნა საშინაო საქმეთა სამინისტროდ და სა-მოქალაქო სამსახურად ჩამოყალიბება, რომელიც მმართველობას განახორციელებს საშინაო პოლიტიკის მნიშვნელოვან სფეროებში. აუცილებელია პოლიციის საქმიანობის საზოგადოებრივი კონტროლის მექანიზმის უზრუნველყოფა.

პოლიციის დეპოლიტიზების მიზნით ერთმნიშვნელოვნად უნდა განისაზღვროს პოლიციისა და საშინაო საქმეთა სამინისტროს ურთიერთდამოკიდებულება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს პოლიციის დამოუკიდებლობა და მისი დაცვა პოლიტიკური ზეგავლენისაგან. საშინაო საქმეთა სამინისტროს პოლიციასთან მიმართებით განსაზღვრული ექნება შემდეგი ძირითადი კომპეტენციები: მან უნდა დასახოს პოლიციის განვითარების, საორგანიზაციო, სამართლებრივი და საკადრო პოლიტიკის ძირითადი სტრატეგიული მიმართულებები, მოამზადოს ყოველწლიური საბიუჯეტო გეგმა და ზედამხედველობა გაუწიოს მათ შესრულებას; უზრუნველყოს პოლიციის ძალების ეფექტიანი საინფორმაციო და სატელეკომუნიკაციო მომსახურება და სხვა მნიშვნელოვანი სტრატეგიული საკითხების გადაწყვეტა. სამინისტრო, როგორც სა-

მოქალაქო სტრუქტურა, მხოლოდ მმართველობის სტრატეგიულ დონეზე უნდა მოქმედებდეს და მას არ უნდა ჰქონდეს ოპერატიულ დონეზე უშუალო პოლიციური ფუნქციების შესრულების უფლებამოსილება. პოლიცია უნდა იყოს საშინაო საქმეთა სამინისტროს სისტემაში დეპარტამენტის სახით არსებული სამართალდაცვის ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ წესრიგსა და უსაფრთხოებას.

რაც შეეხება პოლიციის საქმიანობის ოპერატიულ დონეს, კანონმა ამ დონეზე პოლიციის ისეთი ფუნქციების დეტალური რეგლამენტაცია უნდა მოახდინოს, როგორცაა: ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა; საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა; დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევათა აღკვეთა და თავიდან აცილება, მათი გამოვლენა და გამოძიება; საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების კონტროლი და პოლიციის სხვა, კანონით გათვალისწინებული ამოცანების შესრულება.

შსს-ს სისტემის რეორგანიზაციის შედეგად უნდა ჩამოყალიბდეს პოლიციის ფუნქციის მქონე 2 მნიშვნელოვანი დეპარტამენტი (დღეს შსს-ს სისტემის ფარგლებში 1 ნ დეპარტამენტი): პოლიციის დეპარტამენტი, რომელშიც შედის ორი მნიშვნელოვანი ქვესტრუქტურა – საპატრულო და კრიმინალური პოლიცია, და საზღვრის დაცვის პოლიციის დეპარტამენტი. რაც შეეხება უშიშროების სამსახურებს, ისინი შსს-ს სისტემას უნდა გამოეყონ.

მართლწესრიგის უზრუნველყოფა უნდა იყოს საშინაო საქმეთა სამინისტროს კომპეტენცია, რაც ნიშნავს იმას, რომ საშინაო საქმეთა მინისტრს აქვს პოლიტიკური პასუხისმგებლობა. ის არის უმაღლესი თანამდებობის პირი, რომელსაც აქვს უფლებამოსილება, მითითებები მისცეს პოლიციისა და მართლწესრიგის ორგანოებს. საშინაო საქმეთა მინისტრს აქვს სამსახურებრივი და საგნობრივი ზედამხედველობის განხორციელების უფლებამოსილება, რაც გულისხმობს კონტროლს, პოლიციის მხრიდან საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელებისას მათი ეფექტიანობის შემოწმებას. საგნობრივი ზედამხედველობის უფლებამოსილება ასევე გულისხმობს სამართლებრივ ფარგლებში პოლიციის ორგანოებისათვის მითითების მიცემას, განახორციელონ გარკვეული ღონისძიებები ან თავი შეიკავონ გარკვეული ღონისძიებების განხორციელებისაგან. მინისტრს ასევე შეუძლია გამოსცეს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები და მოაწესრიგოს პოლიციის ორგანოების ორგანიზაციული მოწყობისა და უფლებამოსილების გამიჯვნის საკითხები.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემიდან გამოიყოფა სახელმწიფო უშიშროების სამსახურები და შეიქმნება ერთიანი დამოუკიდებელი სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური ახალი შინაარსით, სტრუქტურითა და ფორმით, ოპტიმალური რაოდენობის მაღალი კვალიფიკაციის საკადრო შემადგენლობით, რომელიც გარკვეულ სამოქალაქო კონტროლს დაექვემდებარება. მნიშვნელოვანია აღნიშნული სამსახურის საქმიანობის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა, რაც, პირველ რიგში, მისი ხელმძღვანელის დანიშვნის წესში უნდა გამოიხატოს — სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფროსს საქართველოს პარლამენტი უნდა ამტკიცებდეს სახელმწიფოს უმაღლესი პირის წარდგენით. ამ სამსახურის საქმიანობა უნდა იყოს საიდუმლო ინფორმაციის მოძიება, ანალიზი, სისტემატიზაცია და მისი რეალიზაცია. სისხლისსამართლებრივი დევნა სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფლებამოსილება არ უნდა იყოს.

პოლიციელები გათავისუფლებიან პოლიტიკური წინებისაგან და შეიქმნება მათი საქმიანობის ხელშეუხლებლობის სამართლებრივი გარანტიები.

მართლწესრიგის უზრუნველყოფი ორგანოების დეპოლიტიზება და მათი დამოუკიდებლობა არის მოქალაქეების, მათ შორის, ამ ორგანოების თანამშრომელთა უფლებების დაცვის მნიშვნელოვანი გარანტია.

საჯარო სამსახურის რეფორმა

კარგა ხანია საჯარო სამსახური პოლიტიკურ გეგავლენას განიცდის. სახელისუფლებო გუნდი საჯარო მოხელეებს პირადი ერთგულების ნიშნით აფასებს. საჯარო მოხელე არ არის სამართლებრივად დაცული — სამსახურიდან მისი გათავისუფლება, განსაკუთრებით პოლიტიკური ნიშნით, ნებისმიერ დროს არის შესაძლებელი. საჯარო სამსახური უნდა გათავისუფლდეს პოლიტიკური ინტერესებისაგან და მიუკერძოებელ სახელმწიფო ინსტიტუტად ჩამოყალიბდეს.

ეს მიზანი მიიღწევა საჯარო სამსახურის ისეთი მოდელის შექმნით, რომელიც უზრუნველყოფს იმას, რომ საჯარო მოხელის დასაქმება და გათავისუფლება დამოკიდებული არ იქნება პოლიტიკაზე, კერძოდ კი პოლიტიკური თანამდებობის პირის სუბიექტურ ნებაზე.

აუცილებელია კანონით განმტკიცდეს პროფესიული საჯარო მოხელის საქმიანობის ისეთი ძირითადი პრინციპები, როგორცაა უვადოდ დანიშვნა, პოლიტიკური მიუკერძოებლობა, კარიერის პრინციპი, სა-

ხელმწიფოს მხრიდან ზრუნვის ვალდებულება, სამსახურიდან თვითნებური გათავისუფლებისაგან დაცვა, სოციალური გარანტიები და სხვ.

კადრების სტაბილურობა არის პროფესიული საჯარო მოხელის ინსტიტუტის ქვაკუთხედი. ხელისუფლების შეცვლა არ უნდა იწვევდეს საჯარო სამსახურიდან კადრების დათხოვნას. კანონით ზუსტად უნდა განისაზღვროს მოხელის სამსახურიდან გათავისუფლების სამართლებრივი საფუძვლები.

საჯარო სამსახურის ბირთვს უნდა ქმნიდნენ უვადოდ დანიშნული პროფესიული საჯარო მოხელეები. საჯარო მოხელის გვერდით კი საჯარო სამსახურს, სახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში, აგრეთვე უნდა ახორციელებდეს შტატით გათვალისწინებულ თანამდებობაზე დამხმარე მუშაკი და შტატგარეშე თანამდებობაზე დაქირავებული მუშაკი.

გემოაღნიშნული კონცეფციის, როგორც სახელმწიფოებრივი მოწყობის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტის, განხორციელება საფუძველს ჩაუყრის დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურის შექმნას.

პარტიების დაფინანსების სისტემის რეფორმა

პარტიების დაფინანსების სისტემა შეიცვლება ისე, რომ რეალურად არსებულ პირობებში უზრუნველყოფილი იყოს პარტიების საქმიანობა და საარჩევნო კამპანიის სრულფასოვნად წარმართვა.

- სიტყვისა და გამობახავის, ინფორმაციის მიღებისა და გავრცელების თავისუფლების უზრუნველსაყოფად შეიქმნება საკანონმდებლო გარანტიები მედიანზე პოლიტიკური გავლენისა და მედიის მონოპოლიზაციის აღსაკვეთად, მისი დამოუკიდებლობისა და საქმიანობის გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად;
- შეიქმნება იურისტებისა და ეკონომისტებისაგან დაკომპლექტებული კომისია, რომელიც შეისწავლის საკუთრების უფლების ტოტალური დარღვევის შედეგად შექმნილ ვითარებას და მისი გამოსწორების გზებს, ქვეყნის რეალური ფინანსური შესაძლებლობის გათვალისწინებით.
- შეიქმნება კომისია, რომელიც შეისწავლის საქართველოში ბოლო წლებში გავრცელებული „ელიტარული კორუფციის“ მასშტაბებსა და მექანიზმებს და დასახავს მისი აღმოფხვრის გზებს.

ჩვენი მიზანი არ არის შურისძიება — ჩვენი მიზანია სამართლიანი წესრიგის დამყარება. ჩვენ გავათავისუფლებთ სასამართლოს პოლიტიკური ზეგავლენისაგან. ყველა თანამდებობის პირი, რომელსაც ჩადენილი აქვს დანაშაული, პასუხს აგებს სამართლიანი სასამართლოს წინაშე.

ჩვენ ვიმოქმედებთ სამართლებრივ ჩარჩოებში, მაგრამ რესურსების სრული მობილიზებით, რათა აღვადგინოთ სამართალი იქ, სადაც ეს შესაძლებელია, და არ დავუშვათ ახალი უსამართლობა მომავალში.

სამოქალაქო ინტეგრაცია და ეროვნული უმცირესობების უფლებების დაცვა

საქართველოში ერთ-ერთ პრობლემურ საკითხად რჩება სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნული უმცირესობების უფლებების დაცვის სფეროში არსებული სირთულეები. სამოქალაქო ინტეგრაციის პროცესისა და ეროვნული უმცირესობების უფლებების დაცვის ხელშეშლელი ფაქტორია სახელმწიფო ენის ცოდნის ნაკლებობა, ეთნოსებს შორის თანამშრომლობის, აგრეთვე სხვადასხვა ეთნოსის წარმომადგენელთა კულტურის, ტრადიციებისა და ღირებულებების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა, ნეგატიური სტერეოტიპები და სხვა საკითხები.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებული პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებებია:

- ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები აქტიურად უნდა იყვნენ ჩაბმული ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებსა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში;
- ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებული ყველა სახელმწიფო პროგრამა განხორციელდება ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლების მონაწილეობით;
- სახელმწიფო ხელს შეუწყობს ეროვნული უმცირესობების კულტურის, ენის, ტრადიციების, ღირებულებების დაცვასა და პოპულარიზებას;
- სადაც ამის საჭიროება და მოთხოვნა იარსებებს, სახელმწიფო დანერგავს მრავალენოვანი განათლების სისტემას;

- ყველა სახელმწიფო უწყება ეროვნული უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში მოსახლეობას ინფორმაციას უნდა აწვდიდეს მათთვის გასაგებ ენაზე;
- სახელმწიფო ხელს შეუწყობს ქართული ენის შესწავლის პროცესს — ყველა მსურველს (როგორც ქალაქებში, ისე სოფლებში) მიეცემა ქართული ენის შესწავლის საშუალება;
- ეროვნული უმცირესობების თვითმყოფადობის შენარჩუნების მიზნით საჭიროა ისტორიული ძეგლებისა და მუზეუმების დაცვა და განვითარება, კულტურის პოპულარიზება;
- ინფორმაციის მიღების უფლების რეალიზებისათვის, საჭიროა საზოგადოებრივი და სხვა ეროვნული არხებით გადაიცეს საინფორმაციო გადაცემები ეროვნული უმცირესობების ენებზე და ხელი შეეწყოს რეგიონალური ტელეარხების განვითარებას. ეროვნულ უმცირესობებს ადეკვატური მასშტაბის, ქრონომეტრაჟისა და შინაარსის ინფორმაცია უნდა მიეწოდებოდეს საქართველოში მიმდინარე მოვლენების შესახებ. ქართულ მედიაში რეგულარულად უნდა შექდებოდეს ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთა პრობლემები, მიღწევები, კულტურა, ტრადიციები და სხვა მნიშვნელოვანი თემები;
- ხელი უნდა შეეწყოს იმ ორგანიზაციებს, რომლებიც ეროვნული უმცირესობების უფლებების დაცვასა და სამოქალაქო ინტეგრაციაზე მუშაობენ;
- უმნიშვნელოვანესია ეროვნული უმცირესობების სრულფასოვანი ჩაბმა და აქტიური მონაწილეობა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში. სახელმწიფომ, მედიამ და საზოგადოებამ ხელი უნდა შეუწყოს ეროვნული უმცირესობების ჩაბმას ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებულ დისკუსიებში. ჩვენი თანამოქალაქე ეროვნული უმცირესობები უნდა მონაწილეობდნენ ქვეყანაში მიმდინარე ყველა პროცესში.
- სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა ორგანო, სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშეწყობის მიზნით, რეგულარულად უნდა აწარმოებდეს დიალოგს ეროვნული უმცირესობების ლიდერებთან.

არსებული ვითარების ზოგადი შეფასება

დღეს საქართველო თავისი უახლესი ისტორიის ურთულეს პერიოდში იმყოფება. რუსეთთან 2008 წლის აგვისტოს ომმა ცხადად გამოავლინა სახელმწიფო გადაწყვეტილებათა მიღებისა და აღმასრულებელი სისტემების სისუსტე. ქვეყანამ დაკარგა ტერიტორიები, დანაწევრდა, რადიკალურად გაუარესდა მისი უსაფრთხოების მდგომარეობა, გამწვავდა სოციალური და ეკონომიკური პრობლემები. ხელისუფლებამ დაკარგა მოსახლეობის დიდი ნაწილის ნდობა და დასავლეთის საიმედო, პროგნოზირებადი პოლიტიკის მქონე პარტნიორის რეპუტაცია.

მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ურთიერთობები ჯერ კიდევ განიცდის „ცივი ომის“ პერიოდის დესტრუქციულ გავლენას, ხდება ამ ურთიერთობების გადაწყობა, არსებულ რეალობასთან მისადაგება და ადაპტირება, ახალი სტრატეგიული პარადიგმების ჩამოყალიბება.

უსაფრთხოების სფეროში აშშ-ის, ევროკავშირისა და რუსეთის თანამშრომლობის განვითარების პერსპექტივა წინააღმდეგობებით არის შეზღუდული მთელ რიგ სტრატეგიულ, მათ შორის, კავკასიისა და, კერძოდ, საქართველოსთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

საქართველოს ამჟამინდელმა ხელისუფლებამ რუსეთთან ურთიერთობის წარმართვისას უგულვებლყო ეფექტიანი საერთაშორისო დიპლომატიური მექანიზმები და გაეროს უშიშროების საბჭოს ვაფრთხილებები. ხელისუფლებამ არ გაითვალისწინა საფრთხეები და თავისი საგარეო პოლიტიკა რუსეთთან პერმანენტული დაპირისპირების რიტორიკაზე ააგო. როგორც მოსალოდნელი იყო, ამან ვერ განაპირობა დასავლეთის მხრიდან იმ დონის ეფექტიანი დახმარება, რომელიც საქართველოს რუსეთის აგრესიისაგან დაიცავდა. ასეთი პოლიტიკის არარეალისტურობა დაადასტურა 2008 წლის აგვისტოს ომმა, რომლის შედეგადაც რუსეთმა მოახდინა რეგიონების ოკუპაცია და ისინი დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად აღიარა.

ომის შემდეგ ხელისუფლებას აღარ დარჩა ვითარების მოგვარების რესურსი. საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა შიდაპოლიტიკური კონიუნქტურის მძევლად იქცა. „რუსულ საფრთხესთან ბრძოლა“ – ეს

არის ხელისუფლების ერთადერთი პასუხი საზოგადოებაში არსებულ მწვავე შეკითხვებზე ნებისმიერ საკითხთან, მათ შორის, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, ეკონომიკურ თუ სოციალურ სფეროებში არსებულ პრობლემებთან მიმართებით.

არ არის უზრუნველყოფილი ევროპულ და ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრაციის ისეთი მთავარი პრინციპები, როგორცაა: სამართლიანი სასამართლო, მედიის დამოუკიდებლობა, მთავრობის ანგარიშვალდებულება საზოგადოების წინაშე, გამონატვის თავისუფლება, ლოიალურობა განსხვავებული აზრის მიმართ. დემოკრატიული ინსტიტუტების აშკარა სისუსტემ განაპირობა ავტორიტარული მართვის სტილზე გადასვლა. საქართველომ დაკარგა პოზიციები ევროპულ ასპარეზზე და მასთან ინტეგრაციის ტემპი.

საერთაშორისო თანამეგობრობის, მათ შორის, აშშ-ის მიერ საქართველო განიხილება რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობათა პრობლემურ, ნეგატიური მუხტის მატარებელ კომპონენტად. კონფლიქტების მოგვარების პროცესების განვითარება არ დგას დასავლეთის ქვეყნების პოლიტიკური დღის წესრიგის პრიორიტეტულ საკითხთა ჩამონათვალში.

დღეს საგარეო პოლიტიკა არის სახელისუფლებო პროპაგანდის დანამატი, ერთგვარი პიარინსტრუმენტი. ხელისუფლება ახდენს პარტნიორი ქვეყნების მხრიდან საქართველოსათვის დახმარების გაწევის არსის ინტერპრეტაციას – თითქოს ეს დახმარება ხელისუფლების მიმართ პოლიტიკური სიმპათიით და არა მთლიანად საქართველოს განვითარების ხელშეწყობის სურვილით იყოს განპირობებული. შედეგად, ხელისუფლების ხშირი, არაპოპულარული მოქმედებები ქართულ საზოგადოებაში ანტიდასავლური განწყობების გაჩენას უწყობს ხელს.

ხელისუფლებას არ გააჩნია მწყობრი კავკასიური პოლიტიკა. რეგიონალურ ლიდერობასა თუ პოლიტიკურ გაერთიანებებთან დაკავშირებით მის მიერ გაკეთებულმა განცხადებებმა გამაღიზიანებელი ტრაბახის სახე მიიღო.

არაეფექტიანია საგარეო ურთიერთობების სფეროში გადაწყვეტილებების მიღების არსებული პრაქტიკა. უმნიშვნელოვანესი საგარეო-პოლიტიკური

გადაწყვეტილებები, საზოგადოებრივი განხილვით მიღწეული კონსენსუსის შედეგად კი არა, არამედ სპონტანურად, ვიწროსახელისუფლებო ჯგუფის ან სულაც ქვეყნის ლიდერის ერთპიროვნული შეხედულების საფუძველზე მიიღება.

საარჩევნო ბლოკს „ბიძინა ივანიშვილი – ქართულ ოცნებას“ აქვს საგარეო ურთიერთობების განვითარების მწყობრი სტრატეგია. მისი პროგრამა ეყრდნობა რეალიზმის ანუ არსებული ვითარების რეალისტურად შეფასებისა და პრაგმატიზმის პრინციპებს. კერძოდ:

1. საქართველოს საგარეო ურთიერთობების კურსი უნდა განისაზღვრებოდეს საქართველოს საშინაო ინტერესებიდან გამომდინარე. მთავარი ამოცანაა საქართველოს დამოუკიდებლობისა და სუვერენიტეტის დაცვა. საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი-ქართული ოცნების“ მიერ გაკეთებული პოლიტიკური არჩევანი – ევროპული და ევროატლანტიკური ინტეგრაცია – ეფუძნება ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობის ეფექტიანად გამოყენების მიზანს;
2. ევროპული და ევროატლანტიკური ინტეგრაციის წარმატების ძირითადი წინაპირობაა დემოკრატიული ღირებულებების უპირობო დანერგვა, ინსტიტუციური დემოკრატიის შექმნა, როდესაც გადაწყვეტილებები მიიღება საერთაშორისო სამართლის პრინციპებიდან გამომდინარე და არა ცალკეული პირების ნების შესაბამისად;
3. ევროკავშირისა და ჩრდილოატლანტიკური შეთანხმების ორგანიზაციაში გაერთიანებისაკენ სწრაფვა, პირველ რიგში, ნიშნავს სახელმწიფოს დემოკრატიული მართვისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში დამკვიდრებული ღირებულებების გაზიარებას და არა საომარი რიტორიკის და, მით უმეტეს, ომისათვის მზადების გააქტიურებას;
4. საქართველო სრულად უნდა იზიარებდეს მოვალეობებს იმ გამოწვევათა წინააღმდეგ ბრძოლაში, რომელთა წინაშეც დგას მსოფლიო. ამ მიმართებით საერთაშორისო ძალისხმევაში მონაწილეობა, კერძოდ, სამხედრო ოპერაციებში წვლილის შეტანა უნდა განიხილებოდეს როგორც ეროვნული ინტერესების დაცვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი და არა ნაცვალებითი შენატანი პოლიტიკური მხარდაჭერის მისაღებად;

5. დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერება იქნება სახელმწიფო უსაფრთხოების მთავარი წინაპირობა, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს როგორც საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებასა და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობის ზრდას, ისე შიდაპოლიტიკური დაძაბულობის განეიტრალებასა და კონფლიქტების სრულმასშტაბიანი მოგვარების პროცესის წარმატებას;
6. უმოკლეს ვადებში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ყველა იმ პირობის შესრულება, რომლებიც საქართველოს საშუალებას მისცემს წარმატებით დაასრულოს მოლაპარაკებები ევროკავშირთან ასოცირებასთან დაკავშირებით. აგრეთვე, განავითაროს თანამშრომლობა „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკისა“ და „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ ფარგლებში ოთხი ძირითადი მიმართულებით, კერძოდ: დემოკრატია და ადამიანის უფლებები, ეკონომიკური ინტეგრაცია და ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოება, გარემოს დაცვა და ენერგოუსაფრთხოება, ადამიანთა შორის ურთიერთობები;
7. საქართველო საერთაშორისო თანამეგობრობისათვის საიმედო და პროგნოზირებად პარტნიორად უნდა იქცეს. მისი პოლიტიკა არ იქნება მიმართული მსოფლიო და რეგიონალური მასშტაბით მიმდინარე დაპირისპირებების პროცესში სტრატეგიული მოთამაშის როლის შესრულებისაკენ. საქართველო პოლიტიკურად მიმზიდველი უნდა იყოს თავისი მშვიდობისმყოფელი ხასიათით და არა აგრესიულობით;
8. ამერიკის შეერთებულ შტატებთან, როგორც საქართველოს მთავარ მოკავშირესთან, ურთიერთობას საქართველო წარმართავს სტრატეგიული პარტნიორობის ქარტიით განსაზღვრული პირობების თანახმად. ქარტიას, ისევე როგორც ევროკავშირთან თანამშრომლობის შეთანხმებებით დასახული ამოცანების შესრულებას, საქართველო უნდა განიხილავდეს როგორც ვალდებულებას, პირველ რიგში, საკუთარი საზოგადოების წინაშე;
9. საქართველოს ხელისუფლება უარს იტყვის დასავლეთისაგან მიღებული ფინანსური და პოლიტიკური მხარდაჭერით უპასუხისმგებლო სარგებლობაზე, პოლიტიკურ სპეკულაციასა და არატრანსპარანტულობაზე, რამაც სოციალურ-ეკონომიკური ჩამორჩენილობა და პოლიტიკური

პრობლემების გადრმავება განაპირობა, მათ შორის, საერთაშორისო ურთიერთობათა სფეროში. მოკავშირეებისაგან მიღებულ დახმარებას საქართველო უპასუხებს დემოკრატიულობის გამზრდილი ხარისხით და პროგრესით სავარეო და საშინაო პრობლემების მოგვარების საქმეში;

10. საქართველოს ფაქტორი აღარ უნდა არსებობდეს დასავლეთსა და რუსეთს შორის წინააღმდეგობრივ საკითხთა ნუსხაში. საქართველო მზად უნდა იყოს, საერთაშორისო მექანიზმების გამოყენებით დაიწყოს დიალოგი რუსეთთან, რომლის მიზანიც იქნება არსებული კრიზისის ეტაპობრივი დაძლევის სტრატეგიის შემუშავება;
11. ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხებთან ურთიერთობის განვითარება დაეფუძნება კეთილმეზობლობისა და მჭიდრო კულტურული თანამშრომლობის ისტორიულ გამოცდილებასა და ტრადიციებს, რომლებიც არ უნდა იქნეს გამოყენებული რუსეთთან დაპირისპირების გასაღრმავებლად;
12. დაბალანსებული რეგიონალური პოლიტიკით საქართველომ უნდა შეიძინოს კავკასიური ინტერესების გამაერთიანებლის, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და პოლიტიკური მოლაპარაკებების ხელშემწყობის ფუნქცია. მნიშვნელოვანია ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობების გაღრმავება მეზობელ აზერ-

ბაიჯანთან, თურქეთთან, სომხეთთან. ამ ქვეყნებისათვის საქართველო უნდა იქცეს პოლიტიკური, ეკონომიკური და საზოგადოებრივი ურთიერთობების, ბიზნესშესაძლებლობების რეალიზაციის პლატფორმად;

13. ტრანსნაციონალური პროექტებისათვის ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობის გათვალისწინებით, საქართველოს სავარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა იქცეს ურთიერთობების განვითარება კასპიის რეგიონისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებთან;
14. საქართველომ მნიშვნელოვნად უნდა გაააქტიუროს საქმიანობა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციისა და ევროპის წარმომადგენლობითი ორგანიზაციების მიმართულებით;
15. საერთაშორისო ასპარეზზე ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანების გადასაჭრელად საქართველო სრულად გამოიყენებს პროფესიონალ დიპლომატთა ყველა თაობის საუკეთესო წარმომადგენლებს. ამასთან, მაქსიმალურად იქნება გამოყენებული ქვეყნის აკადემიური და საექსპერტო რესურსები, შეიქმნება კვალიფიციური დიპლომატიური კორპუსის მომზადების სისტემა.

თავი 3. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი მიმართულებები

შესავალი

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი მიმართულებები მოიცავს საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ კონცეპტუალურ ხედვას ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების, მათი მოგვარების გზებისა და შემდგომი განვითარების თაობაზე.

ჩვენი ხედვა ეფუძნება თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებსა და ღირებულებებს. ამასთან, იგი ითვალისწინებს სოციალური სამართლიანობის დამკვიდრებას, მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაზრდას, უკიდურესი სიღარიბის აღმოფხვრას როგორც სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის უმთავრეს მიზნებს.

ამ დოკუმენტში მოყვანილი ინფორმაცია ოფიციალურ სტატისტიკას ეყრდნობა. ამდენად, ზოგიერთი მათგანი, ჩვენი შეფასებით, არ ასახავს რეალურ ვითარებას (უმუშევრობა, ინფლაციის დონე და სხვ.). დოკუმენტი ეყრდნობა ასევე საარჩევნო ბლოკის წევრი პოლიტიკური პარტიების ხედვებს და მათი წევრების გამოცდილებას.

პროგრამა შემუშავებულია საარჩევნო ბლოკში შემავალ პარტიებთან, მეცნიერებთან, ექსპერტებთან და პრაქტიკოსებთან კონსულტაციის გზით. პროგრამის განხილვაში აქტიური მონაწილეობა მიიღო აგრეთვე ფართო საზოგადოებრიობამ.

3.1. ძირითადი მიდგომები და კონცეპტუალური საკითხები

ხელისუფლების პოლიტიკის ძირითადი პრობლემები

საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე, გონივრული და თანამიმდევრული ეკონომიკური პოლიტიკის დეფიციტი ქართულ სახელმწიფოს მუდმივად თან სდევს. 20 წლის განმავლობაში დაუსრულებელი „რეფორმების“ ფონზე მხოლოდ ერთი შედეგი მივიღეთ – მსოფლიო ბანკის ინფორმაციით, საქართველო 2010 წლისათვის ერთ სულ მოსახლეზე გათვლილი მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური მოცულობით 1990 წლის

მაჩვენებელს 25%-ით ჩამორჩება, რაც მას ყოფილ საბჭოთა ქვეყნებშიც კი გამოარჩევს (ამავე პერიოდში ესტონეთში, 1990 წელთან შედარებით, ზრდამ შეადგინა 63%, ლატვიაში – 28%, ლიტვაში – 24%, სომხეთში – 66%, აზერბაიჯანში – 87%). მშპ საქართველოში 1997 წლიდან 2003 წლის ჩათვლით გაიზარდა 70%-ით, ხოლო 2004-დან 2010 წლის ჩათვლით – მხოლოდ 36%-ით.

2004 წლის არჩევნებში, როდესაც საზოგადოება ძალიან მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების წინაშე იდგა, „ნაციონალურმა მოძრაობამ“ ეკონომიკის სწრაფი აყვავების ლობუნგითა და მნიშვნელოვანი სოციალური პაკეტის შეთავაზებით გაიმარჯვა. თუმცა, კურსი მალევე შეცვალა და დაიწყო ეკონომიკური ექსპერიმენტის განხორციელება ფსევდოლიბერტარიანიზმის დევიზით (რომელიც ძალიან შორს აღმოჩნდა ნამდვილი ლიბერტარიანიზმისაგან) და უარი თქვა სახელმწიფოს სოციალურ პასუხისმგებლობაზე.

„ლიბერტარიული სასწაული“ საქართველოში ვერ მოხდა და ვერც მოხდებოდა, მით უფრო, რომ მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში ამის პრეცედენტი არ არსებობს. 2004 წლიდან დღემდე, სრულფასოვანი და თანამიმდევრული ეკონომიკური პოლიტიკა არ განხორციელებულა.

საზოგადოებრივი ნდობის კრედიტის ამოწურვასთან ერთად, ხელისუფლებამ სულ უფრო ხშირად დაიწყო ძალადობრივი ღონისძიებების განხორციელება და დასავლელ პარტნიორებთან ამ მოქმედებების გასამართლებლად წამოიწყო პროპაგანდა, რომ ქართული საზოგადოება არ არის მზად დემოკრატიისა და რეფორმებისათვის. ამიტომ, ხელისუფლება იძულებულია იმოქმედოს მმართველობის ავტოკრატიული ფორმით (სინგაპურის მაგალითი). შესაბამისად, ცხადია, რომ დეკლარირებული ევროინტეგრაციის მიღმა „სინგაპურიზაციის“ სურვილი არის სწრაფვა სწორედ ავტოკრატიისაკენ და არა ლიბერალური ეკონომიკური მოდელისაკენ. სინგაპურს, როგორც ქალაქ-სახელმწიფოს, ეკონომიკის სრულიად განსხვავებული სტრუქტურა აქვს და ამიტომ იგი ვერასოდეს გახდება ქართული ეკონომიკის განვითარების სამიზნე მოდელი.

საბოლოოდ ხელისუფლებამ ჩათვალა, რომ საქართველოსათვის ყველაზე კომფორტულია ტრადიციული, ოლიგოპოლიური ეკონომიკური მოდელი, რომლის გაკონტროლება ავტორიტარული მმართველობის ფონზე მარტივია, და ნაყოფიერი ნიადაგი შექმნა ელიტარული კორუფციისათვის. ამ მოდელის „წარმატებას“ საქართველოს ყველა მოქალაქე გრძნობს პირველადი მოთხოვნების საქონლისა და მომსახურების – საკვების, საწვავის, მედიკამენტების, ელექტროენერჯისა და სხვადასხვა კომუნალური მომსახურების შექმნისას. ოლიგოპოლიურმა მოდელმა, რომელიც „საბაზრო ფუნდამენტალიზმის“ ეგიდით ჩამოყალიბდა, გამოიწვია მოსახლეობის უმეტესი ნაწილის გაღარიბება. ამიტომ, სოციალური უკმაყოფილების შემცირების მიზნით, მთავრობა იძულებული გახდა დაეწყო „სიღარიბის დაძლევის“, „დასაქმების“, „ბიზნესის ხელშეწყობისა“ და სხვა პოპულისტური პროგრამები, რომლებიც ორიენტირებული იყო მხოლოდ წინასაარჩევნო პროპაგანდაზე და არა შედეგზე.

„ვარდების რევოლუციის“ შემდგომი პერიოდის ყველა წინასაარჩევნო დაპირება არჩევნების შემდეგ მხოლოდ დაპირებად დარჩა:

- ▶ უმუშევრობის პრობლემის მოგვარება;
- ▶ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა;
- ▶ საქართველო სიღარიბის გარეშე;
- ▶ ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობა;
- ▶ პენსია 100 აშშ დოლარის ოდენობით;
- ▶ საქართველოს გადაქცევა მსოფლიო ფინანსურ ცენტრად;
- ▶ და სხვა მრავალი დაპირება.

ბოლო წლების განმავლობაში გაიზარდა მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა, მაგრამ რეალური ეკონომიკური განვითარება ვერ მოხდა. ერთ სულ მოსახლეზე მშპ-ის მოცულობა კვლავ კატასტროფულად დაბალია, მიუხედავად იმისა, რომ ზრდის სტიმულირებისათვის დიდი რაოდენობით კრედიტები იქნა აღებული, გაიზარდა საგარეო ვალდებულებები და გაიყიდა სტრატეგიული მნიშვნელობის სახელმწიფო ქონება.

პერმანენტულად უარესდება ვითარება დასაქმების სფეროში, იზრდება უმუშევრობა და კრიტიკულ ნიშნულს აღწევს ფარული უმუშევრობა. ოფიციალური სტატისტიკით, სოფლის მცხოვრებნი თვითდასაქმებულებს მიეკუთვნებიან. ამიტომაც, სოფლად სტატისტიკურად უმუშევრობის ხელოვნური – 6,5%-იანი მაჩვენებელი გვაქვს,

მაშინ როცა ქალაქებში ეს მაჩვენებელი 27 პროცენტამდეა. სტატისტიკურად, საქართველოში დაქირავებულთა რაოდენობა 600.000 არ აღემატება, ხოლო თვითდასაქმებულთა რაოდენობა მილიონზე მეტია, – მათგან 90 პროცენტი სოფლის მცხოვრებია. მნიშვნელოვანია, რომ თითქმის 15 წელია არც სოფლის მეურნეობა ვითარდება ტექნოლოგიურად და არც ეკონომიკის სხვა სექტორებში იქმნება ახალი სამუშაო ადგილები. ამასთან, უკვე მრავალი წლის განმავლობაში მკვეთრად ჩამოყალიბდა საქართველოდან სამუშაო ძალის გადინების სახიფათო ტენდენცია. სხვადასხვა ქვეყნებში გასული სამუშაო ძალის აბსოლუტური უმრავლესობა დაკავებულია დაბალკვალიფიციური და დაბალანაზღაურებადი შრომით და ძალიან მცირე ნაწილია დასაქმებული მაღალკვალიფიციურ სამუშაო ადგილებზე.

ეროვნული დანაზოგები – ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი წყარო – სულ უფრო და უფრო მცირდება იმპორტზე ორიენტაციის გამო. წლების განმავლობაში საქართველოს მოსახლეობა იძულებული იყო იმაზე მეტი დაეხარჯა, ვიდრე გამოიმუშავებდა – დანაზოგების წილი მშპ-თან მიმართებით, 2003 წელს დაფიქსირებულ 16%-იან მაჩვენებელთან შედარებით, ყოველ მომდევნო წელს მცირდებოდა. 2010 წელს, რესურსების ამოწურვის ფონზე იგი 2,2%-მდე შემცირდა.

მოსახლეობისათვის, მით უფრო დაბალშემოსავლიანი ფენებისათვის, სერიოზულ პრობლემად იქცა ინფლაცია, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, პირველადი მოხმარების პროდუქტების ფასების ზრდაზე აისახა. სახელმწიფო პოლიტიკა, უცხოური ინვესტიციები და კომერციული ბანკების მიერ საკრედიტო დაფინანსება სოფლის მეურნეობის განვითარებისაკენ არ იყო მიმართული. სურსათის მოხმარებაში შემცირდა სამამულო პროდუქციის წილი, ხოლო იმპორტირებული პროდუქციის წილი მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

საქართველოს მოსახლეობისათვის განსაკუთრებით შემაშფოთებელია ქვეყანაში ბოლო წლებში განხორციელებული პრივატიზაციის პროცესი. საქართველოს მთავრობა სახელმწიფო ქონებას ასხვისებდა გაუმჭვირვალედ და ხშირად საზოგადოებისათვის ფარულად. მსხვილი ობიექტების, მათ შორის, სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტების დიდი ნაწილის პრივატიზაცია გამჭვირვალედ კი არ მოხდა, არამედ ერთ პირთან მოლაპარაკების გზით (აუქციონის გარეშე) და სახელმწიფო ინტერესების სრული იგნორირებით.

ხელისუფლებაში განსაკუთრებული „პოპულარობით“ სარგებლობს საპრივატიზაციო ობიექტების სიმბოლურ ფასად (1 ლარად) გასხვისება საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულების საფუძველზე. მსოფლიოში არსებული გამოცდილებით, ეს გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მყიდველი არის მსოფლიოში ცნობილი ბრენდი ან კომპანია, რაც საქართველოში პრაქტიკულად არ მომხდარა.

სამწუხაროდ, ასეთი გარიგებების მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა ხელისუფლების მხრიდან „ელიტარული კორუფციის“ წყარო, ხშირ შემთხვევაში, ნეპოტიზმის კლასიკური ნიშნებით. ხელისუფლება არ ახდენს ინვესტირებას და დედას ხელშეკრულებების პირობების მონიტორინგს და არ მიმართავს სანქციებს ნაკისრი ვალდებულებების შეუსრულებლობისას.

მთლიანად, საქართველოს მთავრობის მხრიდან სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის პროცესში გამჭვირვალე პოლიტიკის არქონამ, გაუაზრებელი და მიკერძოებული გადაწყვეტილებების მიღებამ უდიდესი ზიანი მიაყენა როგორც საზოგადოების, ისე ქვეყნის სტრატეგიულ ინტერესებს. მიუხედავად ამისა, ხელისუფლება კვლავ ანალოგიური მეთოდებით აგრძელებს პრივატიზაციის პროცესს, რომელიც ორიენტირებულია მოკლევადიან ფისკალურ ეფექტზე და ემსახურება ხელისუფლებაში მყოფი მაღალი რანგის ჩინოვნიკების პირად ინტერესებს.

მოქმედი ეკონომიკური პოლიტიკის მთავარი პრობლემა გახდა ის, რომ სახელმწიფომ „საბაზრო ფუნდამენტალიზმის“ ეგიდით უარი განაცხადა საზოგადოების ინტერესებზე ორიენტირებულ ისეთ ორგანულ ფუნქციებზე, როგორცაა:

- ▶ ჯანსაღი და კონკურენტული ბიზნესგარემოს შექმნა;
- ▶ სოციალური პასუხისმგებლობა;
- ▶ საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვა.

იგნორირებულია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის, სურსათისა და მედიკამენტების ხარისხის უზრუნველყოფის, საზოგადოებრივი რესურსების თავისუფალი წვდომისა და სახელმწიფოს, მთელი რიგი სხვა, საყოველთაოდ აღიარებული ფუნქციები.

ამავე დროს ქვეყანამ არა თუ ვერ შეძლო ეკონომიკაში ძირეული გარდატეხის შეტანა, არამედ „სიღარიბის ხაფანგში“ მოხვედრის საფრთხის წინაშე დადგა. ამ საფრთხის თავიდან აცილებისა და დღეს შექმნილი ვითარების გამოსწორებისთვის საჭიროა

სასწრაფო და გადამჭრელი ზომების მიღება.

ვინაიდან 9 წლის განმავლობაში ხელისუფლების მიერ გატარებული პოლიტიკის შედეგები ნათლად აჩვენებს, რომ მას არ შესწევს უნარი, არსებითად შეცვალოს შექმნილი ვითარება, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“ მზად არის პასუხისმგებლობა აიღოს განვითარების თვისებრივად ახალ კურსზე, რაც უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ ინტერესებსა და ევროინტეგრაციაზე ორიენტირებული ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებას.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ ეკონომიკური პოლიტიკის უპირატესობები

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ მიერ შემუშავებული ეკონომიკური პოლიტიკა ითვალისწინებს და ემყარება თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს და იმ თანამედროვე მიდგომებს, რომლებიც გამოკვეთს სახელმწიფოს როლს სოციალური კეთილდღეობისა და სოციალური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში.

საქართველოში განვითარების გრძელვადიანი და სტაბილური პროცესის უზრუნველსაყოფად საჭიროა, რომ:

- ეკონომიკური პოლიტიკა დაეფუძნოს მდგრადი განვითარების მოდელს;
- სისტემური ტრანსფორმაციის პროცესში საკვანძო როლი მიენიჭოს სახელმწიფოს, რომელმაც უნდა განსაზღვროს განვითარების სტრატეგია უმთავრესი მიზნებისა და შესაბამისი ინდიკატორების დონეზე;
- განვითარების სტრატეგიის ფარგლებში განისაზღვროს ყველა ის ფუნქცია, რომელთა არსებობა აუცილებელია სტაბილური განვითარებისა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობისათვის;
- მოხდეს ეკონომიკის სტრუქტურული მოდერნიზება საქართველოს ეკონომიკის გლობალური კონკურენტუნარიანობის უზრუნველსაყოფად, რაც დაემყარება ქვეყნის შედარებითი უპირატესობების გონივრულ გამოყენებას. განხორციელდეს ექსპორტის სტიმულირება და იმპორტის ჩანაცვლება, რაც სტრუქტურული მოდერნიზაციის განუყოფელი ნაწილია;

- სახელმწიფომ უზრუნველყოს სამართლიანი, თავისუფალი და კონკურენტული საბაზრო გარემოს შექმნა;
- ხელი შეეწყოს თანამედროვე და მოქნილი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებას, რომელზეც თანაბრად მიუწვდება ხელი ყველა ეკონომიკურ სუბიექტს.

ჩვენ არ მიგვაჩნია, რომ ერთ სულ მოსახლეზე მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა არის განვითარების ერთადერთი მიზანი და ინდიკატორი. მსოფლიოს ყველა წამყვანი ქვეყანა ინტერესდება არა მხოლოდ მშპ-ის, არამედ კეთილდღეობის მაჩვენებლებით – რამდენად კმაყოფილია მოსახლეობა საბინაო პირობებით, შემოსავლების დონითა და მათი განაწილებით, სამსახურით, საცხოვრებელი ინფრასტრუქტურით, განათლებისა და ჯანმრთელობის დაცვის ხარისხით, მმართველობის ეფექტიანობით.

მშპ-ის ზრდა თავისთავად არ განაპირობებს საზოგადოების კეთილდღეობის გაუმჯობესებას.

ამიტომ, ჩვენი პოლიტიკის განხორციელების შედეგად:

- საჯარო ფინანსების მართვაში დამკვიდრდება ეფექტიანობისა და გამჭვირვალობის თანამედროვე სტანდარტები;
- გაიზრდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოება, რაც უზრუნველყოფს საქართველოს შრომითი რესურსების მნიშვნელოვანი ნაწილის სტაბილურ შემოსავალს, აგრეთვე საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოებასა და ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის ზრდას;
- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოყვანას, უმუშევრობის შემცირებას, სიღარიბის დაძლევისა და სოციალური ფონის გაუმჯობესებას, მრავალრიცხოვანი და ძლიერი საშუალო ფენის ჩამოყალიბებას;
- ბაზარი გათავისუფლდება ხელოვნური მონოპოლიებისაგან, რომლებიც ხელს უშლიან თავისუფალ მეწარმეობას და ითვისებენ შინამეურნეობების შემოსავლების მნიშვნელოვან ნაწილს პირველადი მოხმარების საქონელსა და მომსახურებაზე არარეალურად მაღალი ფასების დაწესებით;

- მოსახლეობის მიერ გადახდილი გადასახადები დაიხარჯება მიზნობრივად და გამჭვირვალედ;
- დაიდგება შემოსავლების განაწილებაში არსებული დიდი უთანაბრობა და ყველა ოჯახი იგრძნობს კეთილდღეობას.

მოქმედი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად სახელმწიფოს გაუქმებული ფუნქციების აღდგენა, ისევე როგორც არსებული და არასრულყოფილი ფუნქციების ოპტიმიზაცია, შეუძლებელია ძირეული ინსტიტუციური რეფორმის გარეშე. ჩვენ პრინციპულად მიგვაჩნია, რომ საჯარო მოსამსახურეებს მიენიჭოთ კომპეტენტური გადაწყვეტილების მიღების უფლება. იმისათვის, რომ მივადწიოთ საჯარო სამსახურის საზოგადოებრივი სარგებლიანობის ზრდას, საჭიროა მოხდეს სტიმულირება იმისა, რომ სწორედ საჯარო მოხელეებმა მიიღონ ინფორმირებული, კომპეტენტური და დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებები.

დღევანდელი საგანგაშო რეალობისაგან განსხვავებით, ინსტიტუციური რეფორმის ჩვენეული ხედვა ნიშნავს ევროპული ტიპის სახელმწიფო ინსტიტუტებისაკენ სწრაფვას.

ჯერ კიდევ სახელმწიფოს საკუთრებაში დარჩენილი ქონების მართვა მოხდება გონივრული მეთოდების გამოყენებით. განხორციელდება სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული ქონების სრული ინვენტარიზაცია; განისაზღვრება პრიორიტეტები და სახელმწიფო პოლიტიკა პრივატიზაციის კუთხით; აუცილებლად გადაიხედება სტრატეგიული ობიექტების დეფინიცია და მომზადდება მათი ახალი ჩამონათვალი; შესაბამისი უწყება დააწესებს ინვესტორთა მხრიდან ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების უმკაცრეს კონტროლს; პრივატიზაციის პროცესი წარიმართება გამჭვირვალედ, უპირატესად, აუქციონების გამართვის გზით.

ჩვენი მიზანია ქვეყნის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ზრდა. ამ თვალსაზრისით, ინოვაციებისა და სამეცნიერო კვლევების დეფიციტი, რაც განათლების სისტემის არათანამიმდევრულმა რეფორმირებამ და სამეცნიერო ინსტიტუტებზე მიზანმიმართულმა შეტევამ განაპირობა, ქვეყანას „ინტელექტის გადინების“ უპრეცედენტო რისკის წინაშე აყენებს. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის მიერ გამოქვეყნებული გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი უკვე რამდენიმე წელია საქართველოს ერთ-ერთ უმთავრეს პრობლემად სამუშაო ძალის დაბალ კომპეტენციას ასახელებს.

უმაღლესი განათლების, ინოვაციებისა და სამეცნიერო კვლევების კუთხით, ტრადიციულად, არასახარბიელო მდგომარეობა გვაქვს. ამ პრობლემების სწრაფად მოგვარების ღონისძიებები მოიცავს როგორც საზღვარგარეთ მყოფი ჩვენი ინტელექტუალური პოტენციალის დაბრუნების პირობების შექმნას, ისე საქართველოში არსებული კადრების ფართომასშტაბიანი გადამზადების პროცესს.

არსებული ეკონომიკური პოლიტიკისაგან განსხვავებით, ჩვენი სტრატეგია გულისხმობს რისკების მართვის სრულფასოვანი მექანიზმის შექმნას, რომელიც ეფუძნება ინდიკატორთა სისტემას და რომლის მიზანია როგორც შიდა, ისე საგარეო შოკების პრევენცია-პროფილაქტიკა.

სახელმწიფო სტიმულირების პოლიტიკა და ეკონომიკური პოლიტიკის აქცენტები

საბაზრო ეკონომიკა სხვა ეკონომიკურ სისტემებთან შედარებით ყველაზე წარმატებული, ეფექტიანი და კეთილდღეობის ზრდასთან დაკავშირებული მოდელია. თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოს მხრიდან ამ სისტემის ხარვეზების გამოსწორებისა და სხვა ცალკეული ინტერესების გათვალისწინების მიზნით მასში გონივრული ჩარევის საჭიროება კვლავ რჩება.

ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების არსებითი ანალიზი აჩვენებს, რომ უმთავრესი ამოცანა ოპტიმალური, დემონოპოლიზებული საბაზრო სისტემის ფორმირებაა. თავისუფალ საბაზრო ეკონომიკაზე დაფუძნებული ჩვენი ხედვა ითვალისწინებს, რომ:

1. ხელისუფლებასა და კერძო სექტორს შორის გაივლოს მკვეთრი ზღვარი და მოხდეს მათი რეალური ფუნქციური გამიჯვნა;
2. საჯარო სექტორის მონაწილეობა იყოს მინიმალური, ხოლო მისთვის განსაზღვრული ფუნქციების რეალიზაციისას – ადეკვატური და ეფექტიანი;
3. ხელისუფლებამ ხელი არ უნდა შეუშალოს კერძო სექტორს, ბაზარს და კონკურენტულ გარემოს, რომლებსაც განმსაზღვრელი ფუნქცია ენიჭებათ კეთილდღეობის ზრდის საქმეში.

ზემოაღნიშნული მიდგომების მკაცრი და უკომპრომისო განხორციელება აუცილებლად გამოიწვევს საგრძნობ ეკონომიკურ ზრდას. ზრდის ფაქტორები

იქნება მნიშვნელოვანი და მდგრადი. ამასთან, საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ ხედვა ითვალისწინებს ეკონომიკის შერჩეულ სექტორებში აქცენტირებული პოლიტიკის ელემენტებს.

სახელმწიფოს აქტიური მიზნობრივი პოლიტიკისათვის შერჩეულია შემდეგი სფეროები:

1. სოფლის მეურნეობა, მცირე და საშუალო მეწარმეობა, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება. პოლიტიკის ინსტრუმენტებად მოცემულია ირიბი სუბსიდირების მექანიზმები და ამ დარგებში სხვა დარგებიდან რესურსების გადანაცვლების სტიმულირება;
2. სოციალური სფერო – საპენსიო რეფორმა, ჯანმრთელობის დაცვის სფეროს რეფორმა, უმწეო მდგომარეობაში მყოფთა დახმარების სისტემა. ამ სფეროებში პროგრამით გათვალისწინებული რეფორმა გულისხმობს პირად პასუხისმგებლობაზე დაფუძნებული სოციალური სისტემების ჩამოყალიბებას, რეფორმის პირველ წლებში სახელმწიფოს აქტიური ჩარევით.

ეკონომიკური ზრდის პოლიტიკა. ნებისმიერი ქვეყნისათვის ინვესტიციები ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ბოლო წლებში საქართველოში შემოსული ინვესტიციების უმეტესი ნაწილი დაკავშირებულია პრივატიზაციასთან, კერძო აქტივების მესაკუთრეთა ხშირ შეცვლასთან და ნაკლებად უკავშირდება ახალი საწარმოო აქტივების შექმნას მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობაში. სახელმწიფომ ხელსაყრელი გარემო უნდა შექმნას როგორც შიდა, ისე უცხოური ინვესტიციებისთვის, რაც გულისხმობს ინვესტიციების დაცულობას, სტაბილური და პროგნოზირებადი ბიზნესგარემოს შექმნას. უცხოური ინვესტიციების წახალისების პარალელურად იგივე პირობები უნდა გავრცელდეს შიდა ინვესტიციებზე, უნდა იზრდებოდეს დანაზოგები და რეინვესტირება.

საგარეო-ფინანსური დახმარებები და სხვა ინიციატივები ქვეყანას დროებით შელავათებს აძლევს, მაგრამ ვერ ახდენს ადგილობრივი კაპიტალის არასაკმარისად დაგროვების კომპენსირებას. ჩვენი პოლიტიკა, მოხმარებაზე ორიენტირებული ეკონომიკის ნაცვლად, მიმართული იქნება დანაზოგებისა და კაპიტალიზაციის ზრდაზე ორიენტირებულ ეკონომიკაზე, რამაც გრძელვადიანი მდგრადი განვითარების განმსაზღვრელი როლი უნდა შეასრულოს.

დაგროვების სტიმულირების თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია:

- ▶ საპენსიო დაზღვევის სისტემების დაგროვებითი ფუნქცია;
- ▶ სოფლის მეურნეობის ფონდის აქტიური მონაწილეობა გრძელვადიანი კაპიტალის ფორმირებაში;
- ▶ რეალური დეცენტრალიზების როლი შემოსავლების განაწილების ნორმალიზაციაში რეგიონების მიხედვით;
- ▶ საგადასახადო გარემოს გაუმჯობესება და მისი გამოკვეთილი როლი დაგროვების ხელშეწყობაში;
- ▶ ახალი საერთაშორისო ბაზრების გახსნისა და ძველ ბაზრებზე სრულფასოვანი დაბრუნების მნიშვნელობა ქვეყანაში მეტი მაღალშემოსავლიანი სამუშაო ადგილების შექმნის მიზნით;
- ▶ ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის მოხმარების მასტიმულირებელი როლის გაძლიერება;
- ▶ სახელმწიფოს მდგრადი და გრძელვადიანი განვითარების სტრატეგიის მნიშვნელობა, რათა საქართველოს მეტ მოქალაქეს ჰქონდეს სტიმული საკუთარ ქვეყანაში განათავსოს დანაზოგები და არა სამღვარგარეთ;
- ▶ დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის მნიშვნელობა დანაზოგების უსაფრთხოების გარანტირებისათვის.

თანამედროვე ეკონომიკის პირობებში შეუძლებელია ვილაპარაკოთ ქვეყნის განვითარებასა და მოსახლეობის კეთილდღეობაზე სხვა ქვეყნებთან მჭიდრო სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებისა და გლობალურ ეკონომიკურ პროცესებში ინტეგრაციის გარეშე. სახელმწიფოს სპეციფიკური ფუნქცია ექსპორტის სტიმულირების საქმეში არის სხვადასხვა სახელმწიფოსთან ორმხრივი სავაჭრო შეთანხმებების, შეღავათიანი და თავისუფალი რეჟიმების მოპოვებისა და იმ ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურის ხელშეწყობა ქვეყნის შიგნით, რომელიც ქართველ ექსპორტორებს გაუადვილებს სხვა ქვეყნების რეგულაციურ ჩარჩოებთან შესაბამისობას და ექსპორტის მუდმივ ზრდას. ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია საექსპორტო საბაზრო არეალების მნიშვნელოვანი გაფართოება, ევროკავშირისა და აშშ-თან თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმების ამოქმედება, რუსეთის ფედერაციასთან სავაჭრო ურთიერთობების აღდგენა.

3.2. ოჯახი და ინდივიდი

ცენტრალური ბრუნვის ობიექტი – ოჯახი და ინდივიდი

ოფიციალური სტატისტიკაც კი ვერ მალავს იმ ფაქტს, რომ საქართველოში შემოსავლების უთანაბრობა პერმანენტულად იზრდება. შედარებით მაღალშემოსავლიანი პირები ძალიან ვიწრო სეგმენტში არიან კონცენტრირებული, ხოლო ოჯახების უმეტესობა სიღარიბის ზღვარს მიღმაა.

შინამეურნეობა, რომელიც თავისი არსით ახლოს არის ოჯახთან, ეკონომიკის საბაზო ერთეულია. მიუხედავად იმისა, რომ სტატისტიკის ეროვნული სამსახური მთელ რიგ კვლევებს სწორედ შინამეურნეობის მიხედვით აწარმოებს, მოქმედი ეკონომიკური პოლიტიკა მაინც არ ცნობს ოჯახის როლს, არ ინტერესდება მისი პრობლემებითა და საჭიროებებით. მრავალშვილიანი დედებისათვის დაწესებულ შეღავათებს თუ არ გავითვალისწინებთ, ოჯახის ინსტიტუტის სტიმულირების სხვა პრაქტიკა საქართველოში არ არსებობს.

განვითარებულმა ქვეყნებმა უკვე დიდი ხანია აღიარეს ოჯახის არა მარტო სოციალური, არამედ ეკონომიკური მნიშვნელობა – სრულფასოვანი ოჯახი უფრო მდგრადია რისკების მიმართ, აგრეთვე დაგროვების მეტი სტიმული და, ოჯახის ერთ წევრზე გათვლით, ნაკლები სამეურნეო ხარჯი აქვს. ერთი ოჯახის დონეზე ეს ეფექტი ნაკლებად მნიშვნელოვანია, მაგრამ მაკროდონეზე ყველა ეს ფაქტორი მნიშვნელოვანია. ამასთან, ოჯახი მყარი პლატფორმაა მცირე საწარმოებისათვის, რომელთა მხარდაჭერა საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ ერთ-ერთი უმთავრესი პრიორიტეტია.

განვითარების ახალი სტრატეგია, რომელსაც ჩვენ ვთავაზობთ საზოგადოებას, ითვალისწინებს ოჯახის როლის გააქტიურებას.

ოჯახის ხელშეწყობის ფარგლებში, ჩვენ მიერ მომზადებული განვითარების სტრატეგია მოიცავს:

- ▶ მცირე ბიზნესის დაწყებაში ოჯახის ჩაბმულობის მხარდამჭერ ღონისძიებებს;
- ▶ საშემოსავლო გადასახადის დასაბეგრ ბაზაში გამოქვეითვის სისტემის დანერგვას;
- ▶ მრავალშვილიანობის სტიმულირების სისტემურ და არა ერთჯერად შეღავათებს;
- ▶ მოქალაქეებისათვის თავიანთი შესაძლებლობების მაქსიმალურად რეალიზაციის საშუალებების

- ბის მიცემას;
- ▶ საგადასახადო სისტემის ჰარმონიზაციასა და ოპტიმიზაციას.

დასაქმება

„ვარდების რეგულაციის“ შემდეგ მოსულმა ხელი-სუფლებამ მხოლოდ წინასაარჩევნო პერიოდებში ერთჯერადი „პროგრამებით“ გადაწყვიტა მოსახლეობის დასაქმება, რამაც სასურველი შედეგი ვერ გამოიღო. ხელისუფლებას არასდროს ჰქონია დასაქმების სტრატეგია და, შესაბამისად, მათ მიერ განხორციელებული ღონისძიებები ქაოსური იყო. ბოლო 8 წლის განმავლობაში ქვეყანაში დასაქმების მაჩვენებელი არ გაუმჯობესებულა, პირიქით – უმუშევრობა გაიზარდა, დასაქმებულთა რაოდენობა 170.000 კაცით შემცირდა. მხოლოდ დამსაქმებელზე მორგებული შრომის კოდექსის მოქმედების შედეგად, მასობრივი ხასიათი მიიღო ადამიანების სამსახურიდან დათხოვნამ. მრავალი პრობლემისა და წნეხის პირობებში ბიზნესში ვერ იქმნება ახალი სამუშაო ადგილები. საზღვარგარეთ გასული მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა არ მუშაობს სპეციალობით და მათი 80%-ზე მეტი საკუთარ კვალიფიკაციასთან სრულიად შეუფერებელ სამუშაოს ასრულებს.

განსხვავებით ხელისუფლების პოლიტიკისაგან, ჩვენი პოლიტიკა დასავლურ ღირებულებებზე – ადამიანის უფლებების დაცვის, შრომის თავისუფლებისა და ღირსეული საარსებო პირობების შექმნის პრინციპებზეა აგებული.

დასაქმების უზრუნველსაყოფად მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების, სოფლის მეურნეობის მხარდაჭერის, ინვესტიციების მოზიდვისა და წარმოების ხელშეწყობის, განათლებისა და კვალიფიკაციის ზრდის საშუალებები ჩვენ მიერ მომზადებულ შესაბამის სტრატეგიებშია ასახული. თითოეული მიმართულებით სავსებით კონკრეტული გზები დასახული.

ხელისუფლების მხრიდან მოსახლეობის თითოეული თეთრის გაცონტროლების სურვილმა განაპირობა ელექტრონული ფულის ცნობილი და მრავალ ქვეყანაში აპრობირებული საანგარიშსწორებო სისტემების ფაქტობრივი დაბლოკვა საქართველოში. საქართველო დღემდე იმ მცირერიცხოვან ქვეყანათა ჯგუფს მიეკუთვნება, რომლებშიც მოქალაქეებს არა აქვთ საშუალება გამოიყენონ „PayPal“ და სხვა ანალოგიური ელექტრონული ანგარიშსწორების სისტემები.

სამაგიეროდ, საქართველოში გამოჩნდა არა ერთი კომპანია, რომელიც მოსახლეობას სთავაზობს გადახდების სისტემა „PayPal“-ით ტრანზაქციების განხორციელებას მაღალი საშუალო ტარიფებით.

ჩვენ მიერ შემუშავებული დასაქმების პოლიტიკის შედეგებს იგრძნობს თითოეული ადამიანი:

- იგი მოძებნის თავისი კვალიფიკაციისა და გამოცდილების შესაბამის სამუშაო ადგილს და შეძლებს საკუთარი ცოდნისა და უნარის რეალიზაციას;
- გაუჩნდება დამატებითი შემოსავლები და გაუმჯობესდება მისი სოციალური მდგომარეობა;
- შემცირდება მოსახლეობის მასობრივი გასვლა საზღვარგარეთ;
- შემცირდება სოციალური სიდუხჭირის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულობათა რიცხვი;
- გაუმჯობესდება დემოგრაფიული მაჩვენებლები.

სამუშაო ადგილების შექმნისათვის მნიშვნელოვანია ეკონომიკის რეალური განვითარება და ინვესტიციები კონკრეტულად იმ სფეროებში, რომლებმაც უნდა გააჩინონ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა. ჩვენი ხედვები ორიენტირებულია ადამიანური რესურსის კვალიფიკაციის ღონის ამალგებაზე, რათა სამუშაო ძალა თანამედროვე ტექნოლოგიური მოთხოვნებისა და ინოვაციური განვითარების ადეკვატური იყოს. საქართველოში ეკონომიკური განვითარების ვექტორი განსაკუთრებით ბოლო 8 წლის განმავლობაში არ ემსახურებოდა ეკონომიკის რეალური სექტორის ორი მნიშვნელოვანი მიმართულების, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის, განვითარებას. ეკონომიკური ზრდა ძირითადად კონცენტრირებული იყო ფინანსურ სექტორზე, უძრავ ქონებაზე (მათ შორის, მშენებლობაზე), მომსახურებასა და ვაჭრობაზე. ამასთან, არც აღნიშნულ სფეროებში ჩამოყალიბებული სურათი იძლეოდა სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის გაზრდის შესაძლებლობას. სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული დასაქმების პროგრამები არაეფექტიანი აღმოჩნდა, რადგან მხოლოდ მოკლევადიან პოლიტიკურ მიზნებს ემსახურებოდა.

დასაქმებაზე ორიენტირებული პოლიტიკა გულისხმობს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის რეალურ განვითარებას. ეკონომიკურმა პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს: სოფლის მეურნეობის, მასთან დაკავშირებული გადამამუშავებელი დარგების, მცირე და საშუალო

ბიზნესის განვითარება; მთლიანად შრომის ბაზრის სტრუქტურაში დაქირავებით მომუშავეთა რიცხვის განუხრელი ზრდა; ასევე, თვითდასაქმებულთა წილის შემცირება ცალკეულ სექტორებში (ძირითადად აგრარული სექტორი) კოოპერაციის, კომერციული-ზაციის დონის ზრდისა და ტექნოლოგიური განვითარების შედეგად.

ჩვენი ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანაა ეფექტიანი და ცივილიზებული შრომის ბაზრის ჩამოყალიბება. შრომის კანონმდებლობის ევროპულ კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაცია ამ ამოცანის შესრულების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. კანონმდებლობის ჰარმონიზაციისა და ცივილიზებული შრომის ბაზრის ფორმირებისათვის საჭიროა:

- შრომის ახალი კანონმდებლობის შემუშავება და მიღება;
- შრომის კანონმდებლობის რეფორმირება ეკონომიკაში შრომითი რესურსების ეფექტიანი განთავსებისა და გამოყენებისათვის, დასაქმებულთა ძირითადი უფლებების მკაცრი დაცვით (შრომის სამართლიანი ანაზღაურების უფლება, შრომის შესაბამისი პირობების უფლება, სამუშაოდან დაუსაბუთებელი დათხოვნისაგან დაცვის უფლება, გაფიცვის უფლება და სხვ.);
- უმუშევართა აღრიცხვის საინფორმაციო ბანკის შექმნა, რათა შესაძლებელი გახდეს მათი გადამზადება და შესაბამისი სამუშაოს შეთავაზება;
- სახელმწიფოს მხრიდან უმუშევართა მხარდამჭერი ღონისძიებების ეფექტიანობის გაზრდა;
- სოციალური დიალოგისა და სოციალური პარტნიორობის ეფექტიანი სისტემის უზრუნველყოფა.

კომუნალური მომსახურების ტარიფები

კომუნალური გადასახდელების ტარიფები საქართველოში 2004 წლიდან ყველა მიმართულებით გეგმაზომიერად მკვეთრად იზრდებოდა და 2012 წლისათვის ტარიფების სიდიდით საქართველომ არა მარტო დსთ-ის ქვეყნებს, არამედ ევროპის ბევრ ქვეყანასაც კი გაუსწრო. ტარიფების ზრდითა და კომუნალური გადასახდელების ამოღების არაცივილიზებული ხერხების გამოყენებით მკვეთრად გაზრდილი კომუნალური ხარჯები ისედაც ღარიბ მოსახლეობას მძიმე ტვირთად დააწვა. მოსახლეობის უდიდესი ნაწილისათვის 2004 წლის შემდეგ კომუნალური ხარჯები

სამუალოდ 3-4-ჯერ გაიზარდა. ელექტროენერჯის, გაზის, წყლის მიწოდებასა და ნარჩენების გატანას საქართველოში ერთი საერთო რამ აქვს – თითოეული ამ მომსახურების საფასური არაადეკვატურად მაღალია. ამის მიზეზი მთავრობისა და მარეგულირებელი კომისიების მიერ დაკანონებული უსამართლო მოქმედებაა. ამ მხრივ განსაკუთრებით 2007 და 2010 წლები გამოირჩეოდა, როდესაც დაპირებებისა და მძიმე სოციალური ფონის მიუხედავად, ტარიფები მკვეთრად გაიზარდა.

თბილისში წყლის ტარიფი 2003 წელთან შედარებით 160%-ით გაიზარდა: 2007 წელს იგი გაორმაგდა, ხოლო 2010-ში კიდევ ერთხელ გაიზარდა. არც ერთი დაპირება (24-საათიანი მომარაგება, წყლის ხარისხის გაუმჯობესება, ტარიფის დიფერენცირება და სხვ.) არ შესრულებულა და ფაქტობრივად მოტყუებულმა მოსახლეობამ გაცილებით ძვირად იგივე, უფრო მეტიც, ხშირად უარესი მომსახურება მიიღო.

თითქმის გაორმაგდა ბუნებრივი აირის ფასი. იგი ძალიან მაღალია, მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი წინაპირობა არსებობს ბუნებრივი აირის ტარიფის საგრძნობლად შემცირებისათვის (საქართველო არსებული მაგისტრალური და ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გამსადენით გაზის ტრანზიტისათვის უფასო გაზის იღებს; ბუნებრივი აირის ხარისხი მაღალი არ არის და ა.შ.).

ელექტროენერჯის ტარიფი იმავე პერიოდში დაახლოებით 70%-ით გაიზარდა. აღსანიშნავია, რომ დაწესებული დიფერენცირებული ტარიფიც სოციალურად უსამართლოა.

2004 წლიდან კომუნალური მომსახურების ტარიფების განსაზღვრის მიზნით გატარებული უსამართლო პოლიტიკა დაგვირგვინდა თბილისში საყოფაცხოვრებო ნარჩენების გატანის საფასურის ელექტროენერჯის მოხმარებაზე მიბმით. ეს გადაწყვეტილება გამოირჩევა თავისი უსამართლობითა და ალოგიკურობით და ცხადყოფს, რომ მთავრობის მიზანია, უბრალოდ, მაქსიმალური ოდენობის თანხების ამოღება და არა რეალური ტარიფის გაანგარიშება.

სახელმწიფო პოლიტიკის პრიორიტეტი უნდა იყოს დანაკარგების შემცირება, ეკონომიკურად მომგებიანი ინფრასტრუქტურის წახალისება და ტარიფების გაანგარიშების მექანიზმების სრულყოფა. ამ გზით სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ტარიფების ოპტიმიზაცია და მათი სტაბილურობა. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება უნდა იყოს მომხმარებელსა და ოპერატორს შორის ინდივიდუალური ხელშეკ-

რულების გაფორმება, რომელშიც მკაფიოდ იქნება გათვალისწინებული ორმხრივი, მათ შორის, ოპერატორის მხრიდან მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევის ხარისხთან და შესაბამის პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული ვალდებულებები.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ კომუნალური ტარიფები უნდა ეფუძნებოდეს რეალურ გათვლებს, შეესაბამებოდეს გაწეული მომსახურების ხარისხს და ხელმისაწვდომი იყოს ქვეყნის მოქალაქეებისათვის. აქედან გამომდინარე:

- უმოკლეს ვადებში განვახორციელებთ ტარიფების ხელახალ და სამართლიან გადაანგარიშებას ტარიფების მნიშვნელოვანი შემცირების მიმართულებით;
- არ დავუშვებთ ტარიფების ზრდას სუბიექტური, უსამართლო და დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებების საფუძველზე;
- არ დავუშვებთ ბიზნესისათვის კაბალურ ტარიფებს, რაც აძვირებს პროდუქციას და ხელს უშლის ბიზნესის განვითარებას;
- გამოირიცხება კოლექტიური მრიცხველები, სხვადასხვა კომუნალური გადასახდელების ერთმანეთზე მიბმა და სხვა ნებისმიერი მექანიზმი, როდესაც უპირატესობა ენიჭება მომსახურების საფასურის ამოღებას და არა მომხმარებელთა ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობას.

ტრანსპორტი

საქართველო თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით, მასზე გამავალი სატრანსპორტო დერეფნით მიმზიდველია მძლავრი სატერმინალო ქსელის — ლოგისტიკური ცენტრების შესაქმნელად. სამხრეთ კავკასიის რეგიონი ერთნაირად ახლოს არის როგორც ევროპის უკვე ჩამოყალიბებულ საერთო ბაზართან, ისე კასპიისპირა რეგიონის სწრაფად განვითარებად ცენტრებთან. საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ფუნქციის ქვეყნად, ჩამოყალიბება, ხელს შეუწყობს, ერთი მხრივ, რეგიონის სტაბილურობას, მეორე მხრივ კი, სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო/ენერგეტიკული დერეფნების განვითარებას და მათი უსაფრთხოების განმტკიცებას.

ტრანსპორტის სფეროსთვის მნიშვნელოვანი საკითხია რეგულირების სისტემის არსებობა, რომელიც განახორციელებს მთლიანად საზოგადოებრივი ტრანსპორტის დარგის უსაფრთხოების რეგულირებას.

საზოგადოებრივ ტრანსპორტთან დაკავშირებით მიგვაჩნია, რომ ის ძირითადად უნდა ეფუძნებოდეს კერძო სექტორს, გარდა საქართველოს რკინიგზის, სარკინიგზო მაგისტრალთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურის და თბილისის მეტროპოლიტენისა. ავტობუსების, სამარშრუტო მიკროავტობუსების, ტაქსების სფეროში სახელმწიფოს როლი უნდა იყოს მხოლოდ რეგულირება, მარშრუტების სქემების/ტექნიკური უსაფრთხოების თვალსაზრისით და ფასის ზედა ზღვრების (გარდა ტაქსებისა) დაწესების კუთხით. ამასთან, სახელმწიფოს მარეგულირებელი ფუნქცია ხელს კი არ უნდა უწყობდეს ამ სფეროში მონოპოლიზებას ან ცალკეული ოპერატორების ძალაუფლების გამზრდას, არამედ უნდა უზრუნველყოფდეს კონკურენციის ზრდას და ფასების ფორმირების პროცესში უპირატესად საბაზრო მექანიზმების არსებობას. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, სარკინიგზო სექტორში, გარდა უშუალოდ სარკინიგზო მაგისტრალის და მასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურისა, მნიშვნელოვნად გაიზარდოს სამგზავრო და სატვირთო გადაზიდვების სფეროში კერძო სექტორის როლი პრივატიზაციის, ბარიერების შემცირებისა და კონკურენციის ჩამოყალიბების გზით. თბილისის მეტროპოლიტენთან დაკავშირებით მართვის ეფექტიანობის უზრუნველყოფის მიზნით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მისი მართვის უფლებით კერძო კომპანიისთვის გადაცემა, პრივატიზაციის გარეშე. საჯარო რეგულირება სატრანსპორტო მომსახურების მასშტაბებისა და გეოგრაფიის გათვალისწინებით უნდა იქნეს განდანიშნული მუნიციპალურ, რეგიონალურ და ცენტრალურ ხელისუფლებას შორის.

3.3. ჯანდაცვა და სოციალური პოლიტიკა

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ სოციალური პოლიტიკა იქნება მიზანმიმართული და დღევანდელი კამპანიური, არასისტემური მიდგომის ნაცვლად, სრულყოფილი და მდგრადი სოციალური დაცვის სისტემების შექმნას დაეფუძნება. ჯანდაცვასა და სოციალურ პოლიტიკაში გამოყენებული იქნება 4 ძირითადი პრინციპი:

1. ჯანმრთელობის საყოველთაო დამდევვისა და ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამების სისტემა;
2. სავალდებულო დაგროვებითი ასაკობრივი საპენსიო და სახელმწიფო სპეციალური საპენსიო სისტემა;

3. უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ოჯახების ფულადი დახმარების სისტემა;

4. სოციალური მომსახურება.

ჯანმრთელობის დაცვის სისტემა

ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაში ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელებული გაუმჯობესებული „რეფორმების“ შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის 70%-ზე მეტი სამედიცინო მომსახურების გარეშეა დარჩენილი. გაუმართლებლად მაღალია მედიკამენტების ფასები. მოსახლეობის უმრავლესობა ოჯახის ბიუჯეტის დიდ ნაწილს წამლების შეძენისა და ექიმებთან კონსულტაციებისათვის ხარჯავს, ბევრს კი საერთოდ არ გააჩნია მკურნალობისათვის საჭირო სახსრები.

ჯანდაცვის სისტემაში დღემდე არ შემუშავებულა ჯანდაცვის ხარისხისა და სტანდარტიზაციის ერთიანი ეროვნული პოლიტიკა, აგრეთვე სახელმწიფო დონეზე სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელთა შეფასების კრიტერიუმები და მექანიზმები; სისტემა არ არის დაყოფილი რეგიონალური და ფუნქციური პრინციპით და დონეების მიხედვით. შესაბამისად, არ არის განსაზღვრული თითოეული მათგანის უფლება-მოვალეობები, ანგარიშვალდებულება, სადაზღვევო კომპანიებისათვის არ არსებობს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე ანგარიშვალდებულების სისტემა, თითქმის არ გამოიყენება ქცევის რეგულაციის ისეთი ფორმები, როგორცაა თანამედროვე სტანდარტები/გაიდლაინები და პროტოკოლები, უწყვეტი სამედიცინო განათლება და განვითარება.

სახელმწიფოს როლი და ძირითადი პრინციპები. სახელმწიფო ზრუნავს თავისი მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე და იღებს პასუხისმგებლობას სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობაზე. სახელმწიფოსთან ერთად მოსახლეობას აქვს უფლება და შესაძლებლობა, ინდივიდუალურად თუ კოლექტიურად მიიღოს მონაწილეობა თავისი ჯანმრთელობის დაცვის დაგეგმვასა და განხორციელებაში.

საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მთავარი ამოცანა იქნება მოსახლეობის ჯანმრთელობის მუდმივად გაუმჯობესება. ამ ამოცანის გადაწყვეტა მოითხოვს ყველა მონაწილე მხარის (მომსახურების მიმწოდებელი, გადაწყვეტილების მიმღები, დამფინანსებელი) ერთობლივ ძალისხმევას.

საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მახასიათებლები იქნება:

- ხარისხიანი ჯანდაცვის მომსახურების საყოველთაო და თავისუფალი ხელმისაწვდომობა;
- სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრული ბაზისური კალათით ოპერირება;
- სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლი;
- დაავადებათა პრევენციაზე ორიენტირებული პირველადი ჯანდაცვის ქსელით ოპერირება;
- სახელმწიფო და კერძო სისტემებისათვის კონკურენტული გარემოს შექმნა;
- დამატებითი მომსახურების თავისუფალი არჩევანის უზრუნველყოფა.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, ჯანდაცვის სისტემის რეფორმირების პირველივე ეტაპზე, საქართველოს ყველა მოქალაქე უზრუნველყოფილი იქნება სამედიცინო დაზღვევის უნივერსალური საბაზისო პაკეტით. ეს პაკეტი უზრუნველყოფს ხარისხიანი სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობას, ფინანსური რისკებისაგან დაცვას, დაავადებათა პრევენციასა და საბაზისო პაკეტით გათვალისწინებულ მკურნალობას.

ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის დაფინანსების ორგანიზაცია და მართვა. ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის დაფინანსების გაუმჯობესებისათვის შემოღებული იქნება მსოფლიოში აპრობირებული მექანიზმები. შეიქმნება არასახელმწიფო არამომგებიანი ინსტიტუტი, რომელიც მოახდენს თანხების ადმინისტრირებას, მიმწოდებლების (სამედიცინო პერსონალი, საავადმყოფოები) შერჩევასა და დაფინანსებას. მისი საბჭო დაკომპლექტდება სახელმწიფოს, პაციენტების, სამედიცინო პერსონალის, სადაზღვევო და არასამთავრობო ორგანიზაციების (მათ შორის, პროფკავშირების) წარმომადგენლებისაგან.

ჯანდაცვის სამინისტროს ფუნქციებზე განისაზღვრება საკანონმდებლო ინიციატივები, ინსტიტუტის მუშაობის მონიტორინგი, ბაზისური კალათის განსაზღვრა-განფასება, მარეგულირებელი აქტივობები (ლიცენზირება, სერტიფიცირება, ხარისხის კონტროლი, უწყვეტი სამედიცინო განათლების ხელშეწყობა), საზოგადოებრივი ჯანდაცვის პროგრამების დაფინანსება და მართვა.

გამიჯნული იქნება ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების ფუნქციები. ცენტრალურ დონეზე შემუშავდება სისტემის დაფინანსების პოლიტიკა, განხორციელება ფარმაცევტული რეგულაციები, ექიმთა და სამედიცინო დაწესებულებათა (სახელმწიფო, კერძო) ლიცენზირება და ჯანდაცვის პოლიტიკის კოორდინაცია, აგრეთვე უზრუნველყოფილი იქნება სამედიცინო ტექნოლოგიების შეფასების (კალიბრირება, მეტროლოგია) სისტემის ფუნქციონირება.

ადგილობრივ დონეზე შეიქმნება საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დეპარტამენტები, რომლებიც ეპიდემიოლოგიური კვლევების საშუალებით განხორციელებენ ლოკალური საჭიროებებისა და მოთხოვნების შესწავლასა და ანალიზს, პრობლემების იდენტიფიცირებას და ცენტრალური ხელისუფლებისათვის მიწოდებას; მათ დაქვემდებარებაში შევლენ პირველადი ჯანდაცვის ლოკალური ქსელები, რომლებიც ჩაბმული იქნებიან როგორც ჩვეული და ხშირი დაავადებების მკურნალობის, ისე რეგიონში საზოგადოებრივი ჯანდაცვის პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში.

შეიქმნება მონაცემთა ერთიანი ბაზა, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლებელი იქნება ჯანდაცვის სისტემის საჭიროებათა რეალისტური გაანალიზება, დაგეგმვა, ადეკვატური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის წარმართვა და სწორი ინტერვენციების განხორციელება.

კერძო სადაზღვევო კომპანიები ჩაბმული იქნებიან დამატებითი, ბაზისური კალათით გათვალისწინებულზე მეტი, მომსახურების გაწევაში.

საქართველოს ჰოსპიტალური სექტორი წარმოდგენილი იქნება სახელმწიფო, მუნიციპალური და კერძო ჰოსპიტლებით.

ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსება. ჯანდაცვის სისტემის სახელმწიფო დაფინანსების მოდელი დაეფუძნება შემდეგ პრინციპებს:

- განისაზღვრება სტანდარტიზებული ბაზისური სარგებლობის კალათა, რომელიც ერთიანი იქნება მთელი მოსახლეობისათვის;
- შემაჯსებელი და დამატებითი მომსახურების გაწევის უფლება მიეცემათ კერძო სადაზღვევო კომპანიებს;
- ხელი შეეწყობა კონკურენციას შემაჯსებელი და

დამატებითი მომსახურების შესყიდვის მიზნით;

- ბაზისური კალათისათვის პრემიუმების ფასის წარმოებას მოახდენს სახელმწიფო და არ იქნება დაკავშირებული ინდივიდუალურ ჯანმრთელობის რისკთან.

სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრულ და დაფინანსებულ ბაზისური სარგებლობის კალათაში შევა ის მომსახურებები, რომლებიც ჯანმრთელობის დაზღვევის პოლისით სრულად დაფინანსდება:

- ▶ ამბულატორიული მომსახურება (ოჯახის/სოფლის ექიმი და სპეციალისტები);
- ▶ მოსახლეობის პროფილაქტიკური გამოკვლევები (სკრინინგი) და იმუნიზაცია (აცრა);
- ▶ სასწრაფო სამედიცინო დახმარება;
- ▶ ჰოსპიტალური მომსახურება (მათ შორის გულის სისხლძარღვთა სტენტირება, შუნტირება);
- ▶ ორსულთა მოვლა და მშობიარობა;
- ▶ უშვილობის დიაგნოსტიკა და მკურნალობა;
- ▶ ონკოლოგიურ დაავადებათა მკურნალობა (მათ შორის სხივური თერაპია, ქიმიოთერაპია);
- ▶ გადაუდებელი სტომატოლოგია;
- ▶ მედიკამენტები – პირველადი მოხმარების (ესენციური) მედიკამენტები 50%-იანი ფასდაკლებით.

ამასთან ერთად, გაგრძელდება ჯანდაცვის სპეციალიზებული მიმართულებების პროგრამული დაფინანსება, კერძოდ:

- დიაბეტის პროგრამა (ბიუჯეტიდან დაფინანსება გაორმაგდება);
- ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროგრამა (ბიუჯეტიდან დაფინანსება გაორმაგდება);
- ანტირაბიული (ცოფის საწინააღმდეგო) დახმარების პროგრამა (ბიუჯეტიდან დაფინანსება გაორმაგდება);
- უსაფრთხო სისხლის პროგრამა (ბიუჯეტიდან დაფინანსება გაორმაგდება);
- ტუბერკულოზის პროგრამა;
- აივ-ინფექცია/შიდსის პროგრამა;
- დიალიზისა და თირკმლის გადანერგვის პროგრამა;

- ნარკომანიის მკურნალობის პროგრამა;
- ეპიდემიოლოგიური ზედამხედველობის პროგრამა;
- ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური მზრუნველობის პროგრამა;
- იშვიათი დაავადების მქონე ავადმყოფთა მკურნალობის პროგრამა;
- პროფესიულ დაავადებათა პრევენციის პროგრამა;
- უწყვეტი სამედიცინო განათლებისა და კვლევების ხელშეწყობის პროგრამა;
- შებენიანი შესაძლებლობების მქონე პირებზე მზრუნველობის პროგრამა.

სამედიცინო მომსახურების მიწოდება და ხარისხი. სამედიცინო მომსახურება თანაბრად გადანაწილდება მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რათა მოსახლეობას მიეცეს საშუალება ქვეყნის ნებისმიერ წერტილში მიიღოს ხარისხიანი სამედიცინო მომსახურება.

სამედიცინო მომსახურების ხარისხი უზრუნველყოფილი იქნება შიდა და გარე აუდიტის, ხარისხის მართვის ოფისების, ხარისხის კონტროლის პროგრამების, შეფასების ინდიკატორების, აკრედიტაციის სტანდარტების, პაციენტთა უსაფრთხოების სტანდარტებისა და რისკების მართვის სტანდარტებით. პერსონალი გაივლის სწავლებას ტექნიკური უსაფრთხოების მეთოდოლოგიების გამოყენებით.

უზრუნველყოფილი იქნება ფიზიკური, ფინანსური, ხარისხობრივი ხელმისაწვდომობა, მოხდება დასაბუთებული გადაწყვეტილებებით ოპერირება და დაცული იქნება სამედიცინო მომსახურების ეთიკის ნორმები.

საპენსიო უზრუნველყოფა და სოციალური საოჯახო დახმარება

ქვეყანას არ გააჩნია არც სახელმწიფო (სავალდებულო) და არც კერძო (ნებაყოფლობითი) საპენსიო დაზღვევის ერთიანი სისტემა. 2004 წლიდან საქართველოში გაუქმებულია სოციალური დაზღვევის კანონმდებლობა და სოციალური (საპენსიო) დაზღვევის შენატანი. ამიტომ არ გაგვაჩნია სახელმწიფო პენსიის საერთაშორისო სტანდარტების შესატყვისი განმარტებაც კი და ის გაიგივებულია ხანდაზმულ-

თათვის სახელმწიფო შემწეობასთან. დღეს სახელმწიფო პენსიის ოდენობა დამოკიდებულია მხოლოდ და მხოლოდ ხელისუფლების ნება-სურვილზე, ყოველი უმნიშვნელო მატება ემთხვევა პოლიტიკურ კალენდარს და იღებს ხელისუფლების „წყალობის“ ფორმას.

უფრო მეტიც, „წყალობის“ გამცემი ხელისუფლება, როგორც წესი, სანაცვლოდ საარჩევნო ხმებს ითხოვს პენსიონერებისაგან. ასეთი სისტემა სხვა არაფერია, თუ არა საბიუჯეტო სახსრებით ამომრჩეველთა მოსყიდვა, პოლიტიკური კორუფცია და, რაც სახელმწიფოსათვის განსაკუთრებით საშიშია, ავტორიტარიზმის სოციალურ-ფინანსური საფუძველი.

პოლიტიკური ნების არარსებობის გამო სრულად არ ამოქმედდა არასახელმწიფო დაზღვევისა და უზრუნველყოფის შესახებ კანონი.

არსებული სისტემის პირობებში პენსია უშუალოდ ბიუჯეტიდან გაიცემა, რაც ბიუჯეტის მუდმივად ზრდად დანახარჯებს იწვევს და არ იძლევა შესაფერისი ოდენობის პენსიების გაცემის საშუალებას. დემოგრაფიული ტენდენციის გათვალისწინებით, აღნიშნული გარემოება სამომავლოდ კიდევ უფრო მეტ პრობლემას შექმნის.

საჭიროა ჩამოყალიბდეს დაგროვებითი საპენსიო სისტემა, რომლითაც მოქალაქის მიერ პენსიის მიღების საფუძველი იქნება მისი საპენსიო შენატანებით დაგროვებული სახსრები.

საქართველოში ამოქმედდება ევროკავშირის ქვეყნებში მოქმედი სახელმწიფო და არასახელმწიფო საპენსიო დაზღვევის უნიფიცირებულ კანონმდებლობაზე დაფუძნებული ახალი სისტემა, რომლის მეშვეობითაც თანდათანობით გაეხდებოდა ევროპის სოციალური სივრცის ორგანული შემადგენელი ნაწილი. ახალი სისტემის საფუძველი არის მსოფლიოში აღიარებული ისეთი პრინციპები, როგორცაა სამართლიანობა, სოლიდარობა და გარანტირებულობა.

საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“ პირველ ეტაპზე ვალდებულებას იღებს, რომ ყველა კატეგორიის პენსიონერი მიიღებს პენსიას არანაკლებ საარსებო მინიმუმისა, რაც შესაბამისი კანონით იქნება გარანტირებული.

საპენსიო სისტემის არსებითი რეფორმა, რომელიც ამ სისტემის დაგროვებით პრინციპზე გადასვლას ითვალისწინებს, დაეფუძნება სავალდებულო სა-

პენსიო დაზღვევას. რეფორმის შედეგად, სისტემაში მნიშვნელოვან როლს კერძო საპენსიო ინსტიტუტები შეასრულებენ. პენსიის ოდენობა დამოკიდებული იქნება სადაზღვევო სტაჟისა და სადაზღვევო შენატანის ოდენობაზე. სახელმწიფოს ექნება გამოკვეთილი მარეგულირებელი ფუნქცია, რათა სისტემამ შეინარჩუნოს სტაბილურობა. გარდა ამისა, არასრული სტაჟისა და სადაზღვევო შენატანის მქონე მოქალაქეებს დაენიშნებათ (ან შეევსებათ) სოციალური პენსია.

საარსებო მინიმუმს გაუტოლდება სახელმწიფო შრომითი (ასაკით) პენსია, I და II ჯგუფის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა და მარჩენალდაკარგულთა, პოლიტრეპრესირებულთა, ჩერნობილის კატასტროფის შედეგად დაზარალებულთა, ომისა და სამხედრო შეიარაღებული ძალების ვეტერანთა და სხვა სპეციფიკური კონტინგენტის სახელმწიფო პენსია; აღმოიფხვრება 2005 წელს ძალოვანი სტრუქტურებიდან დათხოვნილი მოსამსახურეების საპენსიო უზრუნველყოფაში არსებული დისკრიმინაცია და მოხდება მათი პენსიის გადაანგარიშება დღეს მოქმედი ნორმატივების საფუძველზე.

არსებული საპენსიო დანამატები „დამსახურების“ მიხედვით გაიზრდება ძირითადი პენსიის მატების პროპორციულად.

იმ პირობებში, როდესაც სრულყოფილად არ ფუნქციონირებს ასაკობრივი და სპეციალური საპენსიო სისტემა, აგრეთვე ჯანდაცვის უზრუნველყოფის სისტემა, სოციალური დაცვის პრიორიტეტულ სფეროებად უნდა განიხილებოდეს სოციალური დახმარება ფულადი ფორმით და სოციალური მომსახურება. სოციალური დახმარების სისტემამ უნდა მოიცვას საზოგადოების ყველა ის ფენა, რომელიც რეალურად საჭიროებს ასეთ დახმარებას. სოციალური მდგომარეობის შეფასებისათვის გამოყენებული უნდა იყოს მრავალფაქტორიანი მოდელი, რომელიც შეიქმნება საქართველოში უკვე მოქმედი სოციალურად გაჭირვებული ოჯახების შეფასების სისტემის ბაზაზე, მისი შემდგომი სრულყოფის გზით.

სოციალურად დაუცველი მოსახლეობის ბაზა, შეფასების სისტემის გათვალისწინებით, დიფერენცირებული იქნება კატეგორიებად და, შესაბამისად, ამ კატეგორიებისათვის დახმარებაც დიფერენცირებული იქნება; გაორმაგდება უკიდურესად გაჭირვებულთათვის სოციალური დახმარების ოდენობა; გაიზრდება დახმარების მიმღებთა რაოდენობა.

მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური დახმარების

სისტემა იქნება ფედერალური და უნიფიცირებული, ქვეყნის მასშტაბით სოციალურად დაუცველ პირთა შეფასების, მომსახურებისა და ადმინისტრირების ფუნქციები მუნიციპალურ ორგანოებს ექნებათ დელეგირებული.

სოციალური მომსახურების მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი იქნება სპეციალიზებული დაწესებულებები – მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა, მოხუცებულთა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სახლები და დღის სტაციონარები, აგრეთვე სხვა სპეციალიზებული დაწესებულებები.

სოციალური მომსახურების დაწესებულებათა ქსელის განვითარება დაემყარება გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის პრინციპს. მათი დაფინანსებისა და ადმინისტრირების ფუნქცია, როგორც ექსკლუზიური უფლებამოსილება, გადაეცემა რეგიონალურ და მუნიციპალურ ხელისუფლებას.

3.4. სოფლის მეურნეობის განვითარება

ხელისუფლების მცდარი ეკონომიკური პოლიტიკის უარყოფითმა შედეგებმა ყველაზე ნათლად სოფლის მეურნეობაში იჩინა თავი. „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ ეს სექტორი ერთმნიშვნელოვნად ეკონომიკურ ჩამორჩენილობასთან ასოცირდება და სისტემატურად ხდება მისი საჭიროებების იგნორირება. მთავრობამ ვერ შეძლო აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგიის შემუშავება, რამაც პროცესების პრაქტიკულად თვითდინებაზე მიშვება განაპირობა. გატარებული პოლიტიკა მხოლოდ პოპულისტური ნაბიჯებითა და დერეგულირების მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებებით შემოიფარგლებოდა. სოფლის მეურნეობის წილი როგორც საბიუჯეტო ასიგნებებში, ისე პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებში 1–1,5%-ის ფარგლებში მერყეობს. ამ ხარჯების მნიშვნელოვანი ნაწილი ხელისუფლების ადმინისტრაციულ, ერთჯერად, არაეფექტიან და პოპულისტურ აქციებს ხმარდება. ქვეყანას, სადაც მოსახლეობის ნახევარი სოფლად ცხოვრობს და აგროსასურსათო წარმოებასთან არის დაკავშირებული, ხელისუფლების პოლიტიკამ, რომ „სოფელს დახმარება არ საჭიროდება, რასაც ვერ ვაწარმოებთ, უცხოეთიდან შემოვიტანთ“, კატასტროფული შედეგი მოუტანა:

- მკვეთრად შემცირდა აგრარული სექტორის ძირითადი მაჩვენებლები. 2004–2011 წლებში ნათესი ფართობი განახევრდა. შემცირდა მემცენარეობის პროდუქციის წარმოება, მათ შორის, კარტოფილის,

ხილისა და ყურძნის მოსავალი - 50%-ით, ბოსტნეულისა და ბალჩეულის - 60%-ით, სიმინდის - 70%-ით, ხორბლისა - 80%-ით. შემცირდა მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ცხვრის, ღორისა და ფრინველის სულადობა. თითქმის 50%-ით ნაკლები ხორცი და 25%-ით ნაკლები რძე იქნა წარმოებული. ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით თითქმის 5-ჯერ ნაკლები ხორბალი იქნა მოყვანილი. აგრარულ სექტორში არ იზრდება მოსავლიანობა, ხოლო ზოგიერთი კულტურის შემთხვევაში, მოსავლიანობის მაჩვენებელმა მნიშვნელოვნად იკლო;

- გაუარესდა ქვეყნის სურსათით თვითუზრუნველყოფის მდგომარეობა. სურსათის ძირითად სახეობებზე შემცირდა თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია ხორბალი, რომლის იმპორტი 3,7-ჯერ გაიზარდა. ხორბლით თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი 24%-დან 8%-მდე შემცირდა. საქართველოს მოსახლეობა ერთ სულზე გაანგარიშებით 2011 წელს მოიხმარდა უფრო ნაკლებ პურს, ხორცსა და ხორცის პროდუქტებს, რძესა და რძის ნაწარმს, კვერცხს, ხილს, ბოსტნეულს, თაფლს, შოკოლადს და კვების სხვა პროდუქტებს, ვიდრე 2003 წელს;
- მნიშვნელოვნად შემცირდა მწარმოებლურობისა და კონკურენტუნარიანობის ისედაც დაბალი დონე. დიდ საწარმოო დანახარჯებთან შედარებით დაბალი საბაზრო ფასები განაპირობებს იმას, რომ სამამულო წარმოების პროდუქცია სათანადო კონკურენციას ვერ უწევს იმპორტულ პროდუქციას. 2004-2011 წლებში აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი თითქმის 6-ჯერ გაიზარდა, ხოლო ექსპორტი — მხოლოდ 2,5-ჯერ. უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი 15-ჯერ გაიზარდა. ყოველივე ამის გამო, ადგილობრივ ბაზარზეც კი ქართული აგრარული პროდუქციის ადგილი უცხოურმა იაფფასიანმა, ხშირ შემთხვევაში, უხარისხო პროდუქციამ დაიკავა. შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის მიერ მოხმარებული აგროსასურსათო პროდუქციის 80%-მდე იმპორტირებულია;
- არსებულმა მდგომარეობამ კიდევ უფრო გააღრმავა უმუშევრობისა და სიღარიბის პრობლემა და განაპირობა სოფლად მისი დონის ზრდა. საქართველოს მოსახლეობის თითქმის ნახევარი სოფლად ცხოვრობს. ამასთან, სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში გაცილებით მოკრძალებულია და მხოლოდ 8%-ს შეადგენს. ქვეყანაში სამუშაო ძალის 54% სოფლის მეურნეობაშია „დასაქმებული“. ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით, მათი უმეტესი

ნაწილი „თვითდასაქმებულია“, ფაქტობრივად მათი უმრავლესობა კი - უმუშევარი. შედეგად, ამ სექტორში „დასაქმებულთა“ 64% საარსებო მინიმუმის ზღვარზე და მის ქვემოთ იმყოფება, აქედან 23% უკიდურეს სიღარიბეში ცხოვრობს. ადგილზე დასაქმებისა და საარსებოდ საჭირო შემოსავლის მიღების შეუძლებლობა მასობრივ მიგრაციას განაპირობებს, რაც, თავის მხრივ, სოფლის დაცარიელების მიზეზი გახდა.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორები

- საქართველოში განხორციელებულმა მიწის რეფორმამ წარმოშვა სავარგულების ფრაგმენტაციის პრობლემა. გლეხებს არ გააჩნიათ მიწის საკუთრების სამართლებრივი გარანტიები და საკუთრების დაცულობის განცდა;
- არ ვითარდება აგროსასურსათო პროდუქციის შემნახველ-გადამამუშავებელი წარმოება და კვების მრეწველობა. მძიმე ვითარებაა სოფლის ინფრასტრუქტურის თვალსაზრისით. არ იქმნება სტაბილური და შემოსავლიანი სამუშაო ადგილები;
- სექტორის დეგრადაცია მნიშვნელოვანწილად განპირობებულია ინფრასტრუქტურის მოშლითა და მომსახურების ხელმიუწვდომლობით - მოშლილია საირიგაციო-სადრენაჟო სისტემები, სახეზეა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ნაკლებობა, ვერ ხდება ხარისხიანი სასუქებით, პესტიციდებითა და ქიმიკატებით უზრუნველყოფა, პრაქტიკულად არ ფუნქციონირებს სათესლე და სანერგე მეურნეობების, ჯიშთა გამოცდისა და განახლების სისტემები; პრობლემაა ტექნოლოგიური ჩამორჩენა; ვერ ვითარდება ამ სექტორზე ორიენტირებული მეცნიერება და განათლება, საკონსულტაციო და საინფორმაციო მომსახურება, ექსტენცია;
- ფინანსური რესურსების დაბალი ხელმისაწვდომობა. 2004-2010 წლებში კომერციული ბანკების მიერ გაცემული სესხების მოცულობა თითქმის 10-ჯერ გაიზარდა. აქედან მხოლოდ 20% გაიცა რეგიონებში რეგისტრირებული კომპანიებისათვის. სოფლის მეურნეობის წილი გაცემული კრედიტების საერთო მოცულობაში წლიურად საშუალოდ 1-2%-ს არ აღემატებოდა. კრედიტების დაბალი ხელმისაწვდომობა გამოწვეულია აგრარული წარმოების მაღალი რისკებით, ლიკვიდური გირაოს უქონლობითა და სოფლად სადაზღვევო სისტემის არარსებობით. უმნიშვნელოა სოფლის

მეურნეობაში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების აბსოლუტური მოცულობა — წლიურად მხოლოდ 10–20 მლნ აშშ დოლარი. სექტორის წილი უცხოური ინვესტიციების საერთო ოდენობაში მხოლოდ 1–2%-ის ფარგლებშია;

დაბალი ეკონომიკური აქტიურობა რეგიონებში და მოსახლეობის შემოსავლების სიმცირე.

სოფლის მეურნეობაში დაქირავებით მუდმივად დასაქმებულია მხოლოდ 7 ათასამდე ადამიანი, რაც ქვეყანაში დაქირავებით დასაქმებულთა საერთო რაოდენობის 1,9%-ია. აგრარულ სექტორში დაბალია კომერციალიზაციის დონე. საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოება სულ უფრო მეტად იღებს ნატურალური მეურნეობის ხასიათს: შინამეურნეობების მიერ წარმოებული პროდუქციის მხოლოდ ერთი მეოთხედი იღებს სასაქონლო სახეს, დანარჩენი კი ადგილზე მოიხმარება.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ძირითადი მიმართულებები

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ მიერ შემუშავებული აგრარული პოლიტიკის მიზანია სოფლის ეკონომიკური გაძლიერება, გლეხის (ფერმერის) შემოსავლების ზრდა და ცხოვრების დონის ამაღლება. აგრარული სექტორის მოდერნიზებამ და ინტენსიურმა განვითარებამ უნდა უზრუნველყოს სოფლად სიღარიბის აღმოფხვრა და რეგიონალური ეკონომიკის წინსვლა.

აგროსასურსათო სექტორის განვითარების ძირითადი ამოცანებია: სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალის სრულად და ეფექტიანად ათვისება; აგროსასურსათო სექტორთან დაკავშირებული მომსახურების სხვადასხვა სახეობის განვითარება; აგროსამრეწველო პროდუქციის წარმოების სტაბილური ზრდა; სექტორის რენტაბელობის ზრდა და კონკურენტუნარიანი წარმოების განვითარება; გრძელვადიან პერიოდში მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა; აგროსასურსათო სექტორის საექსპორტო პოტენციალის გაძლიერება; სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა; სურსათის უვნებლობა და აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნება.

სოფლის მეურნეობის განვითარება ქვეყნის ეკონომიკის რეალურ პრიორიტეტად იქცევა, რისი უპირველესი გარანტიაც მკაფიოდ განსაზღვრული აგრარული და რეგიონალური პოლიტიკა და სოფლის მეურნეობის სექტორის დაფინანსების რამდენჯერმე გაზრდა იქნება.

სოფლის მეურნეობის დაფინანსების წყაროები უახლოესი ოთხი წლის განმავლობაში იქნება სახელმწიფო ბიუჯეტი, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ცალკეული დონორი ქვეყნების სესხები და გრანტები, კერძო ინვესტიციები (ადგილობრივი და უცხოური). დაფინანსების სტრუქტურაში თანდათან მნიშვნელოვნად გაიზრდება კერძო ინვესტიციების წილი სხვა სახის დაფინანსების შემცირების ხარჯზე.

შეიქმნება „სოფლის მეურნეობის განვითარების“ 1 მილიარდიანი ფონდი. ფონდი დააფინანსებს სოფლის მეურნეობის პროგრამებს, თავისი ფულადი სახსრებით თანამონაწილეობას მოახდენს გლეხებისათვის (ფერმერებისათვის) შეღავათიანი კრედიტების გაცემის უზრუნველყოფაში, ასევე აგრარულ დაზღვევაში.

აღნიშნულ ფონდში ფულადი სახსრების აკუმულირება მოხდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, საგარეო წყაროებიდან მიღებული დაფინანსების და სხვა მობილური ინვესტიციების ხარჯზე.

სტრატეგიის განხორციელება და მოსალოდნელი შედეგები

აგრარული და რეგიონალური პოლიტიკის სტრატეგიის განხორციელების შედეგად:

- დარეგულირდება მიწათსარგებლობის საკითხები. შეიქმნება მიწაზე საკუთრების დაცულობის მკაფიო გარანტიები. მოწესრიგდება სასოფლო-სამეურნეო მიწის საკუთრების სამართლებრივი და ტექნიკური ასპექტები. ჩატარდება მიწების პასპორტიზაცია. ხელი შეეწყობა არსებული ბუნებრივი რესურსების მაქსიმალურად ეფექტიან გამოყენებას როგორც ექსტენსიური (ფართობების სრული მოცვა), ისე ინტენსიური (პროდუქციისა და მოსავლიანობის ზრდა) ფაქტორების გათვალისწინებით. შემუშავდება მიწათსარგებლობის სისტემის მარეგულირებელი ნორმები, ჩამოყალიბდება საკონსულტაციო და საინფორმაციო მომსახურების ქსელი. იმისათვის, რომ დაძლეულ იქნეს მიწების ფრაგმენტაციით გამოწვეული არაეფექტიანობა, შეიქმნება სავარგულების გამსხვილების სხვადასხვა ეკონომიკური სტიმული. ამ სფეროში გატარებული პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი იქნება კოოპერაციის ხელშეწყობა და მისი განვითარების წახალისება;
- სასოფლო-სამეურნეო სექტორი უზრუნველყოფილი იქნება მომსახურებითა და ნედლეულით.

გლეხი (ფერმერი) შეძლებს სარწყავი და სადრენაჟე სისტემებით, ტექნიკით, ვეტერინარული მომსახურებით, აგრეთვე მოსავლის აღების შემდეგ საჭირო ტექნოლოგიებით (გადამუშავება, შენახვა, დაფასობა) სარგებლობას, ხარისხიანი სათესლე-სანერგე მასალების, სასუქების, მცენარეთა დაცვის საშუალებებისა და პირუტყვის საკვების გამოყენებას. მომსახურების გაწევისა და მასალა-საშუალებების მიწოდების დროს გათვალისწინებული იქნება როგორც კომერციალიზაციის, ისე ხელმისაწვდომობის პრინციპების დაცვა სახელმწიფოს მხარდაჭერით, ცალკეული რეგიონების სპეციფიკის გათვალისწინებით, შეიქმნება სასოფლო-სამეურნეო მომსახურების ცენტრები;

- შეიქმნება სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოში ბიოაგროწარმოების განვითარებას. მხარს დაუჭერთ პროგრამის მონაწილე გლეხური მეურნეობების მიწების ბიომეურნეობებად რეგისტრაციასა და ბიომეურნეობათა ასოციაციების შექმნას. განვახორციელებთ ღონისძიებებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელ საწარმოებში ბიოსტანდარტის დასამკვიდრებლად. განვიხილავთ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისა და ტყეების ბიოწამლვებით დამუშავების შესაძლებლობას.
- მცირე და საშუალო ფერმერები უზრუნველყოფილი იქნებიან ხელმისაწვდომი ფინანსებით. აგროსასურსათო სექტორის საჭიროებების გათვალისწინებით შემუშავებული პოლიტიკა შეამცირებს სექტორის რისკიანობას და უფრო მიმზიდველს გახდის მას საკრედიტო ინსტიტუტებისათვის. სახელმწიფოს უშუალო ფინანსური მხარდაჭერის პროგრამები იქნება მიზნობრივი, გათვალისწინებს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტიანობის ზრდის, ტექნოლოგიური განვითარებისა და კაპიტალიზაციის ამოცანებს;
- გაიზრდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოება. აგრარული პოლიტიკა ორიენტირებული იქნება სასოფლო-სამეურნეო სექტორში პროდუქციის წარმოების მოცულობის მკვეთრ ზრდაზე. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების ზრდა უშუალოდ უნდა აისახოს სურსათის წარმოების ზრდაზე. ქართულმა აგროსასურსათო საწარმოებმა, მათ შორის, გადამამუშავებელმა მრეწველობამ უნდა შექმნას ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის (როგორც რაოდენობრივი, ისე ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით) საფუძველი;

- გაიზრდება აგრარულ სექტორში მწარმოებლურობა, რენტაბელურობა და კონკურენტუნარიანობა. აგრარული სექტორის ფუნქციონირების ხარისხობრივი მაჩვენებლები თანდათან გახდება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი, ხოლო წარმოებული პროდუქცია – კონკურენტუნარიანი;
- გაიზრდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებიდან მიღებული შემოსავლები. აგრარული სექტორის განვითარება უშუალოდ აისახება მოსახლეობის შემოსავლების ზრდაზე. გაიზრდება კომერციალიზაციის დონე და ბრუნვა;
- ჩამოყალიბდება აგრარული განათლებისა და მეცნიერების, კონსულტირებისა და ექსტენციის თანამედროვე სისტემა. შეიქმნება გლეხების (ფერმერების) საკონსულტაციო-საინფორმაციო და ექსტენციის სისტემები. აგრარული მეცნიერებისა და განათლების სისტემის განვითარება უზრუნველყოფს კვალიფიციური ადამიანური რესურსების მომზადებასა და სექტორისთვის მიწოდებას. გლეხების (ფერმერების) მხარდაჭერის (მათ შორის, ფინანსური) პროგრამებში პრიორიტეტული იქნება ტექნოლოგიური მოდერნიზაციისა და ინოვაციების შემცველი პროექტები;
- ქართული პროდუქცია დაბრუნდება შიდა ბაზარზე. აგრარული სექტორის განვითარების შედეგად გაიზრდება სამამულო წარმოების წილი შიდა მოხმარებაში და, შესაბამისად, ქვეყნის თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებელი. იმპორტის შემცირების საფუძველი გახდება აგროსასურსათო პროდუქციის კონკრეტული სახეობების საბაზრო კონკურენტუნარიანობის მნიშვნელოვანი ზრდა. ჩამოყალიბდება სურსათის უვნებლობის ეფექტიანი სისტემა;
- საქართველო დაიმკვიდრებს ღირსეულ ადგილს საერთაშორისო ბაზარზე. ხარისხიანი და კონკურენტუნარიანი აგროსასურსათო პროდუქციის წარმოება შექმნის საექსპორტო პოტენციალის სრულად გამოყენების შესაძლებლობას. ჩამოყალიბდება ისეთი ინსტიტუციური სისტემები, რომლებიც აგროსასურსათო პროდუქციის სამამულო მწარმოებლებს დაეხმარება უცხოეთის ქვეყნების არასატარიფო ბარიერების გადალახვაში. სახელმწიფოს საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკის პრიორიტეტი იქნება პრეფერენციული სავაჭრო რეჟიმების მოპოვება უცხოეთის ქვეყნებთან, უპირველესად, ძირითად სავაჭრო პარტნიორებთან, ევროკავშირსა და აშშ-თან, ასევე რუსეთისა და სხვა ტრადიციულ ბაზრებზე დაბრუნება;

- გაიზრდება რეგიონალური და ადგილობრივი ხელისუფლების როლი. მართვის დეცენტრალიზაციის შედეგად, ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების როლი განსაკუთრებით გაიზრდება იმ საჯარო მომსახურების/ინფრასტრუქტურის დაგეგმვასა და მიწოდებაში, რომელიც ადგილობრივი ბიზნესის მწარმოებლურობისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდას განაპირობებს. გაიზრდება თვითმმართველობის როლი აგროსასურსათო სექტორის, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებრივი რესურსების გამოყენების, მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის ადეკვატური ინფრასტრუქტურული გარემოს შექმნაში;

მოხდება რეგიონებში ბიზნესგარემოს გაჯანსაღება და სტიმულირება. კონკურენტუნარიანი პირველადი აგრარული პროდუქციის წარმოების გაზრდის საფუძველი გახდება სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული წარმოებისა და მომსახურების გაფართოება და განვითარება. ხელი შეეწყობა ისეთი ინფრასტრუქტურული კომპონენტების განვითარებას, რომლებიც ორიენტირებული იქნება აგრარული პროდუქციის წარმოების შემდეგ ეტაპებზე, და რომლებიც წარმოადგენს დასაქმებისა და მთლიანად რეგიონალური განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორს. პრიორიტეტული იქნება როგორც შიდა, ისე უცხოეთის ბაზრებზე კონკურენტუნარიანი სასურსათო და კვების მრეწველობის პროდუქციის წარმოება. აგროსასურსათო სექტორის და მასთან დაკავშირებული ბიზნესკომპონენტების განვითარებამ უნდა შეასრულოს მოსახლეობის შემოსავლების ზრდის ძირითადი გენერატორის ფუნქცია, რაც შემდეგ, თავის მხრივ, აისახება არასასოფლო წარმოებისა და მომსახურების განვითარებაზე. ყოველივე ეს განაპირობებს მოსახლეობის გადახდისუნარიანი მოთხოვნის, აგრეთვე დანაზოგებისა და საინვესტიციო რესურსების ზრდას;

გაუმჯობესდება რეგიონებში ცხოვრების პირობები. სოფლის მეურნეობისა და რეგიონალური ეკონომიკური განვითარების ჩვენი პოლიტიკის წარმატების მაჩვენებელი იქნება სოფლად ცხოვრების დონის ამაღლება და სიღარიბის აღმოფხვრა, ადამიანების საყოფაცხოვრებო და ინფრასტრუქტურული გარემოს გაუმჯობესება, ადგილებზე ღირსეული ცხოვრებისა და საქმიანობის შესაძლებლობების შექმნა, რამაც მიმზიდველი უნდა გახადოს სოფლად ცხოვრება და განაპირობოს უცხოეთსა და დედაქალაქში ეკონომიკური სიდუხჭირის მიზეზებით მიგრირებული მოსახლეობის უკან დაბრუნების ტენდენცია.

ამ პოლიტიკის განხორციელების შედეგად, უახლოეს წლებში, აგროსასურსათო სექტორში შეიქმნება რამდენიმე ათეული ათასი სამუშაო ადგილი დაქირავებით დასაქმებულთათვის; გაიზრდება თვითდასაქმებულთა კეთილდღეობა, მათი შემოსავლები საარსებო მინიმუმს მნიშვნელოვნად გადააჭარბებს, შემცირდება ფარული უმუშევრობა სოფლად.

3.5. ბიზნესგარემო და კონკურენციის პოლიტიკა

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება

განვითარებულ ქვეყნებში მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმთავრესი პრიორიტეტული მიმართულებაა. მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის პრაქტიკა მოწმობს, რომ მცირე და საშუალო მეწარმეობას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია ეკონომიკის კრიზისიდან გამოყვანის, უმუშევრობის დაძლევის, ცხოვრების დონის ზრდის, სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევისა და შენარჩუნების საქმეში. მიუხედავად ამისა, საქართველოში დღემდე არ არსებობს მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის მიზნით შემუშავებული სახელმწიფო პოლიტიკა, ხოლო ბიზნესი მძიმე საგადასახადო ადმინისტრირებისა და წნეხის პირობებშია. ასეთი ვითარება საფრთხეს უქმნის ქვეყანაში მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარებას. მაგალითისათვის, ევროკავშირის ქვეყნებში, აშშ-სა და სხვა ქვეყნებში მცირე და საშუალო საწარმოთა ბრუნვა, გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა და დასაქმება მთლიანი მაჩვენებლების 60%-ზე მეტია, მაშინ როდესაც საქართველოში ამ სექტორის როლი გაცილებით მოკრძალებულია.

ქართველ მეწარმეთა დიდი ნაწილი მასობრივად ამცირებს ეკონომიკურ აქტიურობას საკუთარ ქვეყანაში და ცდილობს თავისი კაპიტალი და ინტელექტუალური შესაძლებლობები საზღვარგარეთ გაიტანოს.

მცირე და საშუალო ბიზნესი ვერ ვითარდება და მისი წილობრივი მონაწილეობა ეკონომიკაში ძალიან მცირეა, ასევე დაბალია მისი ფინანსური მაჩვენებლები, კერძოდ:

- მცირე და საშუალო ბიზნესის ბრუნვა, გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა და დამატებული ღირებულება მთლიანი ბიზნესის მაჩვენებლების 20%-ს არ აღემატება;

- ინვესტირება მცირე და საშუალო ბიზნესში (კაპიტალის შექმნა) 10%-ზე ნაკლებია;
- მცირე საწარმოთა დიდი ნაწილი საბალანსო წელს ბარალთ ხურავს ან მიზერული მოგება აქვს. შესაბამისად, ვერ ხდება ფულადი სახსრების რეინვესტირება და ბიზნესის გაფართოება;
- თუ საწარმოს უფიქსირდება მაღალი მოგება, ის აუცილებლად ხვდება ხელისუფლების თვალთახედვის არეში, რასაც მოჰყვება მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ მისი მუდმივი შემოწმება;
- ბევრ მათგანს აღებული აქვს საბანკო სესხი მაღალი საპროცენტო განაკვეთით (16-20%-მდე) და მთელი მათი ძალისხმევა ხმარდება მხოლოდ აღებული სესხის შეუფერხებელ მომსახურებას.

მცირე და საშუალო ბიზნესი ქვეყნის ხელისუფლების პრიორიტეტებში არ ხვდება. ამის ნათელი დადასტურებაა ის, რომ ამ სექტორის ბიზნესის მეტნაკლებად ადეკვატური დეფინიციაც კი არ არსებობს და სექტორის არანაირი ხელშეწყობა არ ხორციელდება. 2011 წლის 1 იანვრიდან შემოღებულმა ახალმა საგადასახადო კოდექსმა მიკრო- და მცირე ბიზნესის მდგომარეობა არათუ ვერ გააუმჯობესა, არამედ პირიქით, ამგვარი საწარმოების საგადასახადო ტვირთი უფრო გაზარდა.

საქართველოში ბიზნესსექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში შემცირდა, მიუხედავად მშპ-ის ზრდისა. დასაქმების მაჩვენებლების გაუმჯობესება არც ხელისუფლების მიერ განხორციელებულ დასაქმების „პროგრამებს“ მოჰყოლია, არადა ამ „პროგრამებზე“ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან რამდენიმე ასეული მილიონი ლარი დაიხარჯა. ამ კუთხით პრობლემა იყო ის, რომ ძირითადად ერთჯერადი ხასიათის პროგრამები ემსახურებოდა წინასაარჩევნოდ მოკლევადიანი ეფექტის მიღებას.

ქვეყანაში ბიზნესის დაწყების ცდა ხშირად კრახით მთავრდება.

მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა ბევრი სახელმწიფოს მხრიდან ემსახურება ორ მთავარ მიზანს – უმუშევრობის შემცირებასა და სოციალური ფონის გაუმჯობესებას. აღნიშნულის შედეგად სახელმწიფოს უმსუბუქდება სოციალური დაცვის ღონისძიებების ტვირთი, რის შედეგადაც შესაძლებელი ხდება გამოთავისუფლებული სახსრების სხვა სექტორებისკენ მიმართვა.

ჩვენ დავიწყებთ საქართველოში სოციალური პრობლემების გადაჭრას არატრადიციული, მაგრამ მსოფლიოში უკვე კარგად აპრობირებული, თანამედროვე მიდგომებით.

ეს მიმართულება არის სოციალური ბიზნესის განვითარება საქართველოში, რაც ითვალისწინებს საზოგადოების თანამონაწილეობას და ბიზნესინსტრუმენტების გამოყენებას, სამუშაო ადგილების შექმნასა და უკიდურესი სიღარიბის დაძლევის შესაძლებლობას.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ მიერ ინიცირებული იქნება სახელმწიფოს მხრიდან მცირე და საშუალო ბიზნესის იმგვარი წახალისება, რომელიც უზრუნველყოფს ამ სექტორში ინვესტიციებისა და ინოვაციების ზრდას. ასეთი შედეგის მიღწევა შესაძლებელი გახდება კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელებით:

- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის პოლიტიკის გამოცხადება ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთ უმთავრეს პრიორიტეტულ მიმართულებად;
- საოჯახო და მცირე ბიზნესის განვითარების ფონდის შექმნა;
- დანახარჯების შემცირების უზრუნველყოფი რეფორმების განხორციელება, ანუ ნედლეულსა და რესურსებზე მონოპოლიური ფასების შემცირება თავისუფალი კონკურენციის პრინციპის განუხრელი დაცვის საფუძველზე;
- სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება ბიზნესგარემოში არსებული რისკების შემცირებისა და ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს შექმნის კუთხით;
- საბანკო სექტორში კარტელური შეთანხმებების შეზღუდვით კონკურენტული გარემოს შექმნა (რაც საპროცენტო განაკვეთების შემცირებას და კრედიტების ხელმისაწვდომობას შეუწყობს ხელს), რათა მცირე და საშუალო ბიზნესმა შეძლოს წარმატებული ფუნქციონირება და ბიზნესის გაფართოება;
- საკუთრებისა და გარიგების დაცულობა, მათი ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფა სამართლიანი სასამართლო სისტემის საშუალებით;
- საგადასახადო პროცედურების გამარტივება (გადასახადების გამომწვევების წესები და გადა-

ხდის პროცედურების გამარტივება, ინსტრუქციების კანონში ასახვა);

- ბიზნესინკუბატორებისა და სხვა მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის ინსტიტუტების შექმნა და ხელშეწყობა;
- მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლები-სათვის საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების გაწევა მთელი ქვეყნის მასშტაბით;
- საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებთან მუშაობის გააქტიურება, რათა გადაიხედოს გამოყოფილი მიზნობრივი საკრედიტო ხაზების გამოყენების პირობები და საკრედიტო ხაზები რეალურად გახდეს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების სტიმულირების მექანიზმი, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის.

ერთი მხრივ, სამართლიანი კონკურენციის პოლიტიკა და, მეორე მხრივ, მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერა უზრუნველყოფს მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობისა და შემოსავლის ზრდას. ეს კი ამ სექტორში დასაქმების მაჩვენებლების ზრდას გამოიწვევს, რაც სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების ერთ-ერთი საფუძველი იქნება.

მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის, სიღარიბის დაძლევისა და დასაქმების უზრუნველყოფის ძირითადი წყარო სწორედ მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაა. ამ პოლიტიკის წარმატებით განხორციელების მთავარი შედეგი იქნება მრავალრიცხოვანი და ძლიერი საშუალო ფენის ჩამოყალიბება როგორც საზოგადოების სოციალური და პოლიტიკური სტაბილურობის გარანტიას.

საკუთრებისა და გარიგების დაცულობა

მეწარმის საკუთრების დაუცველობა და სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან მისი ხელყოფა ბიზნესის განვითარების მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია. კერძოდ:

- სახელმწიფო, საგადასახადო სამსახურის მეშვეობით, გვევლინება უპირატესი კრედიტორის როლში. ამით ირღვევა სამართლიანობის პრინციპი და ხდება სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილე პირების არათანაბარ პირობებში ჩაყენება;
- მოსამართლის ბრძანების გარეშე გადამხდელის

საბანკო ანგარიშზე საინკასო დავალების წარდგენა და სალაროდან ნაღდი ფულის ამოღება ანტიკონსტიტუციური ღონისძიებაა;

- არასამართლიანია გადასახადის გადამხდელის ქონების პირდაპირ სახელმწიფოს საკუთრებაში გადასვლა, რადგანაც აუქციონზე პოტენციურად ყოველთვის არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ ქონება მაღალ ფასად გაიყიდოს.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის 2011 წლის ინდექსით, საქართველო 142 ქვეყანას შორის საკუთრების უფლების დაცვის კუთხით 120-ე ადგილზეა და ჩამორჩება ყველა მეზობელ ქვეყანას.

საკუთრების უფლების დაცვის უზრუნველსაყოფად საჭიროა:

- არსებობდეს სამართლიანი, დეპოლიტიზებული, დამოუკიდებელი სასამართლო;
- უზრუნველყოფილი იყოს სასამართლოს სისტემის ეფექტიანობა და დროულად მოხდეს გადაწყვეტილებების მიღება;
- აღმოიფხვრას „ელიტარული“ კორუფცია;
- გათავისუფლდეს სასამართლო სისტემა სახელმწიფო ორგანოების ზეგავლენისაგან;
- შეიქმნას ისეთი პირობები, როდესაც შეუძლებელი იქნება სამართლიანად მოპოვებული საკუთრების კონფისკაცია.

ინვესტორთა სამართლებრივი დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფა ჩვენი პირველი რიგის ამოცანაა. ინვესტორთა სამართლებრივი დაცვის უზრუნველსაყოფად საჭიროა:

- არ დაიშვას დისკრიმინაცია როგორც კანონმდებლობით, ისე სხვადასხვა ადმინისტრაციული პროცედურის განხორციელებით;
- ჩამოყალიბდეს საკუთრების დაცვის მყარი ინსტრუმენტები;
- გაიზარდოს სასამართლო სისტემის ქმედითობა ადმინისტრაციულ პალატაში სპეციალიზებული მოსამართლეების დანიშვნის გზით, რათა კვალიფიციურად იქნეს განხილული და გადაწყვეტილი ინვესტორთა და მეწარმეთა დავები;

- კანონმდებლობით განისაზღვროს კერძო არბიტრაჟის ინსტიტუტის როლი სახელმწიფოსა და მეწარმეთა შორის დავის გადაწყვეტის საქმეში.

კონკურენცია და მომხმარებელთა უფლებების დაცვა

კონკურენციის განვითარება აღიარებულია ეკონომიკური წინსვლის უმთავრეს პირობად და მისი ხელშეწყობა არის სახელმწიფოს ერთ-ერთი პრიორიტეტული ამოცანა. ეს ამოცანა ითვალისწინებს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შემზღუდავი მოქმედებების გამოვლენასა და აღმოფხვრას.

2005 წელს საქართველოს ხელისუფლებამ გააუქმა „ანტიმონოპოლიური“ კანონმდებლობა და სახელმწიფო რეგულირების გარეშე დატოვა კონკურენციის შემზღუდავი ისეთი მოქმედებები, როგორცაა:

- ბაზარზე პრივილეგირებული მდგომარეობის საკუთარი ინტერესებისათვის გამოყენება – მსხვილი მოთამაშეების მიერ ფასების ხელოვნურად დადგენა;
- კარტელური გარიგებები – ბაზრის მსხვილ მოთამაშეებს შორის ხელოვნურად გაზრდილ ფასსა და არასამართლიან პირობებზე შეთანხმება;
- მსხვილი საწარმოების შერწყმა, რაც იწვევს ბაზარზე კონკურენციის მნიშვნელოვნად შემზღუდავს.

ამ „რეფორმის“ შედეგად, ნავთობპროდუქტების, ფარმაცევტულ და სხვა ბაზრებზე საგანგაშო ვითარება შეიქმნა. რეალურად რამდენიმე მსხვილი მოთამაშე აწესებს ფასებს და ზღუდავს ბაზარზე კონკურენტების შემოსვლას. ეს მოთამაშეები დაკავშირებული არიან ხელისუფლებასთან და ზემოგებით მიღებული თანხები არაპირდაპირი გზებით (ბიუჯეტის გვერდის ავლით) მმართველი პარტიის საარჩევნო კამპანიას და ჩინოვნიკების პირადი კეთილდღეობის ზრდას ხმარდება.

კარტელური გარიგებების ნათელი მაგალითია საწვავის ფასები და მისი ცვლილების დინამიკა. ყოველგვარი შენიღბვის გარეშე, საქართველოში საწვავის ფასების ცვლილება მსხვილ მოთამაშეებს შორის ერთდროულად ხორციელდება. მსგავსი შეთანხმებული პოლიტიკა განვითარებულ ქვეყნებში დასჯადი მოქმედებაა. საქართველოში კი მსხვილი მოთამაშეების მიერ ხელოვნურად გაზრდილ ფასებზე შეთანხმება არ ითვლება კანონდარღვევად, რაც ხელისუფ-

ლებამ 2005 წლიდან დააკანონა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის გაუქმებით.

საწვავი საქართველოში მთლიანად იმპორტირებულია და მისი ფასი მსოფლიო ბაზრებზე ვაჭრობის შედეგად დაფიქსირებულ ფასზეა დამოკიდებული. მსოფლიო ფასების ზრდა მყისიერად და სრულად აისახება საქართველოში არსებულ ფასებზე, ხოლო კლება – დაგვიანებით და გაცილებით ნაკლები მოცულობით. ეკონომიკის თითქმის ყველა სფეროში შემზღუდავი კონკურენცია. შედეგად, მნიშვნელოვნად არის გაზრდილი ფასები, რაც მომხმარებელზე (ძირითადად სოციალურად დაუცველ მოსახლეობაზე) მკვეთრად უარყოფითად აისახება.

ევროპაში კონკურენციაზე ორიენტირებული პოლიტიკის უმთავრესი მიზანია მომხმარებლის კეთილდღეობის ზრდა. საქართველოში კი მომხმარებლის ინტერესის იგნორირების ხარჯზე ხდება ხელისუფლებასთან დაახლოებული ბიზნესწრეების კეთილდღეობის სწრაფი ზრდა.

საქართველოს საბანკო სისტემაში კომერციული ბანკები არათანაბარ პირობებში არიან ჩაყენებული. წლების განმავლობაში ხელისუფლება მიზანმიმართულად ახდენს ცალკეულ მსხვილ კომერციულ ბანკებში როგორც მუნიციპალური პროექტების, ისე სხვა სახის მიზნობრივი დანიშნულების საბიუჯეტო თანხების გარკვეული ვადით აკუმულირებას, რის შედეგადაც გაუმართლებლად იზრდება ბანკის მიმდინარე ლიკვიდურობა, რაც ცალკეულ ბანკებს პრივილეგირებულ მდგომარეობაში აყენებს. შესაბამისად, მათ საშუალება ეძლევათ სხვა ბანკებთან შედარებით ნაკლებად იფიქრონ დამატებითი ფულადი სახსრების (მათ შორის, დეპოზიტების გზით) მოზიდვაზე. ასეთ ვითარებაში ბანკი არაკონკურენტუნარიანს ხდის სხვა ბანკებს.

სახელმწიფოს მხრიდან პრივილეგირებული ბანკები გადაქცეული არიან სახელმწიფო ინტერესების გამტარებელ საფინანსო ინსტიტუტებად და ვალდებული ხდებიან შეასრულონ ხელისუფლების ნებისმიერი მითითება. საბოლოოდ, ასეთი კომერციული ბანკები იმდენად დამოკიდებული ხდებიან ეროვნულ ბანკზე, რომ ამ უკანასკნელმა შესაძლოა ნეგატიური გავლენა მოახდინოს ბანკის ბიზნესგადაწყვეტილებებზეც კი. ამ ვითარებაში კომერციული ბანკი კარგავს ფინანსურ დამოუკიდებლობას, რომელიც მინიჭებული აქვს საქართველოს საბანკო კანონმდებლობით. საბანკო სისტემაში უცხო არ არის სახელმწიფო და კორპორაციულ ინტერესთა კონფლიქტი და სხვა ისეთი ფაქტორები, რომელთა ერთობლიობა უარყოფითად

მოქმედებს საბანკო დაწესებულებების მიმართ ნდობის ზრდასა და ზოგადად საბანკო სისტემის მდგრადობაზე.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვა თანამედროვე ეტაპზე ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ბაზრების განვითარებამ ხელი შეუწყო საქონლისა და მომსახურების ისეთი მრავალფეროვნების შექმნას, რომ მომხმარებელი თავად ვეღარ იცავს ბაზარზე საკუთარ უფლებებს მომწოდებლების, წარმოებისა და რეალიზაციის კარგად ორგანიზებული, ძვირადღირებული სექტორების პირობებში. შედეგად, მომხმარებელი, რომლის უფლებებსაც სახელმწიფო სათანადოდ არ იცავს, იმთავითვე უთანასწორო მდგომარეობაშია.

„ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ ქვეყანაში მიღებულ ბევრ სხვა გაუაზრებელ გადაწყვეტილებასთან ერთად, პრაქტიკულად გაუქმდა სახელმწიფოს მხრიდან მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მექანიზმები. მმართველი გუნდის ეკონომიკური პოლიტიკის შესაბამისად, ბიზნესსა და მომხმარებელს შორის ურთიერთობა მხოლოდ ბაზარმა უნდა მოაწესრიგოს და სახელმწიფოს მხრიდან მომხმარებლის მოტყუებისაგან დამცავი დამატებითი გარანტიები საჭირო არ არის. მსგავსი მიდგომა არა მარტო რადიკალურად ეწინააღმდეგება თანამედროვე განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკას, არამედ საკმაოდ მნიშვნელოვან რისკებსაც შეიცავს. ასეთი პოლიტიკის პირობებში ბიზნესსექტორს თავისუფლად შეუძლია მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანა, რამაც, თავის მხრივ, შეიძლება სხვადასხვა სახის უკიდურესად მძიმე შედეგები გამოიწვიოს.

სურსათის უვნებლობისა და ხარისხის კონტროლი სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება უნდა იყოს. მიუხედავად ამისა, საქართველოში ეს საკითხი პრაქტიკულად იგნორირებულია. ევროკავშირთან ჰარმონიზაციის მიზნით მხოლოდ ფორმალურად გაკეთებულმა საკანონმდებლო ცვლილებებმა რეალური შედეგი ვერ გამოიღო, რის გამოც დღეს სურსათის ხარისხის კონტროლი პრაქტიკულად არ ხდება. ამ თვალსაზრისით მომხმარებელი სრულიად დაუცველია და არაკეთილსინდისიერი ბიზნესი დაუშვებელი გზებით მდიდრდება, რაც სრულად ეწინააღმდეგება ევროინტეგრაციის პოლიტიკას.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანია ქვეყანაში მდგრადი ეკონომიკური გარემოს შექმნა, რომელიც დაემყარება სამართლიანობის პრინციპს და მომხმარებელთა უფლებების დაცვას.

2010 წელს ხელისუფლებამ ევროკავშირის მოთხოვნის საფუძველზე დაიწყო კონკურენციის პოლიტიკის ფორმალურად აღდგენის პროცესი, რომელსაც დროში აჭიანურებს. ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის აღდგენა ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ მოლაპარაკების პროცესში უმთავრესი თემაა.

2011-2012 წლებში ხელისუფლებამ შეიმუშავა და დაამტკიცა „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის“ შესახებ ახალი კანონი, რომელიც საკმაოდ მნიშვნელოვან ხარვეზებს შეიცავს. რეალურად ხელისუფლება კვლავ არ აპირებს კონკურენციის შემზღვევით მოქმედებების გამოვლენას, სათანადოდ რეაგირებასა და აღმოფხვრას.

განხორციელება თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის ხელშემწყობი პოლიტიკა:

- შეიქმნება რეალურად დამოუკიდებელი კონკურენციის სააგენტო (დღეს ეს სააგენტო მთელი ქვეყნის მასშტაბით მხოლოდ 9 ადამიანით არის წარმოდგენილი და მისი ბიუჯეტი ყოველწლიურად მცირდება);
- სააგენტოს კანონით განესაზღვრება სათანადო ფუნქციები (დღეს სააგენტოს მიერ განსახორციელებელ მოქმედებებს არა კანონი, არამედ მთავრობა განსაზღვრავს და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება სააგენტოს დამოუკიდებლად არ შეუძლია);
- სააგენტოს მიენიჭება ბაზრის მონიტორინგის ფუნქცია, რაც შესაბამისი კვლევების განხორციელებას გულისხმობს (დღეს მოქმედი კანონით სააგენტო მხოლოდ საჩივრებსა და განცხადებებზე უნდა რეაგირებდეს და ისიც მხოლოდ იმ სფეროებში, რომლებიც მთავრობამ განუსაზღვრა);
- მნიშვნელოვნად გაიზრდება ვერტიკალური და ჰორიზონტალური გარიგებების კონტროლის არეალი (დღეს მოქმედი კანონით მსგავსი გარიგებების დიდი ნაწილი რეგულირების სფეროში არ ხდება, რაც ევროკავშირის მოდელს არ შეესაბამება);
- აღდგება სახელმწიფოს მიერ კონკურენციის შემზღვევით მოქმედებების კონტროლი (დღეს მოქმედი კანონმდებლობით პრეზიდენტის, საქართველოს მთავრობის და თბილისის ბიუჯეტის სარემგერო ფონდების მართვის დროს არ ხდება სახელმწიფო

შესყიდვების და კონკურენციის კანონმდებლობის მოთხოვნების გათვალისწინება);

- გათვალისწინებული იქნება საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებული საუკეთესო გამოცდილება, რის შედეგადაც საქართველოში მომხმარებლების უფლებების დაცვა საკანონმდებლო და პრაქტიკულ დონეზე იქნება გარანტირებული;
- საქართველოს ეროვნული ბანკი დააწესებს მკაცრ კონტროლს, რათა არ იქნეს დაშვებული კომერციული ბანკების არაკონკურენტულ გარემოში ჩაყენება და ინტერესთა კონფლიქტი.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ პოლიტიკის განხორციელების შედეგად:

- მოხდება საწვავის, ფარმაცევტული პროდუქციისა და სხვა საქონლის ფასების კლება, რაც ჯანსაღი კონკურენციის შედეგად მიიღწევა და რასაც მოსახლეობა პრაქტიკულად დაუყოვნებლივ იგრძნობს;
- მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლებს მიეცემათ დღეს მათთვის ხელოვნურად დახურულ სფეროებში ოპერირების შესაძლებლობა, რაც დადებითად აისახება როგორც ბიზნესაქტიურობაზე, ისე მოსახლეობის დასაქმების მაჩვენებლებზე;
- გამჭვირვალე გახდება ბიზნესსექტორსა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობა, რაც პოზიტიურად აისახება ქვეყნის საბიუჯეტო შემოსავლებზე;
- საკვები პროდუქტებისა და მომსახურების შეძენა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში არ იქნება;
- მნიშვნელოვნად შემცირდება მომხმარებელთა უფლებების დარღვევის ფაქტები.

საგადასახადო პოლიტიკა

საგადასახადო კანონმდებლობაში განხორციელებული ხშირი ცვლილებები ცხადყოფს, რომ ხელისუფლებამ ბოლო რვა წლის განმავლობაში ვერ მოახერხა გააზრებული საგადასახადო პოლიტიკის შემუშავება.

ხშირი საკანონმდებლო ცვლილებები და არამდგრადი საგადასახადო სისტემა ბიზნესის განვითარებას მნიშვნელოვნად უშლის ხელს.

ახალმიღებულ საგადასახადო კოდექსში, მისი ამოქმედებიდან დღემდე, რამდენიმე ათეული კანონით იქნა ცვლილებები შეტანილი, რომელიც შეეხო კოდექსის 800-ზე მეტ პუნქტს. ამ მხრივ წინა წლებთან შედარებით მდგომარეობა გაუარესდა.

მცირე და საშუალო ბიზნესი ვერ ახერხებს ხშირი საკანონმდებლო ცვლილებების მყისიერად გააზრებას, ვინაიდან არა აქვს მაღალანაზღაურებადი კადრების დაქირავებისა და ცვლილებების ოპერატიულად გაცნობის საშუალება; შესაბამისად, ძალიან დაბალია საგადასახადო რეგულაციებთან დაკავშირებით მეწარმეთა ინფორმირების დონე; ხშირი საკანონმდებლო ცვლილებები მეწარმეთა ინფორმირებულობის დეფიციტს და მათ დაჯარიმებას იწვევს, რაც მეწარმეობის განვითარებას მნიშვნელოვნად აფერხებს.

გადასახადების ადმინისტრირების რთული სისტემა მნიშვნელოვნად აფერხებს ბიზნესის განვითარებას და მშვიდ გარემოში საქმიანობას უშლის ხელს:

გამოქვეითვის ბუნდოვანი სისტემა, ზოგიერთ ნაწილში მაღალი და გაუმართლებელი ჯარიმები, საგადასახადო სუბიექტივიზმი და სხვა ფაქტორები იწვევს მეწარმეთა უსამართლო დაჯარიმებასა და დასჯას;

საგადასახადო კოდექსის მიხედვით მტკიცების ტვირთი მეწარმეს აქვს დაკისრებული, რაც იმას ნიშნავს, რომ შემოწმებისა და დამატებითი გადასახადის დაკისრების შემდეგ მეწარმეს უწევს ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ამასთან, მან მაინც უნდა გადაიხადოს უკანონოდ დარიცხული გადასახადები და იმ შემთხვევაში, თუ თავი გაიმართლა, უნდა იზრუნოს მათ მომდევნო გადასახდელებში ჩათვლაზე;

საგადასახადო ორგანოებს სურვილისამებრ, ხშირ შემთხვევაში, სუბიექტურ მოსაზრებებზე დაყრდნობით, შეუძლიათ დააყადონ გადასახდელის საბანკო ანგარიშები და ქონება, რითაც ახდენენ მათი საქმიანობის პარალიზებას;

საგადასახადო დავების გადაწყვეტის რთული სისტემა და სახელმწიფოს დომინანტური როლი ბიზნესგარემოს გაჯანსაღების შემაფერხებელი მნიშვნელოვანი ფაქტორებია;

საგადასახადო დავები არც ფინანსთა სამინისტროს სისტემაში და არც სასამართლოში, როგორც წესი, გადასახადის გადამხდელთა სასარგებლოდ არ წყდება;

მოსამართლეთა დაბალი კვალიფიკაცია ხელს უშლის ეკონომიკური (მათ შორის, საგადასახადო) და-ვების განხილვის დროს სამართლიან გადაწყვეტას;

სასამართლო ბაჟის ოდენობა (სამივე ინსტანციაში ჯამურად სადავო თანხის 12%) საკმაოდ მძიმე ტვირთია გადასახადის გადამხდელისათვის და სასამართლოს ხელმისაწვდომობის პრობლემას წარმოშობს.

ინვესტიციების მოზიდვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა, დაბალ საგადასახადო განაკვეთებთან ერთად, არის სწორედ საგადასახადო პოლიტიკის სტაბილურობა, რაც პოტენციურ ინვესტორებს გრძელვადიანი დაგეგმვისა და რისკების გათვლის საშუალებას აძლევს. მთავრობის ჩამოუყალიბებელი საგადასახადო პოლიტიკა და საგადასახადო კოდექსში განხორციელებული ხშირი ცვლილებები ქვეყანაში ინვესტიციების მოზიდვის მნიშვნელოვან შემაფერხებელ ფაქტორად შეიძლება მივიჩნიოთ.

საგადასახადო პოლიტიკის სრულყოფის მიზნით, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნება“, ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, განახორციელებს შემდეგ ღონისძიებებს:

- უზრუნველყოფს სამართლიანობის პრინციპზე დაფუძნებული დაბეგვრის მექანიზმებს;
 - ▶ ყოველწლიურად დაადგენს საშემოსავლო გადასახადის დაუბეგრავ მინიმუმს, რომელიც არ იქნება საარსებო მინიმუმზე ნაკლები. ასევე, შემოიღებს ფიზიკური პირებისათვის გამოქვითვის გონივრულ სისტემას (ჯანდაცვასთან, დაზღვევასა და პროფესიული საქმიანობის შესრულებასთან დაკავშირებული ხარჯები);
 - ▶ მოაწესრიგებს მოგების გადასახადში გამოქვითვების სისტემას;
 - ▶ გადახედავს აქციზური საქონლის ნომენკლატურას და დაბეგრავს ძირითადად ფუფუნების საგნებს;
 - ▶ გააუქმებს ქონების გადასახადში აფასების სისტემას და შეინახუნებს რეალურ 1%-იან განაკვეთს;
- შექმნის დაბეგვრის სტაბილურობის გარანტიებს (შექმნის სტაბილურ საგადასახადო გარემოს და არ დაუშვებს საგადასახადო კანონმდებლობაში ხშირ ცვლილებებს);
- კანონით არ დაუშვებს ახალმიღებული ცვლილებების მყისიერად ამოქმედებას და დააწესებს გონივრულ ვადას მათი მიღებიდან ამოქმედებამდე;

- მოაწესრიგებს საგადასახადო კანონმდებლობაში ბუნდოვან და ორმაგი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობის მომცემ დებულებებს, გაამარტივებს საგადასახადო ნორმებს და მეწარმის სასარგებლოდ გადაწყვეტს სადავო ნორმებს;
- შეამცირებს საგადასახადო დავების განხილვაში სახელმწიფოს დომინანტურ როლს და დანიშნავს ადმინისტრაციულ პალატაში სპეციალიზებულ მოსამართლეებს;
- შექმნის მცირე ბიზნესის დაბეგვრის ოპტიმალურ მოდელს მარტივი აღრიცხვა-ანგარიშგების წესებით და დაბეგვრის ალტერნატიულ მექანიზმებს;
- მოახდენს საგადასახადო სისტემაში ცალკეული დარღვევების დეკრიმინალიზაციას;
- შეამცირებს და გონივრულ ფარგლებში მოაქცევს საგადასახადო და ადმინისტრირების სფეროში ჯარიმებსა და საურავებს;
- სანქციების დაწესების შემთხვევაში, არ განხორციელდება კომპანიის მარაგების დალუქვა და არ შეიზღუდება მისი ბიზნესაქტივობა;
- შეამცირებს ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ გაწეული მომსახურების საფასურსა და ბაჟს;
- დაარეგულირებს კანონქვემდებარე აქტებით (ბრძანებები, ინსტრუქციები) საგადასახადო ადმინისტრირებასთან დაკავშირებულ მხოლოდ ტექნიკურ საკითხებს.

3.6. მაკროეკონომიკური პოლიტიკა

უცხოური ინვესტიციები და საგადახდელი ბალანსი

უკანასკნელ წლებში უცხოური ინვესტიციების მოცულობა მნიშვნელოვნად შემცირდა. ამასთან, ინვესტიციების შემოსვლამ ვერ განაპირობა ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, ვერ უზრუნველყო შრომის ბაზრის გაფართოება და სამუშაო ადგილების გაზრდა. პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს არ მოჰყოლია ტექნოლოგიების შემოტანა და, შესაბამისად, შრომის მწარმოებლურობის ზრდა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საგადახდელი ბალანსის მიმდინარე ანგარიში მკვეთრად დეფიციტურია. ეს კი ნიშნავს, რომ საქართველოს ეროვნულ

ნული წარმოების კონკურენტუნარიანობა დაბალია. საქართველოს უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი აქვს თითქმის ყველა ძირითად პარტნიორთან. იმპორტი თითქმის 4-ჯერ აღემატება ექსპორტს. ის ძირითადი პროდუქცია კი, რომელიც საზღვარგარეთ გადის, არ არის საქართველოში წარმოებული. ექსპორტის თითქმის ერთი მეოთხედი მოდის უცხოეთში წარმოებული იმპორტირებული პროდუქციის – ავტომობილების ექსპორტზე. საქართველო არ არის არც რკინის მომპოვებელი ქვეყანა, მაგრამ შავი ლითონის ჯართის ექსპორტს საექსპორტო პროდუქციაში ბოლო წლებში სტაბილურად ერთ-ერთი მოწინავე ადგილი უჭირავს. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საექსპორტო სასაქონლო პოზიციებში ნაკლებია საბოლოო პროდუქტი, ანუ ძირითადად ხორციელდება დაუმუშავებელი ნედლეულის ექსპორტი, რაც, საბოლოოდ, ქვეყანას ძვირი და, ხშირ შემთხვევაში, დაბალხარისხიანი იმპორტული პროდუქციის სახით უბრუნდება უკან.

საქართველოს წლების განმავლობაში უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი აქვს, თუმცა საგარეო ვაჭრობის დეფიციტის პრობლემა ბოლო წლებში განსაკუთრებით გაღრმავდა და, შედეგად, საქართველო იმპორტზე ორიენტირებულ ქვეყანად იქცა, რაც სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილურობას. მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე გეგავლენის მოხდენის მაღალი რისკის შემცველია საგარეო ფაქტორები. მსოფლიოში არსებული სისტემური ფინანსური კრიზისის ფონზე დიდია იმის შესაძლებლობა, რომ საქართველოს რომელიმე მსხვილ სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანაში გაღრმავდეს ფინანსური კრიზისი, რასაც მოჰყვება იმპორტის გაიფხვრა და საქართველოს შიდა სავალუტო ბაზარზე უცხოური ვალუტის ყიდვის მოთხოვნის მკვეთრი ზრდა, რაც გამოიწვევს უცხოური ვალუტის მასშტაბურ გადინებას ქვეყნიდან.

საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილება, ცალკეული გაუზრდელი პროგრამების მეშვეობით გაეზარდა ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალი, წარუმატებელი აღმოჩნდა. ამის ნათელი დასტურია „ზიბრიდული სიმინდის“ პროექტი, რომლის მიხედვითაც 2011 წელს იგეგმებოდა სიმინდის მოსავლის ისეთი რაოდენობის მიღება, რომელიც საშუალებას მისცემდა ქვეყანას საექსპორტოდ გაეტანა ეს პროდუქტი. შედეგი მივიღეთ სრულიად საპირისპირო – სიმინდის იმპორტი 3-ჯერ გაიზარდა, ხოლო ექსპორტი 2,7-ჯერ შემცირდა.

რაც შეეხება ავტომობილების ექსპორტს (უფრო ზუსტად, რეექსპორტს), აღნიშნულ სეგმენტში, სომ-

ხეთისა და აზერბაიჯანის გარდა, მაღალი აქტიურობით ცენტრალური აზიის ქვეყნები გამოირჩეოდნენ (კერძოდ, ყაზახეთი). 2011 წლის შემოდგომაზე ყაზახეთის მთავრობამ გადაწყვეტილება მიიღო ავტომობილების იმპორტზე დაბეგვრის ახალი გაზრდილი განაკვეთის შემოღების შესახებ, რაც იმის მანიშნებელია, რომ 2012 წელს საქართველოდან ყაზახეთში ავტომანქანების ექსპორტის მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად შემცირდება. უკვე შეიმჩნევა ცენტრალური აზიის ქვეყნებიდან სწრაფი ფულადი გზავნილების მკვეთრი შემცირება და სამომავლოდ ეს ტენდენცია შენარჩუნდება.

ხელისუფლების მხრიდან ხშირად გვესმის, რომ ექსპორტის მოცულობა წინა წლებთან შედარებით იზრდება, თუმცა არაფერს ამბობენ იმაზე, რომ იმპორტის ზრდის ტემპი მნიშვნელოვნად აღემატება ექსპორტის ზრდის ტემპს.

მდგომარეობას კიდევ უფრო ამწვავებს უთანასწორო სავაჭრო ურთიერთობები: პარტნიორი ქვეყნები მიმართავენ პროტექციონისტულ პოლიტიკას და ახდენენ საექსპორტო პროდუქციის სუბსიდირებას (მაგალითად, თურქეთი უზრუნველყოფს სუბსიდირებით ადგილობრივი მარცვლეულის წარმოებას), რის შედეგადაც მნიშვნელოვნად მცირდება საქართველოს მეწარმეების კონკურენტუნარიანობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში დაიწყო სავაჭრო ბარიერების გაუქმება და დაიდო რეგიონალური და თავისუფალი სავაჭრო ხელშეკრულებები, ბოლო პერიოდში ექსპორტის ზრდის მაჩვენებელი უცვლელია, ხოლო იმპორტი და საშუალო სავაჭრო ბრუნვა გაიზარდა, რის შედეგადაც სავაჭრო ბალანსის დეფიციტის ზრდა კიდევ უფრო დაჩქარდა. 2006-2010 წლებში სავაჭრო დეფიციტი გაიზარდა 1,4-ჯერ, მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი კი – 3,5-ჯერ.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და უცხოეთში მყოფი ჩვენი თანამემამულეების მიერ გადმორიცხული თანხები (რომლებიც წლიდან წლამდე იზრდება და 2011 წელს 1,26 მლრდ აშშ დოლარს გადააჭარბა) არასაკმარისია იმისათვის, რომ უარყოფითი საგარეო სავაჭრო სალდოს კომპენსირება უზრუნველყოს. ხელისუფლება იღებს ვალს, რომლის მოცულობაც უკანასკნელ წლებში დაახლოებით 3-ჯერ გაიზარდა. მთლიანად საგარეო ვალის მიმდინარე მოცულობა 11,5 მლრდ აშშ დოლარია და აქედან ერთ მესამედზე მეტი სახელმწიფოს ვალია.

საქართველო კვლავ რჩება მაღალი რისკის მქონე

ქვეყნად, სადაც საკუთრების უფლების დარღვევები, პოლიტიკური ხელისუფლების გაუთვალისწინებელი მოქმედებები და გამწვავებული გეოპოლიტიკური ურთიერთობები აიძულებს ინვესტორებს, თავი შეიკავონ კაპიტალის დაბანდებისაგან ან გაყინონ დაბანდებული კაპიტალი და ხელსაყრელ დროს დაელოდონ. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემცირება ბოლო წლებში სულ უფრო თვალსაჩინო ხდება.

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისიდან გამოყვანის, ინვესტიციების მოზიდვისა და საგადამხდელო ბალანსის მდგომარეობის გამოსწორების მიზნით, ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“:

- შეუქმნის ინვესტორებს სტაბილურ სამართლებრივ გარემოს;
- ინვესტორებს გაათავისუფლებს ხელისუფლების ზეგავლენისაგან და შეუქმნის მათ საკუთრების დაცვის მყარ გარანტიებს;
- გაათავისუფლებს მეწარმეებს „ვალდებულებისაგან“, დააფინანსონ ხელისუფლების ღონისძიებები და გაწიონ ხელისუფლების მიერ იძულებით თავს მოხვეული „ქველმოქმედება“;
- გაააქტიურებს მუშაობას ევროკავშირისა და აშშ-თან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების დასადავად. ამ მიზნით, საერთაშორისო მოთხოვნების შესაბამისად, განახორციელებს ცვლილებებს შრომის კოდექსში, შემოიღებს კონკურენციის შესახებ რეალურ კანონმდებლობას და რეგულირების მექანიზმებს, უზრუნველყოფს სტანდარტიზაციისა და სერტიფიცირების მექანიზმების დანერგვას და სურსათის უსაფრთხოებას, რაც ამ შეთანხმებების დადების აუცილებელი წინაპირობებია;
- სტიმულს მისცემს დივერსიფიცირებულ ექსპორტზე ორიენტირებული ეკონომიკის ზრდას, ასეთი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და გააუმჯობესებს საგარეო სავაჭრო ბალანსის სტრუქტურას;
- უხარისხო საქონლისა და დემპინგური ფასებისაგან დაიცავს ადგილობრივ ბაზარს, მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაციის წესდების შესაბამისად.

საქართველოს ეროვნული ბანკი და მთავრობა (ეკონომიკის სამინისტრო) განახორციელებს იმპორ-

ტისა და შიდა სავალუტო ბაზრის სისტემურ ანალიზს.

გაცვლითი კურსი და ინფლაცია

საქართველოს შიდა სავალუტო ბაზარზე ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის მერყეობა ცალკეულ შემთხვევებში მაღალ დიაპაზონში ფიქსირდებოდა და იგი არ იყო დაკავშირებული ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ხანგრძლივ სტრატეგიულ მიზნებთან. ეს ძირითადად გამოიხატებოდა იმით, რომ უცხოური კაპიტალის შემოდინებისა და მისი „შიმშილის“ პერიოდში საქართველოს ეროვნული ბანკი ცალმხრივი ან ორმხრივი ინტერვენციებით ცდილობდა ეროვნული ვალუტის მკვეთრი რყევების შემცირებას. საქართველოს მოსახლეობამ და მეწარმე სუბიექტებმა არა ერთხელ განიცადეს ფულადი დანაკარგები ეროვნული ბანკის მიერ განხორციელებული ფართომასშტაბიანი ორმხრივი სავალუტო ინტერვენციების შედეგად.

მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული ვალუტა საქართველოში დამკვიდრდა როგორც ძირითადი საგადამხდელო საშუალება, მან სრულფასოვნად მაინც ვერ შეიძინა დაგროვების ფუნქცია, რასაც თავისი მიზეზები აქვს. კერძოდ ის, რომ წლების განმავლობაში ფასები პერმანენტულად იზრდება, ხოლო ცალკეულ შემთხვევებში დაფიქსირდა ლარის გაცვლითი კურსის მკვეთრი ვარდნა უცხოური ვალუტის მიმართ (ე.წ. „მინიშოკები“), მუდმივად იწვევს ლარის, როგორც დაგროვების საშუალების, მიმართ მოსახლეობის უნდობლობას. ეროვნული ვალუტისადმი ნდობის დაბალ ხარისხს მიგვანიშნებს ისიც, რომ კომერციული ბანკების მიერ ვადიან დეპოზიტებზე განსაზღვრული წლიური საპროცენტო განაკვეთი ლარით 17-18%-ს შეადგენს, იმ დროს, როდესაც უცხოური ვალუტით ანალოგიური ვადიანობის დეპოზიტებზე განაკვეთის ოდენობა 8-9%-ს არ აღემატება და ისიც წლიდან წლამდე მცირდება.

მონეტარულ სტაბილურობას საფრთხეს უქმნის ინფლაცია, რომელიც მაღალი რყევებით გამოირჩევა და პერიოდულად ორნიშნა ციფრს აღწევს. ეს კი მოსახლეობას სერიოზულ ტვირთად აწევს. ხელისუფლებამ შეცვალა ინფლაციის გამოსათვლელი ფორმულა და 2012 წლიდან სამომხმარებლო კალათში სასურსათო პროდუქციის წილი (რომლის ფასები მაღალი ზრდის ტემპით გამოირჩევა) 40%-დან 30%-მდე შეამცირა (მოსახლეობის მოხმარების სტრუქტურაში სურსათის წილი თითქმის ორი მესამედია). ამ გზით ხელისუფლება ცდილობს შეარბილოს ფასების მკვეთრი ზრდის გამომხატველი მაჩვენებელი და ხე-

ლოვნურად შექმნას ინფლაციის შემცირების ტენდენცია.

ქვეყანაში ვერ ხერხდება ფასების სტაბილურობის შენარჩუნება, რაც მონეტარული პოლიტიკის მარეგულირებელი სტრუქტურის უმთავრესი ფუნქციაა.

მონეტარული სისტემისა და პოლიტიკის სტაბილურობისათვის, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ:

- ქვეყნის მონეტარულ პოლიტიკას მიმართავს გრძელვადიანი მიზნობრივი ორიენტირების შემოღებისაკენ;
- ამ მიზანს დაუქვემდებარებს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯვას;
- განსაზღვრავს ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითად პრიორიტეტებს. ფულის მასა იქნება ეროვნული შემოსავლის ზრდის შესაბამისი;
- მონეტარული პოლიტიკის ძირითად ორიენტირად გაიხდის საბანკო სისტემის სტაბილურობას და ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდას;
- გრძელვადიან ორიენტირად გაიხდის თარგეტირებული ინფლაციის მართვას;
- ეროვნულ ბანკს მისცემს რეკომენდაციას, რომ აქტიურად გამოიყენოს მონეტარული რეგულირების ინსტრუმენტები როგორც ფულის მიწოდების, ისე მისი სტერილიზაციის მიმართულებით;
- ხელს შეუწყობს ეროვნული ვალუტის მიმართ ნდობის გაზრდას და უზრუნველყოფს დოლარიზაციის მასშტაბების შემცირებას;
- ეროვნულ ბანკს გაათავისუფლებს პოლიტიკური წნეხისა და იმ ფუნქციებისაგან, რომლებიც ეწინააღმდეგება მონეტარული პოლიტიკის მიზნებსა და ინსტრუმენტებს (მაგალითად, სადაზღვევო საქმიანობისა და ფასიანი ქაღალდების ბაზრის რეგულირება);
- ხელს შეუწყობს კომერციულ ბანკებს შორის ჯანსაღი კონკურენციის არსებობას;
- დანერგავს დეპოზიტების დაზღვევის სისტემას,

რომელიც დანაზღვევის ზრდისა და დაბანდების სტიმულირების საიმედო მექანიზმი გახდება.

ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის განხორციელების უმთავრესი შედეგი, საბანკო და საფინანსო სისტემის მდგრადობასთან ერთად, გახდება ქვეყანაში ფასების სტაბილურობის შენარჩუნება.

კრედიტების ხელმისაწვდომობა

საქართველო მიეკუთვნება იმ ქვეყნების რიცხვს, რომლებშიც საბანკო კრედიტები ძალიან ძვირია და ეკონომიკის დაფინანსება კრედიტების ხარჯზე დაბალია. თუ 2003 წლის დეკემბერში ეროვნული ვალუტით სესხებზე საბაზრო საპროცენტო განაკვეთი შეადგენდა 25%-ს, 2011 წლის დეკემბერში იგი შემცირდა მხოლოდ ორი პროცენტული პუნქტით (საცალო დაკრედიტებაში), ხოლო 2011 წელს საშუალო შეწონილი საპროცენტო განაკვეთი 2005 წლის დონეზე დარჩა. სესხებით ხდება ეროვნული ეკონომიკის მხოლოდ მესამედის დაფინანსება.

საბანკო სესხის აღებასთან დაკავშირებული სირთულეები, საბანკო სექტორის მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების მიუხედავად, ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ბარიერია ბიზნესის განვითარებისათვის. მაღალი საპროცენტო განაკვეთები ვერ უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკის პოტენციური შესაძლებლობების სრულად გამოყენებას. მცირე მეწარმეების უმრავლესობას და მსხვილი კომპანიების ნახევარზე მეტს არ მიუწვდებათ ხელი და არასდროს არ მიუღიათ ბანკიდან კრედიტი.

სესხების მაღალი საპროცენტო განაკვეთების არსებობა ასევე განპირობებულია ზოგადად ბიზნეს-ფეროში არსებული მაღალი რისკებით, რომელთა შემცირებისათვის სახელმწიფოს ქმედითი ღონისძიებები წლების განმავლობაში არ განუხორციელებია. უძრავი ქონების ორგანიზებული ბაზრის (ბიზნესის) არარსებობის გამო, ძალიან აქტუალურია სესხის უზრუნველყოფის მიზნით წარმოდგენილი უძრავი ქონების შეფასებისა და, აგრეთვე, სესხის არდაბრუნების შემთხვევაში, მისი რეალიზაციის საკითხი. სახელმწიფოს მიერ ამა თუ იმ ბიზნეს-ფეროში რეგულაციების მუდმივი და გაუაზრებელი ცვლილებების განხორციელება, პოლიტიკური და სხვა სახეობის რისკები, ერთობლივად, საკმაოდ პესიმისტურ პერსპექტივას გვისახავს მოკლევადიან პერიოდში სესხების საპროცენტო განაკვეთების შემცირების კუთხით.

ამასთან ერთად, უმუშევრობის ზრდა და მოსახ-

ლეობის რეალური შემოსავლების კლება საბანკო სესხების ხელმისაწვდომობას კიდევ უფრო ამცირებს, რაც მოსახლეობას აიძულებს სესხი აიღონ კერძო იპოთეკარებისა და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებიდან, სადაც საპროცენტო განაკვეთები წლიური 36%-დან 42%-მდე მერყეობს.

მაღალმა საპროცენტო განაკვეთებმა და მკაცრმა საკრედიტო პირობებმა გააუარესა სოციალური გარემო და მრავალი ადამიანი იძულებული გახდა სესხის დასაფარავად საკუთარი უძრავი ქონება გაეყიდა.

ხელისუფლება არ ზრუნავს მსესხებლის უფლებების დაცვისათვის. მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოში მაქსიმალურად გამართივებული და დაცულია მხოლოდ გამსესხებლის უფლებები. ამასთან, სესხის დაუბრუნებლობის შემთხვევაში, მსესხებელს მარტივად უყიდიან იპოთეკით დატვირთულ ქონებას. იმ შემთხვევაში, თუ სესხის უბრუნველყოფის რეალიზაციის შედეგად ვერ მოხდა სესხის სრულად დაფარვა, გამსესხებელს უფლება აქვს განუსაზღვრელი ვადით ჰქონდეს მოთხოვნა დაუფარავ ვალდებულებასთან დაკავშირებით. ასეთ ვითარებაში მსესხებელი მუდმივად რჩება მოვალეთა რეესტრში, „კრედიტინფოს“ ბაზაში და უწყსდება სხვადასხვა სახეობის შეზღუდვები.

კრედიტების ხელმისაწვდომობის საკითხი განსაკუთრებით საგანგაშოა შინამეურნეობებისთვის. სოფლის მეურნეობის წილი საბანკო სესხებში მინიმალურია და იგი დაახლოებით ერთ პროცენტს შეადგენს. რეალურ სექტორში ბანკების მხრიდან დაბალი აქტიურობა განპირობებულია მაღალი რისკფაქტორებითა და ამ დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის არარსებობით. კომერციული ბანკების მხრიდან ხორციელდება ძირითადად მოკლე- და საშუალოვადიანი ბიზნესპროექტების დაფინანსება, რომელთა მიზანია ძირითადად იმპორტის ოპერაციების დაკრედიტება, რაც მათ რისკებს უმცირებს და საშუალებას აძლევს მოკლე დროში მიიღონ დიდი მოგება.

კომერციული ბანკები კარგად აცნობიერებენ იმას, რომ ლარის გაცვლითი კურსის სტაბილურობა დამოკიდებულია არა მარტო საერთაშორისო სავალუტო რეზერვების მოცულობაზე, არამედ ხელისუფლების კონკრეტულ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც არ არის საჯარო და გამჭვირვალე. სწორედ ამიტომ, სესხების დიდი ნაწილი უცხოური ვალუტით გაიცემა, ხოლო ლარით გაცემული სესხები ე.წ. „ჰეჯირების მეთოდით“ მიბმულია უცხოური ვალუტის კურსთან (ეროვნული ვალუტით სესხების გაცემა ხდება ორ

წლამდე ვადით ან მაღალი საპროცენტო განაკვეთით). ასეთი ვითარება ბანკებს უბიძგებს დაიზღვიონ თავი და მკაცრად შეაფასონ პოტენციური რისკები.

საქართველოში, მაღალ ინფლაციასთან ერთად, მაღალი საპროცენტო განაკვეთები მნიშვნელოვნად ზღუდავს ეკონომიკის დაკრედიტებას და სამეწარმეო საქმიანობა საკმაოდ მაღალი რისკის პირობებში მიმდინარეობს. აქედან გამომდინარე, ხელისუფლების მხრიდან იმის მტკიცება, რომ საქართველოში ბიზნესისათვის საუკეთესო საინვესტიციო გარემოა შექმნილი, არარეალურია.

ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ ქვეყანაში საბანკო სესხებზე მაღალია საპროცენტო განაკვეთები, სწორედ ისაა, რომ საქართველოში არ არის განვითარებული კაპიტალის ბაზარი, რომელიც თანამედროვე მსოფლიოში ფინანსური ინსტრუმენტების გამოყენებით კაპიტალის მიმწოდებელსა და მომხმარებელს შორის დამაკავშირებელი სემენტია.

1999 წელს საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ორგანიზებული ბაზრის შექმნის მიზნით დაარსდა საქართველოს საფონდო ბირჟა, რომელიც დღემდე ჩანასახის სტადიაშია. საფონდო ბირჟა ვერ გადაიქცა ქმედით ინსტიტუტად კაპიტალის ბაზარზე.

საქართველოს საფონდო ბირჟაზე განხორციელებული გარიგებების მოცულობა წლების განმავლობაში სტაბილურად დაბალია, რაც, ერთი მხრივ, განპირობებულია სააქციო საზოგადოებების არადამაკმაყოფილებელი ფინანსური მაჩვენებლებით და მათი დაბალი რეიტინგით, ხოლო, მეორე მხრივ, ხელისუფლების მხრიდან ამ სფეროში პოლიტიკის არქონით.

კრედიტების ხელმისაწვდომობისათვის საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი –ქართული ოცნება“:

- უბრუნველყოფს, რომ საქართველოს ეკონომიკის განვითარება მეტწილად დაფუძნებული იყოს ადგილობრივი წარმოების განვითარებასა და დანაზოგების სტიმულირებაზე;
- სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პოლიტიკა ხელს შეუწყობს საბანკო სექტორსა და ბიზნესსტრუქტურებს შორის პარტნიორულ თანამშრომლობას;
- პრიორიტეტულს გახდის სახელმწიფოს მხრიდან სპეციალური აგრარული ფონდის შექმნას, რომე-

ლიც მოემსახურება სასოფლო-სამეურნეო სექტორს და განახორციელებს მის მხარდაჭერას;

- უზრუნველყოფს სახელმწიფოს მხრიდან სპეციალური ფონდის შექმნას, რომელიც მხარს დაუჭერს საოჯახო, მცირე და საშუალო ბიზნესს;
- განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს ბიზნესის დაწყებასა და იმ ახალგაზრდებისათვის კრედიტების ხელმისაწვდომობას, რომლებსაც სურთ წამოიწყონ ბიზნესი;
- მოამზადებს საკანონმდებლო ბაზაში ცვლილებებს, რომელთა მიხედვით განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა მსესხებლის უფლებების დაცვას, ხოლო მათ მიმართ გამსესხებლის მიერ განხორციელებული სანქციები და შეზღუდვები საერთაშორისო პრაქტიკაში დამკვიდრებული ნორმების შესაბამისი გახდება;
- კომპლექსური ეკონომიკური რეფორმების განხორციელებით გაზრდის სააქციო საზოგადოებების შემოსავლებს და მათი აქციები ინვესტორთა მხრიდან რეალურად მოთხოვნადი გახდება;
- მაღალლიკვიდური და ინვესტორებისათვის მიმზიდველი აქციების საფონდო ბირჟაზე გამოტანით უზრუნველყოფს მოთხოვნისა და გარიგებათა რაოდენობის გაზრდას.

საბიუჯეტო პოლიტიკა და პრიორიტეტები

„ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ გაიზარდა ნაერთი ბიუჯეტის მოცულობა, თუმცა შემოსავლების ზრდამ სოციალური მაჩვენებლების საგრძნობი გაუმჯობესება არ გამოიწვია. სამაგიეროდ, ხელისუფლებამ მკვეთრად გაზარდა ბიუროკრატიის ხარჯები.

დღეისათვის ქვეყანაში გატარებული საბიუჯეტო პოლიტიკა უამრავ ნაკლოვანებას შეიცავს. ხარჯები, რომელთა დაკანონებაც ბიუჯეტით ხორციელდება, დაუსაბუთებელი და გაუმჭვირვალეა. სრულფასოვანი საბიუჯეტო პროგრამების არარსებობა მთავრობას საშუალებას აძლევს დიდი ოდენობით დაუსაბუთებელი და მოსახლეობისათვის მიუღებელი, არაპრიორიტეტული ხარჯები გაწიოს.

ვინაიდან ქვეყანაში არსებული ბიუჯეტების ფორმატი მოსახლეობისათვის გაუგებარია, ხოლო მთავრობის მხრიდან მათი განსაჯაროებისათვის თითქმის არაფერი კეთდება, ქვეყნის მოსახლეობის უდიდესი

ნაწილი მოწყვეტილია საბიუჯეტო პროცესებს და იძულებულია ბრმად ენდოს და დაეთანხმოს ხელისუფლების მიერ შეთავაზებულ ნებისმიერ ბიუჯეტს, ვინაიდან მისი რეალური შინაარსი მისთვის დაფარული და ბუნდოვანია.

ჩვეულ პრაქტიკად იქცა საბიუჯეტო წლის განმავლობაში ბიუჯეტში ხშირი ცვლილებების შეტანა. მაგალითად, 2011 წელს საქართველოს საბიუჯეტო სისტემაში შემავალ ადგილობრივ ბიუჯეტებში განხორციელდა 500-მდე ცვლილება. ამ რაოდენობით ცვლილებების შეტანის პირობებში მთავრობა ადვილად ახორციელებს ნებისმიერ სასურველ ხარჯს, იმის შეუფასებლად, თუ რა გავლენას ახდენს ყოველივე ეს მთლიანად ბიუჯეტზე.

ბიუჯეტი არის მთავრობის ფინანსური გეგმა და მასში უამრავი ცვლილების განხორციელება წლის განმავლობაში დაგეგმვის უუნარობას მიუთითებს. ტრადიციად იქცა წლის ბოლოს ბიუჯეტში მასშტაბური ცვლილებების შეტანა, როდესაც პრაქტიკულად წლის განმავლობაში განხორციელებული ყველა არამიმზნობრივი და გაუთვალისწინებელი ხარჯი კანონიერ სახეს იღებს.

სახელმწიფო შესყიდვების მიმართულებით განხორციელებული რეფორმა არასრულყოფილია. შემსყიდველი სუბიექტები არ ასაბუთებენ საქონლის/მომსახურების შესყიდვის აუცილებლობას, რაც იწვევს საჯარო ფინანსების ხარჯვის არაეფექტიანობას. ასევე, პრობლემატურია შესაძენი საქონლის მომსახურების (ექსპლუატაციის) ხარჯების გაუთვალისწინებლობა. აღსანიშნავია, რომ ელიტარული კორუფცია განსაკუთრებით სწორედ სახელმწიფო შესყიდვების დროს იჩენს თავს, როდესაც ხელისუფლებასთან დაახლოებული ერთი და იგივე კომპანიები მუდმივად „იგებენ“ მრავალმილიონიან კონტრაქტებს.

ზოგადად, დიდი როლი შეიძლება ითამაშოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის ეფექტიანობის ამაღლებასა და საბიუჯეტო თანხების მიზნობრივად გამოყენების საქმეში კონტროლის პალატამ (სახელმწიფო აუდიტის სამსახურმა), რომლის უშუალო ფუნქციაა საბიუჯეტო სახსრების ხარჯვის მუდმივი მონიტორინგის განხორციელება. კონტროლის პალატა (სახელმწიფო აუდიტის სამსახური) არ უნდა ახდენდეს მხოლოდ დარღვევებისა და ფაქტების კონსტატაციას, არამედ აქცენტს უნდა აკეთებდეს პრევენციული ღონისძიებების გატარებაზე, რათა ბიუჯეტის დამტკიცებამდე აღმოჩენილი

და შესწორებული იყოს ის შესაძლო ხარვეზები, რომლებიც შემდგომში გაუთავებელ ცვლილებებსა და საბიუჯეტო სახსრების არაეფექტიან ხარჯვას გამოიწვევს. ასევე, კონტროლის პალატა (სახელმწიფო აუდიტის სამსახური) უნდა გახდეს საბიუჯეტო სახსრების ეფექტიანად ხარჯვის შემფასებელი და არა მხოლოდ საბუღალტრო დოკუმენტაციის მაკონტროლებელი ორგანო.

ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის ეფექტიანობის ზრდით, არამიზნობრივი ხარჯების გაუქმებით, ადმინისტრაციული ხარჯებისა და ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბების შემცირებით შესაძლებელია ბიუჯეტში მნიშვნელოვანი თანხების მოძიება, რომლითაც დაფინანსდება პრიორიტეტული მიმართულებები – ეს არის ჯანდაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა, განათლება და სოფლის მეურნეობა.

საბიუჯეტო რეფორმა წარიმართება შემდეგი მიმართულებებით:

- შემუშავდება საბიუჯეტო პრიორიტეტების დადგენის ქმედითი მექანიზმი, რომელიც საზოგადოების პრობლემების იდენტიფიცირებაზე იქნება ორიენტირებული;
- ბიუჯეტი გამოქვეყნდება გამარტივებული ფორმატით და მოხდება მისი საჯარო განხილვა;
- გაუშიფრავი ე.წ. „სხვა ხარჯების“ წილი ბიუჯეტში შემცირდება საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად;
- საბიუჯეტო პოლიტიკისა და ქვეყნის ძირითადი მაკროეკონომიკური პარამეტრები გახდება ურთიერთშესაბამისი;
- მოხდება ადმინისტრაციული ხარჯების ოპტიმიზება;
- შემუშავდება საჯარო მოხელეების დაცვის ქმედითი მექანიზმები;
- შემუშავდება საბიუჯეტო ფონდების ფორმირებისა და განკარგვის ქმედითი, ასევე გამჭვირვალე მექანიზმები;
- მოხდება საბიუჯეტო შემოსავლების ბიუჯეტშორისი განაწილების სისტემის სრულყოფა და ფისკალური დეცენტრალიზება;
- საქართველოს კონტროლის პალატა (სახელმწიფო

აუდიტის სამსახური) რეალურად გახდება საბიუჯეტო პროცესის აქტიური მონაწილე. მისი ძირითადი საქმიანობა იქნება ფინანსური შესაბამისობისა და ეფექტიანობის აუდიტი.

განხორციელებული რეფორმების შედეგად:

- ბიუჯეტის ოპტიმიზების საშუალებით გამოთავისუფლდება სოლიდური თანხები;
- ჩრდილოვანი ეკონომიკის მაჩვენებლის შემცირებით გაიზრდება ბიუჯეტის შემოსავლითი ნაწილი;
- შესაძლებელი გახდება მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდაზე ორიენტირებული პროგრამების დაფინანსება;
- მოსახლეობის მონაწილეობით მოხდება საბიუჯეტო პრიორიტეტების დადგენა.

სახელმწიფო ვალის მართვა

სახელმწიფო ვალი, მისი სტრუქტურა, ხელისუფლების მიერ ამ კუთხით გატარებული პოლიტიკა მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ქვეყნის განვითარების პერსპექტივებს. მიუხედავად იმისა, რომ მმართველი პარტია პერიოდულად ამტკიცებს, რომ ქვეყნის საგარეო ვალი საკმაოდ მცირეა და ამ მხრივ საგანგაშო არაფერია, ვალის მართვის კუთხით განხორციელებული პოლიტიკა სწორედ რომ საგანგაშოა.

ხელისუფლების განცხადებები, რომ ჩვენს ქვეყანას ამ მხრივ პრობლემები არა აქვს, ემყარება ზოგიერთ ცნობილ ინდიკატორს (მთლიანი შიდა პროდუქტის 60 პროცენტი და ექსპორტის 110 პროცენტი). მხოლოდ ის, რომ ყველა ინდიკატორს კრიტიკულ დონემდე არ მიუღწევია, არ იძლევა ვალის ზრდის ტემპის დადებითად შეფასების საფუძველს.

უკანასკნელი მონაცემებით, საქართველოს საგარეო ვალი 11,5 მილიარდ აშშ დოლარს გაუტოლდა, საიდანაც 4,5 მილიარდი აშშ დოლარზე მეტი სახელმწიფო ვალია.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალი 2004–2006 წლებში ოდნავ შემცირდა, 2007 წლიდან იწყება მისი ყოველწლიური მკვეთრი ზრდა.

2008 წელს ევროობლიგაციების გამოშვება, როდესაც, როგორც ხელისუფლება ამბობს, თითქოსდა

ბიუჯეტის პროფიციტი გვექონდა, ალოგიკური იყო. ამასთან, არ შესრულდა დაპირება და ქვეყანას ეს თანხები გაზსაცავის ან მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობისთვის რეალურად არ გამოუყენებია. აღნიშნული თანხის გადაფარვის მიზნით, მთავრობამ 2011 წელს ახალი ევროობლიგაციები გამოუშვა, რომლებიც 2021 წელს უნდა დაფაროს. ხელისუფლების ამ უგუნური პოლიტიკის გამო, 500 მლნ დოლარის სესხებისთვის მომავალ თაობას დამატებით ჯამში 435 მლნ დოლარამდე პროცენტის გადახდა მოუწევს.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, მომავალი თაობებისათვის დიდი ოდენობით ვალების დატოვების არსებულ პოლიტიკაზე უარის თქმა და კრედიტების მხოლოდ გონივრულად და, რაც მთავარია, გამჭვირვალედ, დასაბუთებული საინვესტიციო პროექტებისათვის გამოყენება. აქედან გამომდინარე:

- გატარდება ვალების მართვის ეფექტიანი პოლიტიკა, რომელიც გაითვალისწინებს თაობათა შორის სამართლიანობას და უზრუნველყოფს მდგრადი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ხელშეწყობას;

- დაკანონდება ვალების მხოლოდ კაპიტალურ და ქვეყნის მოსახლეობისათვის მომგებიან პროექტებში გამოყენება, რაც გამორიცხავს ვალების მიმდინარე, ხელოვნურად გაზრდილი ხარჯების არაეფექტიანად გამოყენებას;

- სწორი პოლიტიკის განხორციელებით უზრუნველყოფილი იქნება ვალების ოპტიმალურ დონეზე შენარჩუნება და მართვა, რაც ამავე დროს ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ კეთილდღეობას.

ბოლო 20 წლის განმავლობაში არ არსებობდა სახელმწიფო პოლიტიკა საშინაო ვალების მიმართულებით. სხვადასხვა პერიოდში საქართველოს სახელმწიფომ აღიარა ან არ აღიარა მოქალაქეთა მიმართ ცალკეული დავალიანებები როგორც შიდა ვალი. მიუხედავად ამისა, ვერ მოხერხდა ვერც პრიორიტეტების განსაზღვრა და ვერც საშინაო ვალის მომსახურების გრძელვადიანი გეგმის შემუშავება.

აქედან გამომდინარე, დავიწყებთ მუშაობას იმისათვის, რომ მოხდეს სახელმწიფო შიდა ვალის ინვენტარიზაცია და დაფარვის რეალური მექანიზმის შექმნა.

თავი 4. გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება

გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალურად გამოყენება საქართველოს ბუნებრივი მემკვიდრეობის, როგორც ეროვნული და გლობალური ფასეულობის შენარჩუნების, ადამიანთა ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის დაცვის, ასევე ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა.

ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოში ცხოვრების უფლება საქართველოს კონსტიტუციის 37-ე მუხლით არის განსაზღვრული, ხოლო ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნა სახელმწიფოს ვალდებულებაა.

საქართველოს მოქმედმა ხელისუფლებამ რეალურ პრიორიტეტად დაისახა არა ოფიციალურად დეკლარირებული მდგრადი ეკონომიკური განვითარება, არამედ ერთჯერადი ფინანსური, მათ შორის, კორუფციული, რესურსების მობილიზება, კერძოდ, ბუნებრივი რესურსების მტაცებლური ექსპლუატაციისა და გარემოს განადგურების „დაკანონების“ გზით. ამ მიზნის მიღწევისათვის განხორციელდა გაუაზრებელი და ხშირ შემთხვევაში დანაშაულებრივი ხასიათის რადიკალური საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ცვლილებები, რის შედეგადაც ქვეყანაში მკვეთრად შესუსტდა გარემოს კომპონენტების (წყლის რესურსების, ატმოსფერული ჰაერის, მიწის რესურსების, ბიომრავალფეროვნების) დაცვისა და რაციონალურად გამოყენების მექანიზმები; თითქმის მთლიანად მოიშალა მონიტორინგის სისტემა, რის გამოც ვერ ხერხდება გარემოს მდგომარეობისა და ბუნებრივ რესურსებთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვება, შესაბამისად, გადაწყვეტილების მიმღები პირების, ასევე მოქალაქეთა სათანადო ინფორმირება; მოუწესრიგებელია იმ საქმიანობათა ნუსხა, რომლებსაც გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა სჭირდება, ხოლო თავად გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სისტემა არაფექტიანი და უსუსურია. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოში გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით საგანგაშო ვითარება შეიქმნა, ადამიანის ჯანმრთელობას სერიოზულ საფრთხეს უქმნის დაბალი ხარისხის საწვავისა და სურსათის მოხმარება; სამთომომპოვებელი, გადამმუშავებელი და სხვა საწარმოების მიერ გარემოსდაცვითი ნორმებისა და სტანდარ-

ტების დაუცველობა, ნაგავსაყრელი პოლიგონების ზედამხედველობის არარსებობა და სხვ.

სავალალო მდგომარეობაშია სატყეო სექტორი. ბოლო წლებში განსაკუთრებით დიდ მასშტაბს მიაღწია ტყის მასივებისა და სხვა ეკოსისტემების, ასევე დასახლებული პუნქტების რეკრეაციული ზონების განადგურებამ. მნიშვნელოვანი ზიანი მიაღდა დაცულ ტერიტორიებს, ფლორისა და ფაუნის მრავალი (მათ შორის – ენდემური) სახეობა კი გადაშენების პირამდეა მისული. აგრეთვე აღსანიშნავია, რომ ქვეყანაში მკვეთრად გახშირდა ბუნებრივი კატასტროფები, რომლის მიზეზი არა მხოლოდ გლობალური ცვლილებები, არამედ ადამიანების მიერ ბუნებაში უხეში ჩარევა და ინფრასტრუქტურის დაუგეგმავი განვითარებაა.

დღეისათვის საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება უნდა ეფუძნებოდეს მდგრადი განვითარების პრინციპს, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს ისეთ განვითარებას, რომლის დროსაც დაბალანსებული იქნება გარემოსდაცვითი, ეკონომიკური და სოციალური საკითხები.

საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნება“ გარემოსდაცვით სფეროს ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად აცხადებს და მიაჩნია, რომ სახელმწიფოს მიერ ამ დარგისათვის გაღებული ფინანსური რესურსები არის არა დანახარჯი, არამედ ინვესტიცია, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოს მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ასევე ქვეყნის ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვას, აგრეთვე სახელმწიფოს მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას. აღნიშნული მიზნების მიღწევისათვის გარემოს დაცვის სფეროში, პირველ რიგში, განხორციელდება შემდეგი ღონისძიებები:

- ევროგაერთიანების მოთხოვნების შესაბამისი გარემოსდაცვითი სტანდარტებისა და სამართლებრივ-ნორმატიული ბაზის შემუშავება;
- საქართველოს მიერ ორმხრივი და მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების ეტაპობრივი შესრულება;
- გარემოს დაცვის სამინისტროს უფლებამოსილებისა

და შესაძლებლობების გაძლიერება; სამინისტრო-სათვის ბუნებრივი რესურსების მოპოვების სფერო-ში ლიცენზირებისა და ნებართვების გაცემის, ასევე სივრცითი დაგეგმარების ფუნქციების გადაცემა;

- გარემოზე ზემოქმედების სტრატეგიული შეფასე-ბის, გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გაცემისა და გარემოს მდგომარეობის მონიტორინგის თანა-მედროვე პრინციპებზე აგებული სისტემის შექმნა; გარემოს დაბინძურების კონტროლის მექანიზ-მების ამოქმედება ისეთი საქმიანობის მოსაწეს-რიგებლად, რომელსაც ნებართვა არ სჭირდება; გარემოსდაცვითი ნორმებისა და ინდიკატორების ჰარმონიზება საერთაშორისო სტანდარტებთან, გარემოს მონიტორინგის თანამედროვე სტანდარ-ტების შესაბამისი სისტემის ორგანიზება, მონიტო-რინგის არსებული ქსელის გაფართოება და შესა-ბამისი მონაცემთა ბაზების შექმნა; საწარმოების მიერ თვითმონიტორინგის ხელშეწყობი მექანიზ-მების შემუშავება;
- ატმოსფერული ჰაერის მდგომარეობაზე დაკ-ვირვების ქსელის გაფართოება და მოდერნიზე-ბა (საქართველოს ქალაქებში არანაკლებ ერთი სადგურისა ასი ათას მოქალაქეზე), საწარმოების, საავადმყოფოებისა და შესაბამისი ტიპის ობიექტე-ბის ირგვლივ სანიტარიული ზონების შექმნა/აღდ-გენა, სახელმწიფო პროგრამების განხორციელება იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს საწვავის ხარისხისა და ავტოპარკის, ასევე საწარმოების საქმიანობის შესაბამისობა ადამიანისა და გარე-მოს უსაფრთხოების თანამედროვე სტანდარტებთან;
- ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების რაოდენობ-რივი და ხარისხობრივი მდგომარეობის შენარჩუ-ნება/გაუმჯობესება, წყლის სააუზო მართვის პრინ-ციპების დანერგვისა და შესაბამისი ინსტიტუციური მოწყობის უზრუნველყოფის გზით; ჩამდინარე წყლის გამწმენდი ნაგებობების ეტაპობრივი რე-აბილიტაცია/მშენებლობა; შავი ზღვის დაბინძურე-ბისგან დაცვა;
- ნიადაგისა და მიწის რესურსების მდგრადი გამო-ყენების მექანიზმების შემუშავება ერობიების შემ-ცირების, გაუდაბნოების თავიდან აცილებისა და ნაყოფიერი ფენის შენარჩუნების მიზნით;
- ბიომრავალფეროვნების დაცვა-შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად საჭირო ღონისძიებათა კომ-პლექსის განხორციელება, ასევე რაციონალური ექსპლუატაციის უზრუნველყოფა, ფლორისა და

ფაუნის სახეობათა და პოპულაციათა რეალუ-რი მდგომარეობის დამდგენი სრულმასშტაბიანი კვლევების შედეგებზე დაყრდნობით;

- დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ფლორისა და ფაუნის სახეობების შენარჩუნების, აგრეთვე ამ ტერიტორიებზე არსებული სხვადასხვა ობიექ-ტის დაცულობის უზრუნველყოფა, მათი ფართო-ბის მნიშვნელოვნად გაზრდა; ბუნების ძეგლებისა და სხვა დაცული ტერიტორიების ინვენტარიზაცია, პოპულარიზაცია და ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- ტყეების გარემოსდაცვითი და რეკრეაციული ფუნქციის შენარჩუნების პრიორიტეტად აღიარე-ბა, მერქნული რესურსების მოპოვების შეზღუდვა, ტყით სარგებლობის თანამედროვე მეთოდების დანერგვა, ტყის რესურსების სრული ინვენტარი-ზაცია და ტყეთმომწყობის სამუშაოების განხორცი-ელება, ხანძარსაწინააღმდეგო, პარაზიტებისაგან დაცვისა და ტყის აღდგენის სრულმასშტაბიანი ღონისძიებების განხორციელება, ტყითსარგებ-ლობის სფეროში ლიცენზიის მფლობელთა საქ-მიანობის შესწავლა, კანონმდებლობასა და ხელშეკრულების პირობებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით;
- გენმოდირიცირებული ცოცხალი ორგანიზმების (თესლეულისა და სანერგე მასალის) იმპორტისა და გამოყენების აკრძალვა (საქართველოს გენე-ტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმების გავრ-ცელებისაგან თავისუფალ ზონად გამოცხადება); გენმოდირიცირებული მზა პროდუქტების სავალ-დებულო მარკირების სისტემის შემოღება, ასევე ადგილობრივი კულტურული ჯიშების შენარჩუ-ნება-გამოყენების ხელშეწყობა; ბიოლოგიური მუერნეობების განვითარების მხარდაჭერა;
- ბუნებრივი რესურსების რაციონალურად გამო-ყენების საყოველთაოდ აღიარებული, თანამედრო-ვე პრინციპების დანერგვა, ქვეყნის გრძელვადიანი და მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად;
- უახლესი და საუკეთესო გარემოსდაცვითი ტექ-ნოლოგიების, მათ შორის, ენერგოდამზოგველი ტექნოლოგიების გამოყენების ხელშეწყობა; სამ-თომომპოვებელ და გადამმუშავებელ, ასევე სხვა მსხვილ საწარმოებთან დროში გაწერილი შეთან-ხმების გაფორმება ნარჩენების უსაფრთხო გან-თავსებისა და ტექნოლოგიური გადაიარაღების შესახებ, მათთან გაფორმებული საპრივატიზაციო

ხელშეკრულებების გადახედვა, ამ ხელშეკრულებების კანონმდებლობასთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით;

- სეისმურობის მაღალი მაჩვენებლის გათვალისწინებით, დიდი ჰესებისა და ატომური ელექტროსადგურების მშენებლობის აკრძალვა; ენერჯის ალტერნატიული და განახლებადი წყაროების გამოყენების ხელშეწყობა, მოსახლეობაში ამ სახის ინდივიდუალური სისტემების გავრცელების მხარდაჭერა, ენერგოეფექტიანობის გაზრდისკენ მიმართული სახელმწიფო პროგრამების განხორციელება; ქვეყანაში ელექტროენერჯის მოთხოვნის ზრდისა და თანამედროვე გარემოსდაცვითი სტანდარტების გათვალისწინებით, მიკრო- და მცირე ჰესების მშენებლობის, აგრეთვე არსებული ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაციის ხელშეწყობა;
- საქართველოს ყველა რეგიონში მყარი მუნიციპალური ნარჩენების თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი ე.წ. „სანიტარიული პოლიგონის“ მოწყობა, ასევე სხვადასხვა სახის სახიფათო ნარჩენების საცავების შექმნა, სტიქიურად შექმნილი ნაგავსაყრელების, ასევე გარემოსდაცვით და სანიტარიულ სტანდარტებთან შეუსაბამო ლეგალური ნაგავსაყრელების კონსერვაცია; ამავედროულად, ქალაქებში ნარჩენების განცალკევებითი (სეპარაციული) შეგროვებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის მოწყობა, ამ სისტემით სარგებლობის პოპულარიზაცია და წახალისების ეკონომიკური მექანიზმების გამოყენება;
- ქვეყნის ტერიტორიაზე რადიოაქტიური ნარჩენების, ასევე მაიონიზებული გამოსხივების სხვა წყაროების იმპორტისა და ტრანზიტის აკრძალვა, არსებული წყაროების გამოვლენა და უსაფრთხო განთავსება თანამედროვე სტანდარტების სათანადო საცავებში;
- სტიქიური მოვლენების პროგნოზირებისა და მოსახლეობის დროული გაფრთხილების სისტემის შექმნა, აგრეთვე ეფექტიანი პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება; სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაცვის ინდივიდუალური ტექნიკური საშუალებების გამოყენების მხარდაჭერა და სხვა შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება;
- შავი ზღვის სანაპირო ზოლისა და მდინარეების ნა-

პირების დაცვა-აღდგენითი მასშტაბური და ეფექტიანი სამუშაოების განხორციელება;

- ეფექტიანი მექანიზმების შექმნა გარემოს მდგომარეობის შესახებ მოსახლეობის სრულად ინფორმირებისა და გარემოსდაცვით სფეროში გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მათი მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად;
- სკოლამდელი, სასკოლო და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისათვის სათანადო ეროვნული პროგრამების შემუშავება/გაუმჯობესება და დანერგვა; გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებისაკენ მიმართული კამპანიების განხორციელება და არაფორმალური გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობა;
- თანამშრომლობის გაღრმავება სამეცნიერო სექტორსა და გადაწყვეტილების მიმღებ შესაბამის დაწესებულებებს შორის, რათა მიღებულ იქნეს მეცნიერულად დასაბუთებული გადაწყვეტილებები; კვლევითი პოტენციალის გაზრდა გარემოს დაცვის, აგრეთვე საბუნებისმეტყველო და სხვა მომიჯნავე დარგებში;
- გარემოსდაცვითი საკითხების სავალდებულო გათვალისწინება ურბანული დაგეგმვისა და მშენებლობის პროცესში; სარეკრეაციო ინფრასტრუქტურის განვითარება/გაუმჯობესება და გამწვანებული ტერიტორიების ფართობის ზრდა თანამედროვე სტანდარტებით გათვალისწინებულ მაჩვენებელამდე; გამწვანებულ ტერიტორიებზე მშენებლობისა და მწვანე ნარგავების ხელყოფის აკრძალვა; ეკოლოგიურად სუფთა ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურის განვითარება; საშენი მასალების უვნებლობის, ასევე ხმაურის, ვიბრაციის, ელექტრომაგნიტური გამოსხივების, მტვრისა და სხვა ფიზიკური ფაქტორების ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო მაჩვენებლების უზრუნველყოფა; მაწანწალა ცხოველების რაოდენობის რეგულირების ჰუმანურ და ეფექტიან მეთოდებზე დამყარებული სახელმწიფო პროგრამის შემუშავება და განხორციელება;
- სურსათის უვნებლობის, ფიტოსანიტარიისა და ვეტერინარიის სფეროში კანონმდებლობის ევროგაერთიანების სტანდარტებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა, მონიტორინგის ეფექტიანი სისტემის შექმნა.

არსებული ვითარების ზოგადი შეფასება

საბჭოთა კავშირის რღვევის პერიოდში საქართველოში შიდა კონფლიქტების წარმოქმნა მნიშვნელოვანწილად განაპირობა რუსეთის დაინტერესებამ, შეენარჩუნებინა რეგიონალური გავლენა. რუსეთი ხელს უწყობდა ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური დაპირისპირების განვითარებას, რაც შეიარაღებულ კონფლიქტებში გადაიზარდა. რუსეთის ტერიტორიიდან გადმოსული შეიარაღებული დაჯგუფებები, ისევე როგორც არმიის ქვედანაყოფები უშუალოდ მონაწილეობდნენ სამხედრო ოპერაციებში. რუსეთის მონაწილეობამ ფაქტობრივად განაპირობა სამხედრო-პოლიტიკური შედეგები და კონფლიქტის რევიონების წარმოქმნა, სადაც თავადვე დამკვიდრდა როგორც სამშვიდობო ოპერაციების მთავარი წარმმართველი ძალა.

კონფლიქტების წარმოქმნისა და დამდგარი შედეგების არანაკლებ მნიშვნელოვანი მიზეზი იყო საქართველოს პოლიტიკური ჩამოუყალიბებლობა, ხელისუფლებების და პოლიტიკური ძალების შეცდომები, შინააშლილობა და დაპირისპირებები.

რუსეთის აგრესიული პოლიტიკა განსაკუთრებით ნათლად აისახა 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს, როდესაც იგი სამხედრო ძალებით შემოიჭრა საქართველოს ტერიტორიაზე, მოახდინა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიების ოკუპაცია, აღიარა მათი დამოუკიდებლობა და გააფორმა ორმხრივ ურთიერთობათა აქტები, მათ შორის უსაფრთხოებისა და სამხედრო სფეროში თანამშრომლობის შესახებ.

საქართველოს ხელისუფლებამ ვერ შეძლო ვერც აგრესიის პრევენცია და ვერც მისი მოგერიება, რაც შესაძლებელი იყო, რომ არა მის მიერ დაშვებული მძიმე სტრატეგიული შეცდომები. კერძოდ, ხელისუფლების გაუაზრებელმა მოქმედებებმა და რიტორიკამ გამოიწვია საერთაშორისო ეგიდით მიმდინარე სამშვიდობო პროცესების ჩაშლა; ხელიდან გაუშვა ის უპირატესობა, რასაც სამშვიდობო პროცესებში მასშტაბური საერთაშორისო ფინანსური და პოლიტიკური მონაწილეობა იძლეოდა; პოლიტიკური და სამხედრო თვალსაზრისით არაკომპეტენტური გადაწყვეტილებები იქნა მიღებული უშუალოდ საომარი მოქმედებების დაწყებისა და განვითარების დროს.

არსებული ვითარების გამომწვევი გარემოებები ასახულია აგვისტოს ომის წინა, ასევე მისი შემდგომი პერიოდის ისეთ საერთაშორისო დოკუმენტებში, როგორცაა გაეროს გენერალური მდივნის მოხსენებები, უშიშროების საბჭოს რეზოლუციები, ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია, ევროკავშირის მიერ შექმნილი ფაქტების დამდგენი საერთაშორისო მისიის ანგარიში.

ომის შედეგად რუსეთს საშუალება მიეცა მოედინა თავისი ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის მნიშვნელოვანი მიმართულებების რეალიზაცია. რუსეთმა გაიმყარა პოზიციები რეგიონში, მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობები შეუქმნა ევროპულ და ევროატლანტიკურ სივრცეში საქართველოს ინტეგრაციის პერსპექტივას, სამხედრო ბაზები განალაგა კასპიისა და შუა აზიის რეგიონების ევროპასთან დამაკავშირებელი ალტერნატიული ენერგორესურსების დერეფნის, აგრეთვე საქართველოს სატრანსპორტო მაგისტრალისა და საზღვაო პორტების უშუალო სიახლოვეს; ზურგი გაუმაგრა საკუთარ პოლიტიკას არასტაბილურ ჩრდილოეთ კავკასიაში.

ამჟამად მიმდინარეობს რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონების მიტაცების და რუსიფიკაციის პროცესი. საგანგაშოა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე რუსეთის სამხედრო პოტენციალის გაძლიერება. საქართველოს მიმართ აგრესიის გაგრძელება ნებისმიერ დროს შეიძლება განაპირობოს სხვადასხვა სახის საშინაო და საგარეო ფაქტორმა.

ინტენსიურად მიმდინარეობს ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური საზოგადოებების ურთიერთგაუცხოების პროცესს. ამ ტენდენციას ხელს უწყობს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის საზოგადოებათა უნდობლობა საქართველოს სახელმწიფოს მიმართ, რასაც რუსული პროპაგანდა ადვილად აღრმავებს ოფიციალური თბილისის აგრესიული რიტორიკისა და პროვოკაციული მოქმედებების ფონზე.

ომის შედეგების მძევლად დარჩენილი და კონფლიქტების მოგვარების სტრატეგიის არმქონე საქართველო დასავლეთისათვის კარგავს ეფექტიანი მოკავშირის ფუნქციას. საფრთხე შეექმნა საქართველოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივას.

მრავალმხრივი პრობლემის სიმძაფრე ძირითადად მოსახლეობაზე აისახება. როგორც სოციალურ-ეკონომიკური, ისე ჯანმრთელობის თვალსაზრისით განსაკუთრებით მძიმეა დევნილებისა და „ადმინისტრაციული გამყოფი ხაზების“ მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობის მდგომარეობა. მოუგვარებელი კონფლიქტების გამო დამკვიდრებული დაძაბული ფსიქოლოგიური ატმოსფერო ერთნაირი სიმძაფრით იგრძნობა როგორც ქართულ, ისე აფხაზურ და ოსურ საზოგადოებაში.

არასტაბილური სამხრეთი კავკასია, მათ შორის, საქართველოში არსებული ვითარება ძირს უთხრის საერთაშორისო თანამეგობრობის ძალისხმევას, მიაღწიოს რეგიონალური ეკონომიკური პროექტების რეალიზაციას და უზრუნველყოს უსაფრთხოება ევროატლანტიკური სივრცის – „ფართო სამხრეთის განზომილების“ რეგიონში.

დღეისათვის რუსეთსა და საქართველოს შორის წარმოქმნილი უკიდურესად ნეგატიური ურთიერთობები ვითარების სტაბილიზაციისა და კონფლიქტების მოგვარების მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია. ამასთანავე, ხელისუფლება საერთოდ უარყოფს რეგიონებთან მოლაპარაკებების შესაძლებლობას; მას არ შესწევს უნარი ხორცი შეასხას საერთაშორისო თანამეგობრობის მოწოდებას კონფლიქტების დიალოგის გზით მოგვარების აუცილებლობის თაობაზე; ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი სტრატეგია „ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ“, ისევე როგორც მის საფუძველზე ჩამოყალიბებული „სამოქმედო გეგმა“, არ შეესაბამება შექმნილ ვითარებას.

საარჩევნო ბლოკს „ბიძინა ივანიშვილი – ქართულ ოცნებას“ აქვს კონფლიქტების მოგვარების პროცესის განახლებისა და სრულმასშტაბიანი მოგვარების მწყობრი სტრატეგია. ამ მიმართებით მისი პოლიტიკის ძირითადი პრინციპები და სამოქმედო პროგრამა შემდეგია:

1. კონფლიქტების მოგვარების საკითხი საგარეო-პოლიტიკური ურთიერთობების პრობლემატიკის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია. ჩვენ მიერ არჩეული მშვიდობიანი კურსი შეესაბამება საერთაშორისო თანამეგობრობის პოლიტიკას და, რაც მთავარია, პასუხობს საქართველოს საზოგადოების ინტერესებსა და შეხედულებებს;
2. კონფლიქტების სრულმასშტაბიანი მოგვარების საფუძვლის მოსამზადებლად აუცილებელია მიმდინარე დესტრუქციული პროცესების შეჩე-

რება, სტაბილური უსაფრთხო გარემოს შექმნა, პროვოკაციების საფრთხის პრევენციის მყარი მექანიზმის ჩამოყალიბება, უსაფრთხოების გარანტიების პროცესში საერთაშორისო ორგანიზაციების ჩართულობის უზრუნველყოფა;

3. საგანგებო მნიშვნელობის ამოცანაა გაბათილდეს არგუმენტი, რომ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის ფიზიკური დაცვა გარე სამხედრო ძალებითაა აუცილებელი;
4. ამასთან, ტერმინები – „ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი“ და „ქართულ-ოსური კონფლიქტი“ ასახავს პოლიტიკური უთანხმოების ნიადაგზე წარმოქმნილი შეიარაღებული დაპირისპირებების შედეგს და დღეისათვის არსებულ დაპირისპირებას მხარეთა ხელისუფლებებს შორის. ეს ტერმინები არ უნდა ვრცელდებოდეს მხარეთა საზოგადოებებზე;
5. ქართველი, აფხაზი და ოსი ეთნოსები აგრძელებენ მშვიდობიან თანაცხოვრებას მხარეთა ადმინისტრაციების კონტროლქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე (აფხაზეთში, სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში, საქართველოს დედაქალაქში თუ მის სხვა რეგიონებში, საზღვარგარეთის ქვეყნებში) და უმეტეს შემთხვევაში პოლიტიკური ტერმინები არ ასახავს მათ ურთიერთგანწყობას;
6. კონფლიქტების პოლიტიკური მოგვარების საკითხებთან დაკავშირებულ პოზიციათა პრინციპული განსხვავების მიუხედავად, ქართველმა, აფხაზმა და ოსმა საზოგადოებებმა ერთად უნდა აიღონ პასუხისმგებლობა როგორც რეგიონის, ისე მომავალი თაობების უსაფრთხოებისათვის, საერთო ლოზუნგით – „ავარილთ შვილებს ომის საფრთხე“;
7. აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში გამართული არჩევნები, ისევე როგორც არჩეული სახელისუფლებო სტრუქტურების არსებობა, ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას, საერთაშორისო სამართალსა და საერთაშორისო პოლიტიკურ ფორუმებზე მიღებულ გადაწყვეტილებებს. მიუხედავად ამისა, კონფლიქტების მოგვარების ინტერესებიდან გამომდინარე, საქართველოს ხელისუფლება მზად უნდა იყოს დე-ფაქტო ხელისუფლებათა წარმომადგენლებთან მოლაპარაკებებისათვის;

8. ქართულმა მხარემ კონსტრუქციული პასუხი უნდა გასცეს წინადადებას უსაფრთხოების გარანტიების საკითხზე რეგიონებთან მოლაპარაკებების გამართვის აუცილებლობის თაობაზე. ანგარიში უნდა გაეწიოს საერთაშორისო თანამეგობრობის პოზიციას, აფხაზური და ოსური მხარეების და მათი საზოგადოებების მოსაზრებებს. მნიშვნელოვანია, რომ მოლაპარაკებები არ იყოს კონცენტრირებული მხოლოდ უსაფრთხოების საკითხებზე. გზა უნდა გაეხსნას საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, სახალხო დიპლომატიას, ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით;
9. აფხაზურ და ოსურ დელეგაციებთან მოლაპარაკებები უნდა იმართებოდეს როგორც კონფლიქტების მხარეებთან, 2008 წლის აგვისტოს ომამდე გამოყენებული პრაქტიკის შესაბამისად. ქართული მხარე მზად უნდა იყოს გონივრული კომპრომისებისათვის, რომლებიც უზრუნველყოფს უსაფრთხოებას, შექმნის სამშვიდობო პროცესების განვითარების პირობებს და იგივე მიდგომა უნდა მოითხოვოს დაინტერესებული მხარეებისაგან;
10. საომარი მოქმედებების განუახლებლობისა და უსაფრთხოების გარანტიების საკითხებზე მოლაპარაკებებთან დაკავშირებით, ქართული მხარის მიერ კომპრომისის დაშვება უნდა მოხდეს დასავლელ პარტნიორებთან კონსულტაციების საფუძველზე. ეს ერთადერთი გზაა ურთიერთობების ახალი ფორმატის შესაქმნელად, გარანტორთა მექანიზმის ასამოქმედებლად;
11. ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური შეთანხმებების შესრულების გარანტიის მექანიზმი უნდა შეიქმნას ეუთოს ან გაეროს ფორმატში. შესაბამისად, მათ საშუალება ექნებათ დანიშნონ საგანგებო წარმომადგენელი და პროცესების მონიტორინგისათვის შექმნან საგანგებო მისია;
12. რუსეთთან ურთიერთობის გაგრძელება ჩვეულ, მწვავე კონფრონტაციის რეჟიმში კონტრპროდუქტიულია. რუსეთის მიერ ძალის გამოუყენებლობა, არა მისი ცალმხრივი განცხადებით, არამედ მოლაპარაკებების პროცესებში მისი ჩართვით უნდა იქნეს გარანტირებული. საერთაშორისო თანამეგობრობამ ხელი უნდა შეუწყოს რუსეთის კონსტრუქციული მოლაპარაკებების ფორმატში მოქცევას;
13. საწყის ეტაპზე აუცილებელია ვითარებაზე გაელენის მქონე მხარეების შეთანხმება სამშვიდობო პროცესის განვითარებისათვის მნიშვნელოვან რამდენიმე მთავარ პრინციპზე, როგორცაა უსაფრთხოება, საზოგადოებების ურთიერთობების ხელშეწყობა და ეკონომიკური პროექტების რეალიზაცია. ეს პრინციპები შეიძლება აისახოს რელევანტური საერთაშორისო ორგანიზაციის დეკლარაციაში;
14. ქვეყნებმა და საერთაშორისო ორგანიზაციებმა მნიშვნელოვნად უნდა გააფართოონ არასამთავრობო სექტორის ისეთი პროექტების მხარდაჭერა, რომლებიც ხელს შეუწყობს მხარეთა პოლიტიკური ექსპერტების დიალოგს, ბიზნესმენების, ჟურნალისტების, ფერმერების, ეკოლოგების, მედიცინის მუშაკების, სტუდენტებისა და სხვა „ინტერესთა ჯგუფების“ შექმნას;
15. ასეთმა ჯგუფებმა უნდა შეიმუშაონ ინიციატივები ტრანსსასაზღვრო ჰუმანიტარული პრობლემების მოგვარების, „გამყოფი ხაზების“ გადაკვეთის ლიბერალიზაციის, წყლის რესურსების მართვის, ჯანდაცვის მომსახურების, ადამიანის უფლებათა დაცვის მექანიზმების გაუმჯობესების, ბიზნესპროექტების განხორციელებისა და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით. მნიშვნელოვანია, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების ფორმატში მოხდეს ყოველი ასეთი პროექტის აღრიცხვა, კლასიფიცირება, ანალიზი, ფინანსური და პოლიტიკური პატრონაჟი;
16. საქართველოს დამოუკიდებლობის დღიდან ყველაზე მეტად სამეგრელოსა და შიდა ქართლის რეგიონებში მცხოვრები ჩვენი მოქალაქეები დაზარალდნენ. ჩვენი ერთ-ერთი გადაუდებელი ამოცანაა ამ რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ აღორძინებაზე ზრუნვა და უმოკლეს დროში მათი განვითარება. ამ მიზნის მისაღწევად შეიქმნება კონფლიქტის ზონების მიმდებარე რეგიონების რეაბილიტაციისა და განვითარების სპეციალური ფონდი. ჩვენი ამ პოლიტიკით აფხაზი და ოსი ძმები უნდა დარწმუნდნენ, რომ ერთად, ერთიან სახელმწიფოში მათ შეუძლიათ მიიღონ თანაბრად ის სიკეთეები, რაც მოაქვს ქვეყნის გამთლიანებას, ეკონომიკურ განვითარებასა და ინვესტიციების მოზიდვას;
17. დღეს საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიებზე ჯანდაცვის სისტემა კატასტროფულ მდგომარეობაშია, მაგრამ კიდევ უფრო სავა-

ლალ მდგომარეობა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში. ჩვენ ისეთივე სამედიცინო მომსახურებას უზრუნველყოფთ აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები ჩვენი თანამემამულეებისათვის, როგორც ვთავაზობთ საქართველოს სხვა რეგიონებში მცხოვრებ მოქალაქეებს. ხშირია შემთხვევები, როდესაც აფხაზებისა და ოსებისთვის ჯანმრთელობის პრობლემების მოგვარებაში დახმარება ქართველ ექიმებს აღმოუჩენიათ, მაგრამ ეს არ არის სისტემური. სამეგრელოსა და შიდა ქართლში შეიქმნება საერთაშორისო სტანდარტების რეგიონალური სამედიცინო ცენტრები და მათთან არსებული სამედიცინო სკოლები, რომლებიც საქართველოს ყველა რეგიონის მოსახლეობის მომსახურებასთან ერთად, ორიენტირებული იქნება საგანგებო პროექტების რეალიზაციასა და აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის მომსახურებაზე;

18. საჭიროა წახალისდეს ოჯახური, ნათესაური და პირადი ურთიერთობები, რომლებსაც ინარჩუნებს „გამყოფი ხაზის“ ორივე მხარეს მცხოვრები მოსახლეობა. აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობას ნებისმიერი შეღავათითა და მომსახურებით თავისუფალი სარგებლობის უფლება უნდა ჰქონდეთ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე;

19. მხარეთა საზოგადოებებს შორის არსებული საქმიანი ურთიერთობების გაფართოება უნდა მოხდეს საქართველოს ბიზნესწრეების ფინანსური და ინტელექტუალური დახმარებითაც. კომპანიებმა პირდაპირი დონორული დახმარება უნდა გაუწიონ ადგილობრივ და საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომლებიც ეფექტიან პროექტებს განახორციელებენ;

20. უნდა შეიცვალოს თბილისში მოქმედი აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიების მთავრობების საქმიანობა. საჭიროა მათთვის დევნილებთან დაკავშირებული ყველა საკითხის მართვის გადაცემა ცენტრალური სტრუქტურებიდან, აგრეთვე დევნილთა წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევნების გზით დაკომპლექტება საქართველოს კონსტიტუციის საფუძველზე;

21. კონფლიქტების ტრანსფორმაციისაკენ მიმართული ძალისხმევის წარმატებისათვის გადაამწყვეტი იქნება პრინციპულ საკითხებზე შიდაეროვნული თანხმობა. ასეთი თანხმობის მიღწევის შესაძლებლობა პირდაპირაა დაკავშირებული დემოკრატიული ინსტიტუტების მშენებლობასა და არჩევნების სამართლიან, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის გარემოში ჩატარებასთან.

თავი 6. თავდაცვის სისტემა და შეიარაღებული ძალები

წლების განმავლობაში თავდაცვისა და უსაფრთხოების სისტემაში მომხდარმა ქაოსურმა ცვლილებებმა შეუქცევადი გახადა სისტემის რღვევის პროცესი, რაც ნათლად აისახა 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგებზე. ამის უმთავრესი მიზეზი სისტემის განვითარების ერთიანი ხედვისა და პოლიტიკის არარსებობა იყო.

ხელისუფლება ცდილობს საზოგადოების ზოგადი განწყობითა და რეიტინგებით მანიპულირების გზით ჯარს პოზიტიური იმიჯი შესძინოს, გაამართლოს ომის პერიოდში დაშვებული საბედისწერო შეცდომები, სამხედრო ძალების განვითარებისათვის გაღებული მილიარდობით საბიუჯეტო დანახარჯები და საბოლოოდ თავიდან აიცილოს პასუხისმგებლობა სწრაფი დამარცხებისა და მსხვერპლის გამო.

ქვეყნის დემოკრატიული განვითარებისათვის მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება შეიარაღებულ ძალებზე სამოქალაქო დემოკრატიული კონტროლის დაბალი ხარისხი, გამჭვირვალობისა და საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულების საკითხები. საპარლამენტო კონტროლი ფაქტობრივად მოიშალა და ის დაექვემდებარა სახელისუფლებო, პოლიტიკურ შიდა დისციპლინას, რომლის მიზანია საზოგადოებამ არაფერი იცოდეს ამ სისტემაში არსებულ პრობლემებზე და პიარკამპანიებით შეიქმნას პოზიტიური იმიჯი. მიუხედავად იმისა, რომ წლების განმავლობაში თავდაცვის ბიუჯეტი იყო ყველაზე დიდი, ხელისუფლება თავს არიდებდა ანგარიშგებას, ხოლო სამოქალაქო სექტორს, არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და მედიასაშუალებებს არ ეძლეოდათ ინფორმაციის მიღების საშუალება.

კრიტიკულია მთლიანად უსაფრთხოების სექტორისა და კერძოდ შეიარაღებული ძალების პოლიტიკების დონე, რაც გამოიხატება შეიარაღებული ძალების ვიწროპოლიტიკური კონტროლით. სამხედრო მოსამსახურეთა სამსახურიდან დათხოვნის საფუძველი ხშირად ხდება მათი თავისუფალი აზრის გამოხატვა ან პოლიტიკური სიმპათიები. არჩევნები სამხედრო ნაწილებში არაოფიციალური ბრძანების ფარგლებში ტარდება, რაც გულისხმობს სამხედროების იძულებას გამოცხადდნენ საარჩევნო უბნებზე და ხმა მისცენ მმართველ პოლიტიკურ ძალას. სამხედრო პოლიცია, რომელსაც თავისი ფუნქციით სამხედრო დანიშნულება აქვს, დღესდღეობით მინისტრს ექვემდებარება და ნაცვლად დისციპლინის უზრუნველყო-

ფისა, ახორციელებს სადამსჯელო ღონისძიებებს, მათ შორის, ისეთებს, რომლებიც ვიწროპოლიტიკურ ინტერესებს ემსახურება.

წლების განმავლობაში თავდაცვის სისტემაში გატარდა არა ერთი რეფორმა. აღსანიშნავია, ამ რეფორმების შემუშავებისას დასავლეთის ექსპერტული მხარდაჭერის მნიშვნელობა. თუმცა, ხელისუფლება, საჭირო რეკომენდაციების გათვალისწინების მაგივრად, გაუაზრებელი, პროფესიონალიზმს მოკლებული გადაწყვეტილებების მიღებით სპობდა სისტემის განვითარების შესაძლებლობებს.

- თავდაცვის მინისტრების ხშირ შეცვლასთან ერთად იცვლებოდა სისტემის მართვისა და განვითარების ხედვები, სამეთაურო შემადგენლობა, რაც, როგორც წესი, მმართველი პარტიის პოლიტიკური ინტერესების შესაბამისად ხდებოდა. ათასობით პროფესიონალი სამხედრო იქნა დათხოვნილი შეიარაღებული ძალებიდან მხოლოდ იმის გამო, რომ მათი ცოდნა და პროფესიონალიზმი ბევრად აღემატებოდა მათი ხელმძღვანელობის ცოდნასა და პროფესიონალიზმს, აგრეთვე იმის გამო, რომ საკუთარი კრიტიკული აზრი გამოთქვას არასწორ რეფორმებთან დაკავშირებით.
- წლების განმავლობაში განხორციელებულმა ქაოსურმა და გაუაზრებელმა „რეფორმებმა“ საბოლოოდ მოშალა შეიარაღებული ძალების მართვის, კოორდინაციისა და კონტროლის მექანიზმები, მათ შორის, გაუქმდა მთელი რიგი ისეთი სისტემებისა (საჰაერო და საზღვაო ძალები და მრავალი სხვა), რომლებსაც საარსებო მნიშვნელობა ჰქონდა შეიარაღებული ძალების ეფექტიანად ფუნქციონირებისა და მათი განვითარების პერსპექტივებისათვის.

დღესდღეობით თავდაცვის სისტემა იმდენად მოშლილია (სისტემური გაგებით), რომ ნებისმიერი, თუნდაც პოზიტიური, რეფორმის განხორციელებას შედეგი არ მოაქვს. აბსოლუტურად გაუაზრებელი და გაუგებარია არსებული სამხედრო სარეზერვო სისტემა. ეს სისტემა თავისი არსით, ფაქტობრივად, არაფრით განსხვავდება 2008 წლის ომამდე არსებული საგან, რომელმაც გამოავლინა თავისი კრიტიკულად უარყოფითი მხარეები. თუმცა, მისი შემდგომი დახვეწისა და რეფორმირების ნაცვლად, ხელისუფლებამ

შეიმუშავა ნებაყოფლობითი სარეზერვო სისტემა, რომელმაც ისედაც არაეფექტიანი სისტემა სრულ ქაოსში გახვია.

- კრიტიკას ვერ უძლებს სამხედრო მოსამსახურეთა სოციალური და კარიერული პირობები, მათი უფლებების დაცვის მდგომარეობა. დღეს სამხედრო დისციპლინას ხელმძღვანელობა იყენებს ფინანსურ სადამსჯელო ღონისძიებად და ისედაც რთულ სოციალურ გარემოში ამძიმებს სამხედრო მოსამსახურეთა ყოფას. სამხედრო მოსამსახურის კონტრაქტი არის კაბალური და ითვალისწინებს მხოლოდ თავდაცვის უწყების ინტერესებს. ფაქტობრივად, ნებისმიერ დროს შესაძლებელია სამხედრო მოსამსახურის სამსახურიდან დათხოვნა და მისთვის კოლოსალური ჯარიმების დაკისრება. ხელისუფლებამ წლების განმავლობაში თავი აარიდა სამხედროებისათვის მიცემული დაპირებების შესრულებას, მათ შორის, მათი ბინით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.
- დაბოლოს, თავდაცვის უწყებაში იმდენად ბევრია პრობლემა, რომ რთულია მათ შესახებ ამომწურავად საუბარი და ყველა ხარვეზის აღნიშვნა. მთავარი პრობლემა მაინც არის ის, რომ სისტემა დღესდღეობით აბსოლუტურად გაუმართავია და საჭიროებს საფუძვლიან რეფორმირებას.

შეიარაღებული ძალების განვითარების ძირითადი მიმართულებები:

1. საჭიროა დაინერგოს ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის წარმართვისა და ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიის ფორმულირების დასავლური სტანდარტები და მეთოდები;
2. უნდა დაიხვეწოს სამხედრო ძალების საზოგადოებრივი კონტროლის მექანიზმი, გაიზარდოს პარლამენტის მონაწილეობა შეიარაღებული ძალების განვითარებისა და კონტროლის საქმეში. საპარლამენტო ნდობის ჯგუფში დაცული უნდა იყოს უმრავლესობისა და უმცირესობის წარმომადგენლობითი ბალანსი. სავალდებულო უნდა გახდეს თავდაცვის სამინისტროს მხრიდან პარლამენტისათვის საჯარო ანგარიშების წარდგენა, მათ შორის, ფინანსურ საკითხებზე;
3. თავდაცვის სამინისტროს ფარგლებში შეიქმნება „სამოქალაქო ზედამხედველობის მრჩეველთა საბჭო“, რომელიც იქნება გამჭვირვალობისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის მნიშვნელო-

ვანი საზომი. მედიასთან მჭიდრო ურთიერთობის უზრუნველსაყოფად შემუშავებული იქნება შესაბამისი სტრატეგია და დამკვიდრდება თანამედროვე სტანდარტები;

4. დღევანდელი ვითარების გათვალისწინებით, ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა თავდაცვის სამინისტროს სრული დეპოლიტიზება, სამხედრო ძალების საკადრო უზრუნველყოფა მხოლოდ პროფესიონალიზმის ნიშნით;
5. მოწინავე საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს ფუნქციების განაწილება თავდაცვის მინისტრსა და გაერთიანებულ შტაბს შორის, მკვეთრად უნდა გაიმიჯნოს სამხედრო საქმე და სამოქალაქო პოლიტიკური ფუნქციები;
6. საჭიროა ჩამოყალიბდეს მართვის, კოორდინაციისა და კონტროლის მექანიზმები შესაბამისი კონკრეტული ფუნქციებითა და მოვალეობებით. მნიშვნელოვანია პოლიტიკური ვერტიკალის ისე შექმნა, რომ ქვეყნის თავდაცვის პოლიტიკის განსაზღვრაში მაქსიმალურად მონაწილეობდეს ქვეყნის პოლიტიკური სპექტრი, რამდენადაც ქვეყნის თავდაცვა და უსაფრთხოება არ არის რომელიმე პოლიტიკური ძალის ან პარტიის ვიწრო ვალდებულება ან ინტერესი;
7. აღსადგენია საჰაერო და სანაპირო თავდაცვის ძალები. ეს უკანასკნელი უნდა დაუბრუნდეს შეირაღებულ ძალებს და მჭიდროდ იქნეს ინტეგრირებული სახმელეთო სანაპირო თავდაცვის სისტემასთან. მკვეთრად უნდა გამოიყოს „ოპერაციათა მართვის ცენტრის“ ფუნქციები. იგი მშვიდობიანობის დროს ანგარიშვალდებული იქნება სხვა ძალოვან უწყებებთან კოორდინაციის, ერთობლივი წვრთნისა და მომზადების საკითხებზე, ხოლო საომარი მოქმედებების დროს, მისი ფუნქცია იქნება არსებული ძალების მართვა სტრატეგიულ და ოპერატიულ დონეზე. აუცილებელია უზრუნველყოფილ იქნეს კრიზისების დროს პოლიტიკური პირების მხრიდან მის საქმიანობაში ჩაურევლობა.
8. ქვეყნის წინაშე მდგარი საფრთხეები და გამოწვევები პირდაპირ მიგვანიშნებს ძლიერი სამხედრო სარეზერვო სისტემის არსებობის აუცილებლობაზე. საჭიროა სამხედრო სავალდებულო სამსახურის სრული რეფორმირება და მისი სარეზერვო სამსახურის პოტენციად გარდა-

ქმნა, რომელშიც უმთავრეს როლს ეროვნული გვარდიის დეპარტამენტი შეასრულებს;

9. რეზერვი სამხედროსამსახურგავლილმა და არა რამდენიმედღიანი მომზადების მქონე, გამოუცდელმა კონტინგენტმა უნდა შეადგინოს. სამხედრო სავალდებულო სამსახური გახდება ნ-მ-თვიანი. შესაბამისად, მოხდება ორჯერ მეტი წვევამდელის გაწვევა და მათი პოტენციურ სამხედრო რეზერვისტებად მომზადება;
10. საჭიროა სამოქალაქო თავდაცვის ეფექტიანი სისტემის შემუშავება, რომელიც მთლიანად ქვეყნის თავდაცვის სისტემის შემადგენელი ნაწილი უნდა იყოს და მასში აქტიურად უნდა მონაწილეობდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები;
11. შემუშავდება სამოქალაქო თავდაცვის ეფექტიანი სისტემა, რომელიც მთლიანად ქვეყნის უსაფრთხოების სისტემის შემადგენელი ნაწილი იქნება;
12. საჭიროა საინფორმაციო უსაფრთხოების დოქტრინის შექმნა, რომელიც დაეყრდნობა ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის ძირითად პრინციპებს და მოახდენს ამ პრინციპების განვითარებას საინფორმაციო სფეროსთან მიმართებით;
13. მნიშვნელოვანი ამოცანაა სამხედრო მოსამსახურეთათვის, ერთი მხრივ, ღირსეული სამუშაო პირობების შექმნა, მეორე მხრივ კი, მათთვის და ყოფილი სამხედრო მოსამსახურეებისათვის ადეკვატურ სოციალურ გარანტიებზე ზრუნვა. გარანტირებული უნდა იყოს სამხედრო მოსამსახურეთა ოჯახის წევრების ჯანმრთელობის დაზღვევა;
14. შესაქმნელია დასავლური ტიპის სამხედრო კარიერული სისტემა. მნიშვნელოვანი ყურადღება

მიექცევა ჯარში გენდერული ბალანსისა და თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის საკითხებს. კონტრაქტები თანაბრად გაითვალისწინებს როგორც სახელმწიფოს, ისე სამხედრო მოსამსახურის უფლებებსა და მოვალეობებს;

15. განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს სამხედრო განათლება და კვალიფიკაციის ამაღლება. თავდაცვის ეროვნული აკადემიის განვითარება და მისი ნატოს სტანდარტების დონის უმაღლეს სასწავლებლად ჩამოყალიბება უნდა გახდეს ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს სამხედროების მიერ თანამედროვე პროფესიებისა და უნარ-ჩვევების დაუფლება. სამხედრო სამსახურის დასრულების შემდეგ სახელმწიფომ თავის თავზე უნდა აიღოს სამხედრო პირების პროფესიული გადამზადება მათი შემდგომი დასაქმების მიზნით;
16. ძირეული რეფორმა უნდა განხორციელდეს სამხედრო და ომის ვეტერანების უფლებებისა და ინტერესების უზრუნველყოფის სისტემაში. იგი უნდა ითვალისწინებდეს სოციალური დახმარების, პროფესიული კვალიფიცილებისა და დასაქმების კომპონენტებს;
17. საჭიროა შეიქმნას სამხედრო ომბუდსმენის ინსტიტუტი, გადახედილ იქნეს სამხედრო მოსამსახურეთა უფლებების დარღვევის ყველა საქმე, გადაისინჯოს პრეტენზიები პენსიების დანიშვნის კანონიერების საკითხებზე;
18. დაბოლოს, ნატოში ინტეგრაციის პრიორიტეტულობის გათვალისწინებით, უნდა გაგრძელდეს და გაღრმავდეს პარტნიორ ქვეყნებთან თანამშრომლობა შესაბამისი რეკომენდაციების უზრუნველსაყოფად.

თავი 7. განათლება და მეცნიერება

ხელისუფლების მიერ განხორციელებული განათლების სისტემის რეფორმა მათივე განცხადებით მიზნად ისახავდა თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი სისტემის შექმნას, მაგრამ არაპროფესიონალური, ნაჩქარევი, უპასუხისმგებლო, ფასადური და სუბიექტურ ინტერესებზე დაფუძნებული პოლიტიკის განხორციელების შედეგად ქვეყანა უმწვავესი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა.

განათლების სისტემა პოლიტიკიზებულია და ის პოლიციური რეჟიმის პირობებში ფუნქციონირებს.

- უკიდურესად შეზღუდულია საგანმანათლებლო დაწესებულებათა ავტონომია; პოლიტიკური მიზანშეწონილობის საფუძველზე ინიშნებიან/აირჩევიან პირები საგანმანათლებლო დაწესებულებათა საკვანძო თანამდებობებზე; საგანმანათლებლო დაწესებულებები (როგორც ადმინისტრაციული, ისე აკადემიური თანამდებობის პირები) სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან პირდაპირი ან არაპირდაპირი ზემოქმედების პირობებში საქმიანობენ;
- პოლიტიკური ლოიალურობის საფუძველზე განხორციელებული საკადრო პოლიტიკის შედეგად, მთელ რიგ შემთხვევებში, საგანმანათლებლო დაწესებულების მიღმა დარჩნენ მაღალი კვალიფიკაციის მქონე (მათ შორის – ახალგაზრდა) პედაგოგები;
- მმართველი პოლიტიკური ძალის ზემოქმედების ერთ-ერთი ინსტრუმენტის, მანდატურის ინსტიტუტის ამოქმედებით, სკოლა პოლიციური რეჟიმის პირობებში ფუნქციონირებს;
- სკოლა გადაიქცა (დირექტორები, მასწავლებლები) ხელისუფლების ხელში არჩევნების გაყალბების ინსტრუმენტად;
- შეზღუდულია სტუდენტთა მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღებისა და მათი შესრულების პროცესში; სტუდენტური თვითმმართველობები ფაქტობრივად არიან მმართველი პოლიტიკური ძალის ახალგაზრდული ორგანიზაციის წარმომადგენლობები.

არაეფექტიანია განათლების სისტემის მართვა.

- განათლების მიმდინარე რეფორმა არ ითვალისწინებს ქვეყნის საჭიროებებსა და შესაძლებლობებს;
- არ არსებობს სკოლამდელი, ზოგადი, პროფესიული და უმაღლესი განათლების განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმები;
- სამართლებრივი რეგულაციების მცისიერი და ხშირი ცვლა არ იძლევა ნორმალური და ხარისხიანი სწავლის, სწავლების, კვლევისა და მართვის საშუალებას;
- სისტემა უკიდურესად ცენტრალიზებულია; ფორმალურია საგანმანათლებლო დაწესებულებების მართვის ორგანოების ფუნქციონირება; მწირია და ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებისაგან მკაფიოდ არ არის გამოჩნული განათლების სფეროში ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების კომპეტენციები.

მწირია განათლების დაფინანსება.

- განათლება ხელისუფლებისთვის ნაკლებად პრიორიტეტული სფეროა, მცირეა საბიუჯეტო დაფინანსება; დაბალია განათლების სფეროში დასაქმებულთა საშუალო თვიური ხელფასი;
- საგანმანათლებლო დაწესებულებათა დაფინანსების არსებული მოდელი და სკოლების ბრენდირების ჩატარების წესი ქმნის არაჯანსაღ კონკურენტულ გარემოს და განათლების მიღების არათანაბარ შესაძლებლობებს.

დაბალია განათლების ხარისხი და ხელმისაწვდომობა.

- უკიდურესად არათანაბარი და შეზღუდულია სკოლამდელი აღზრდა-განათლების, ზოგადი პროფესიული და უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობა როგორც ტერიტორიული და ფინანსური, ისე ხარისხიანი განათლების მიღების თვალსაზრისით;
- განათლებას ვერ იღებს ბევრი ბავშვი და ახალგაზრდა; ხშირ შემთხვევაში, განათლების ხარჯების

დასაფარავად მოსახლეობას მისთვის საარსებოდ მნიშვნელოვანი ხარჯების შემცირება უწევს;

- საგანმანათლებლო დაწესებულებები ვერ უზრუნველყოფენ შებენი უწყვეტ განვითარების მქონე პირთა სრულფასოვან ინტეგრაციას.
- არ არის უზრუნველყოფილი საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელებისათვის საჭირო პირობები – პედაგოგებსა და აკადემიურ პერსონალს არა აქვს სათანადო კვალიფიკაცია, დაბალი ხარისხისაა და მაღალი ფასი აქვს სახელმძღვანელოებს.

არაეფექტიანია უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამეცნიერო საქმიანობა. უმწვავესი პრობლემაა უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის განვითარების უმნიშვნელოვანესი მექანიზმის – უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების ინტეგრაცია; დღეისათვის ეს პროცესი ქაოსურად მიმდინარეობს და არ არის შედეგზე ორიენტირებული. არაეფექტიანი და გაუმჭვირვალეა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამეცნიერო კვლევების მხარდაჭერის მექანიზმები/პროგრამები.

განათლების სისტემის განვითარების ძირითადი მიმართულებები

განათლება ჩვენი საარჩევნო ბლოკისთვის პრიორიტეტული მიმართულება იქნება.

განხორციელება განათლების სისტემის დეპოლიტიზება და აღმოფხვრება პოლიციური რეჟიმის გავლენა.

- განათლების სისტემა დაეფუძნება დემოკრატიულ ღირებულებებს და გათავისუფლდება ოლიგარქიული ავტორიტარული მმართველობისა და პირად ერთგულებაზე დაფუძნებული მართვის პრინციპებისაგან;
- კანონმდებლობით გარანტირებული იქნება საგანმანათლებლო დაწესებულებების აკადემიური, ადმინისტრაციული და ფინანსური ავტონომიის მაღალი დონე;
- შეიცვლება მანდატურის ინსტიტუტის შინაარსი; მანდატური, როგორც სკოლის თანამშრომელი, დაიცავს სკოლის უსაფრთხოებას, სკოლის დებულებისა და ადმინისტრაციის მიერ გაფორმებული ხელშეკრულების შესაბამისად;

- გაუქმდება გადამისამართების (რეფერალის) წესი და შესაბამისი ინსტიტუტები, რაც გამოორცხავს რთულად აღსაზრდელი ბავშვების სოციალური ჯგუფების ხელოვნურად შექმნას; შეიქმნება ყველა პირობა, რომ რთული ქცევის ბავშვებმა განათლება სკოლაში მიიღონ;
- აღიკვეთება სტუდენტურ თვითმმართველობებზე ზემოქმედების მექანიზმები ვიწრო პოლიტიკური ინტერესების განსახორციელებლად; უზრუნველყოფილი იქნება სტუდენტური თვითმმართველობების საქმიანობა კანონისა და თავიანთი დებულებების ფარგლებში.

შეიქმნება განათლების სისტემის ეფექტიანი მართვის მექანიზმები.

- განათლების სისტემის მართვა არა ფასადურ, არამედ თანამიმდევრულ და შედეგებზე ორიენტირებულ მოკლემდელ, საშუალო- და გრძელვადიან სტრატეგიულ დაგეგმვას დაეფუძნება;
- გადაინჯება და დადგინდება განათლების სფეროში სახელმწიფო ორგანოების (მათ შორის, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს) უფლებებისა და მოვალეობების გონივრული და ეფექტიანი თანაფარდობა;
- გაიზრდება და ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებისაგან მკაფიოდ გაიმიჯნება ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენციები განათლების სფეროში; მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციის პროცესის შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენცია იქნება სკოლების დაარსება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად (შემდგომში – სსიპ), ასევე მათი დაფინანსება და კონტროლი; რეგიონს გადაეცემა უფლებამოსილებები (დაფუძნება, დაფინანსება, კონტროლი) პროფესიული განათლების სფეროში;
- კანონმდებლობით განისაზღვრება სახელმწიფოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ საგანმანათლებლო დაწესებულებების დაფუძნების უფლებამოსილება მხოლოდ სსიპ-ის ფორმით; გაუქმდება რეგენტთა საბჭო; გაუქმდება სკოლების ბრენდირების წესი; სკოლების წარმატებული ფუნქციონირება, მასწავლებლის კვალიფიკაციის მუდმივ ამაღლებასთან ერთად, დაეფუძნება ზოგადი განათლების სფეროში ადგილობრივი ხელისუფლების როლის გაძლიერებასა და თემის აქტიურ მონაწილეობას; შეიქმნება როგორც სკოლებს, ისე

მასწავლებელთა შორის ეფექტიანი თანამშრომლობისა და გამოცდილების გაზიარების მექანიზმები;

- შექმნება ობიექტური, გამჭვირვალე და ეფექტიანი მექანიზმები საგანმანათლებლო დაწესებულებებში კვალიფიციური კადრების შესანარჩუნებლად/ მოსაზიდად როგორც ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე, ისე აკადემიურ და სხვა პოზიციებზე; დაცული იქნება მასწავლებლის, პროფესორის, მეცნიერის შრომის უფლება და მათ ვერავინ გაათავისუფლებს/გადაირჩევს პირადი თუ პოლიტიკური მოტივების გამო;
- განათლების სტრატეგიის განხორციელების შედეგად დაიწყება საზღვარგარეთ ე.წ. „გადინებული ტვინების“ უკან დაბრუნების პროცესი;
- კანონით დადგინდება, რომ საგანმანათლებლო დაწესებულებათა ხელმძღვანელებს უნდა ჰქონდეთ პედაგოგიური, აკადემიური და/ან სამეცნიერო გამოცდილება; სკოლის დირექტორი იქნება არა მხოლოდ მენეჯერი, არამედ ამავე სკოლის მასწავლებელიც. ეს უზრუნველყოფს მის მიმართ მასწავლებელთა ნდობის ამაღლებას და მათ ეფექტიან თანამშრომლობას; სკოლის დირექტორს აირჩევს პედაგოგიური საბჭო; უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების რექტორს რეალურად აირჩევს აკადემიური საბჭო სრული პროფესორებისაგან;
- უზრუნველყოფილი იქნება მშობლების (მშობელთა საბჭოს მეშვეობით) ეფექტიანი მონაწილეობა სასკოლო გეგმის შემუშავებაში, სკოლის საქმიანობის ანგარიშის განხილვასა და შეფასებაში;
- ხელი შეეწყობა მშობელთა კომიტეტების შექმნას ეროვნულ, რეგიონალურ და ადგილობრივ დონეებზე და მათ ეფექტიან ფუნქციონირებას; სახელმწიფოსთან ერთად, ბავშვის უფლებების (მათ შორის განათლების უფლების) უპირველესი დამცველი იქნება მშობელი;
- განხორციელდება განათლების სისტემის ობიექტური და სანდო სტატისტიკის წარმოება, დაინერგება შესაბამისი საერთაშორისო პრაქტიკა და მეთოდოლოგიები;
- უზრუნველყოფილი იქნება განათლების პროგრამული ბიუჯეტის შედგენა;

- შემუშავდება საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტრატეგიული გეგმების შედგენისა და საქმიანობის ანგარიშის მომზადების ერთიანი მეთოდოლოგიები;
- განხორციელდება განათლების სისტემის მიუკერძოებელი ყოველწლიური მონიტორინგი და შეფასება; უზრუნველყოფილი იქნება შესაბამისი დოკუმენტების საჯაროობა. განათლების სისტემის მონიტორინგი და შეფასება მიმართული იქნება არა სისტემაში სადამსჯელო ღონისძიებების განხორციელების, არამედ ხარვეზების გამოსწორებისა და განვითარების მიმართულებების დასახვისაკენ;
- შექმნება და განხორციელდება რეფორმის პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის აქტიური ჩართულობის მექანიზმები; ინფორმაცია განათლებისათვის გამოყოფილი ხარჯებისა და საგანმანათლებლო სისტემის დაწესებულებების საქმიანობის შესახებ გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი გახდება საზოგადოებისათვის.

შექმნება განათლების დაფინანსების ეფექტიანი მექანიზმები.

- განათლების დაფინანსების წესი, ფორმები და ოდენობა შექმნის ადამიანური რესურსების უწყვეტი განვითარებისა და განათლების სისტემის პრიორიტეტულობის, მდგრადობის, განვითარების, ეფექტიანობისა და განათლების კონსტიტუციური უფლების რეალიზების სოციალურ-ეკონომიკურ გარანტიებს;
- გაიზრდება სახელმწიფო ხარჯები განათლებაზე მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებით;
- განათლების საერთო ხარჯების ზრდასთან ერთად, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მნიშვნელოვნად მოიმატებს დასაქმებულთა შრომის ანაზღაურება, ამაღლდება მათი სოციალური სტატუსი და პრესტიჟი; მასწავლებელს ექნება ღირსეული ცხოვრების პირობები;
- გადაიხდება განათლების დაფინანსების „ვაუჩერი“ წესი (როგორც დაფინანსების ძირითადი წყარო) და იგი შეივსება საგანმანათლებლო დაწესებულებების დაფინანსების სხვა კომპონენტებით;
- სახელმწიფო თავის ხარჯზე უზრუნველყოფს მაღალი სტანდარტის საყოველთაო ზოგად განათლებას საგანმანათლებლო დაწესებულებებში;

- გაიზრდება სკოლამდელი აღზრდა-განათლებლისათვის, პროფესიული განათლებისა და უმაღლესი განათლებისათვის გამოყოფილი ხარჯები; შესაბამისად, გაიზრდება განათლების ხელმისაწვდომობა ყველა საფეხურზე;
- სახელმწიფო განხორციელებს როგორც საჯარო, ისე კერძო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების იმ დოქტორანტთა მხარდაჭერის (წახალისების) პროგრამებს, რომლებიც გამოირჩევიან განსაკუთრებული მიღწევებით.

გაიზრდება განათლების ხელმისაწვდომობა.

- განათლების უფლების რეალიზაცია ქვეყნის თითოეულ მოქალაქეს მისცემს განვითარების რეალურად თანაბარ შანსს, რაც გააჩენს საზოგადოებაში არსებული უთანასწორობის დაძლევის შესაძლებლობას;
- შემუშავდება და დამტკიცდება სათანადო (მათ შორის, ტერიტორიული ხელმისაწვდომობის) სტანდარტები; საგანმანათლებლო დაწესებულებათა შექმნა/რეორგანიზაცია განხორციელდება არა სუბიექტური ინტერესების შესაბამისად, არამედ ამ სტანდარტების გათვალისწინებით;
- ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის ფარგლებში ადგილობრივი თვითმმართველობები უზრუნველყოფენ ქართულ ენაზე სკოლამდელი აღზრდა-განათლების ხელმისაწვდომობას;
- სოფლებისა და ქალაქებისათვის დაწესდება სკოლის ტერიტორიული ხელმისაწვდომობის სტანდარტები; სტანდარტის შეუსრულებლობის შემთხვევაში, მოსწავლეებს ექნებათ შედავათები ტრანსპორტით სარგებლობისას; სახელმწიფო განსაკუთრებულად იზრუნებს მაღალმთიანი რეგიონების მცირეკონტინგენტიანი სკოლების ფუნქციონირებაზე;
- შეიქმნება (ასევე, ითარგმნება) და მოსწავლეებისათვის/სტუდენტებისათვის ხელმისაწვდომი იქნება მაღალი ხარისხის სახელმძღვანელოები ქართულ ენაზე;
- პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტუდენტებისათვის შემუშავდება და განხორციელდება განათლების ფინანსური ხელმისაწვდომობის სხვადასხვა მექანიზმები (სსიპ-ების საბაზო დაფინანსებასთან ერთად, სტუ-

დენტთა გრძელვადიანი დაკრედიტება, მისამართული ეფექტიანი სოციალური დახმარებისა და დასაქმების პროგრამების განხორციელება, საერთო საცხოვრებლებით უზრუნველყოფის ხელშეწყობა და სხვ.); განისაზღვრება სტიპენდიების გაცემის წესი;

- ამა თუ იმ პროფესიის დაუფლებისა და ამ პროფესიით დასაქმების თითოეული მსურველისათვის ხელმისაწვდომი იქნება პროფესიული განათლება; უზრუნველყოფილი იქნება პროფესიული განათლების ტერიტორიული ხელმისაწვდომობა;
- ჩამოყალიბდება შრომის ბაზრის რეგულარული კვლევისა და საზოგადოების ინფორმირების სისტემა;
- უზრუნველყოფილი იქნება ეროვნული უმცირესობებისათვის ქართული ენის სწავლება და, კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად, სრულად იქნება რეალიზებული მათთვის ქართულ ენაზე განათლების მიღების უფლება;
- განხორციელდება შედეგზე ორიენტირებული მიზნობრივი პროგრამები, რაც შექმნის თითოეული სპეციალური საჭიროების მქონე პირისათვის (მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა და ე.წ. „ქუჩის ბავშვების“) განათლების ხელმისაწვდომობის რეალურ გარანტიებს;
- საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს ექნება მთელი სიცოცხლის განმავლობაში განათლების მიღების შესაძლებლობა; ხელი შეეწყობა ელექტრონული სწავლების, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების მიზნობრივი პროგრამების განხორციელებას.

ამაღლდება განათლების ხარისხი.

- განათლების ხარისხი დაეფუძნება ქართულ ისტორიულ, დასავლურ სტანდარტებსა და გამოცდილებას;
- კანონმდებლობით უზრუნველყოფილი იქნება განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის დამოუკიდებლობა ცენტრალური მართვის ორგანოებისაგან; ეროვნული ცენტრის ფუნქცია იქნება ხარისხის გარე შეფასება, ხარვეზების გამოვლენა და მათი აღმოფხვრის ხელშეწყობი ღონისძიებების განსაზღვრა/უზრუნველყოფა (უკი-

დურეს შემთხვევაში, ავტორიზაცია/აკრედიტაციის გაუქმება);

- არსებითად გადაისინჯება ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის მოქმედი წესი; ავტორიზაცია/აკრედიტაციისას უზრუნველყოფილი იქნება აუცილებელი გამომავალი და ობიექტური ინდიკატორების გამოყენება, ასევე დარგობრივი და შინაარსობრივი მხარის შეფასება;
- განათლების ხარისხის განვითარება უზრუნველყოფილი იქნება სამი აუცილებელი კომპონენტის თანაარსებობით:
 - ა) ეროვნული სასწავლო გეგმა/საგანმანათლებლო პროგრამები (დარგობრივი მახასიათებლები);
 - ბ) პედაგოგიური/აკადემიური/ადმინისტრაციული პერსონალის შესაბამისი კვალიფიკაცია;
 - გ) ხარისხიანი სახელმძღვანელოები.
- სკოლამდელი დაწესებულებებისათვის შემუშავდება და დაინერგება საგანმანათლებლო-საადამიზრდელ გეგმა და პროგრამები; უზრუნველყოფილი იქნება საბავშვო ბაღებში დასაქმებულთა სათანადო კვალიფიკაცია;
- არსებითად გადაისინჯება ეროვნული სასწავლო გეგმა, აგრეთვე ამ გეგმით განსაზღვრული როგორც სწავლა-სწავლებისა და საათობრივი განაწილების ძირითადი პრინციპები, ისე საგნობრივი პროგრამები; სკოლას დაუბრუნდება აღმზრდელობითი ფუნქცია; განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა ქართული ენის, როგორც ცალკე საგნის, სწავლებას; სწავლების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით, კლასში მოსწავლეთა მაქსიმალურ რაოდენობად განისაზღვრება არა უმეტეს 25 მოსწავლისა;
- შეიქმნება კვალიფიკაციის ამაღლების მდგრადი და ეფექტიანი სისტემა – უზრუნველყოფილი იქნება მასწავლებლების/აკადემიური პერსონალის კვალიფიკაციის შესაბამისობა საგანმანათლებლო პროგრამებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებთან; განხორციელდება მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნობრივი პროგრამები; ხელი შეეწყობა მასწავლებლის მოტივაციისა და შესაძლებლობების გაზრდას, იზრუნოს საკუთარ პროფესიულ განვითარებაზე.

ამაღლება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამეცნიერო პოტენციალი.

- შეიქმნება უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების ინტეგრაციის ხელშეწყობი ეფექტიანი სამართლებრივი, ინსტიტუციური და ფინანსური მექანიზმები;
- განხორციელდება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების უმნიშვნელოვანესი როლის საკანონმდებლო რეგლამენტაცია მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების განვითარების სფეროში;
- სათანადო პროგრამები/ღონისძიებები გათვალისწინებული იქნება სხვადასხვა შესაბამის სახელმწიფო სტრატეგიაში; ამ სტრატეგიებით დასახული მიზნებისა და ამოცანების შედეგები გაანალიზდება სწავლებისა და კვლევის შეფასების საერთაშორისო ინდიკატორების შესაბამისად;
- განხორციელდება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამეცნიერო საქმიანობის საბაზო დაფინანსების სახელმწიფო პროგრამა; ამ დაფინანსების ფარგლებში უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებას ექნება სამეცნიერო პრიორიტეტების განსაზღვრის უფლებამოსილება, გაიზრდება მეცნიერთა შრომის ანაზღაურება;
- სახელმწიფო სამეცნიერო ფონდის/ფონდების მიერ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მეცნიერთა პროექტების საგრანტო დაფინანსება განხორციელდება სახელმწიფოს პრიორიტეტების შესაბამისად, ობიექტური და გამჭვირვალე შეფასებისა და დაფინანსების წესის საფუძველზე;
- შემუშავდება და განხორციელდება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიერ სამეცნიერო კვლევებისა და თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის ეფექტიანი მექანიზმები.

მეცნიერება

არსებული ხელისუფლების პირობებში ქართული მეცნიერება და მისი განვითარება არ არის პრიორიტეტული. მეცნიერებისადმი არასახელმწიფოებრივი დამოკიდებულება მხოლოდ მისი მწირი დაფინანსებით არ შემოიფარგლება. წლების განმავლობაში სამეცნიერო და კვლევითი ინსტიტუტები მიზანმიმართულად დაიხურა, მკვეთრად შემცირდა მეცნიერების დაფინანსება. საპრივატიზაციო ობიექტების ნუსხაში მოხვდა არა ერთი სამეცნიერო და კვლევითი დაწესებულება, რომელთა გასხვისებას მოჰყვა მეცნიერ-

თანამშრომელთა უმუშევრად დარჩენა და ქვეყნის ინტელექტუალური ძალის საზღვარგარეთ გადინება. გაწყვეტილია კავშირი მეცნიერებს შორის როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე ქვეყნის გარეთ. კატასტროფულად მცირეა იმ ახალგაზრდების წილი, რომლებიც აკადემიურ კარიერას ირჩევენ. სახელმწიფომ თითქმის სრულად მოიხსნა პასუხისმგებლობა ქვეყანაში მეცნიერების განვითარებაზე.

მოიშალა მეცნიერული ცოდნის ფორმირების ინტეგრირებული სისტემა. ახალი სისტემის ჩამოყალიბების გარეშე შეუძლებელია ცოდნის განახლება, გაზიარება, მისი აკუმულირება და მომავალი თაობებისათვის გადაცემა. ამ მიზნებისთვის საჭიროა სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელება.

მეცნიერების პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები

- შემუშავდება სახელმწიფო პოლიტიკა მეცნიერებისა და სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების საქმიანობის კუთხით;
- მეცნიერება გახდება ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის საფუძველი;
- ჩვენ მიერ განსაზღვრული პრიორიტეტების საფუძველზე მნიშვნელოვნად გაიზრდება მეცნიერების დაფინანსება;
- მოხდება ფუნდამენტურ და გამოყენებით კვლევათა ორგანიზებისა და მხარდაჭერის ახალი, ევროპული ტიპის სისტემის ფორმირება;

- თანამედროვე მოთხოვნათა შესაბამისი სამეცნიერო კვლევების უზრუნველსაყოფად შეიქმნება ქმედითი სისტემა, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოში არსებული სამეცნიერო პოტენციალის მაქსიმალურ რეალიზებას, მეცნიერების მუდმივ განვითარებას და მის ინტეგრაციას ერთიან სამეცნიერო სივრცეში;
- უზრუნველყოფილი იქნება სამეცნიერო ინფრასტრუქტურის განვითარება, კვლევების ხარისხის ამაღლება, ახალგაზრდობის ჩართვა სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობაში, ქვეყნის მეცნიერების ინტეგრირება საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში;
- შეიქმნება მეცნიერების სფეროში შედეგზე ორიენტირებული საგრანტო დაფინანსების სისტემა;
- სახელმწიფო ხელს შეუწყობს ქართული მეცნიერებისა და სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ინტეგრაციას საერთაშორისო სამეცნიერო და აკადემიურ სივრცეში, მათ შორის, ერთობლივ კვლევით საქმიანობას, საერთაშორისო პროექტებში მონაწილეობის ფორმით;
- მეცნიერების სისტემა უნდა დაეფუძნოს არსებული სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების პოტენციალს. ამ დაწესებულებების მართვაში უშუალო მონაწილეობას მიიღებენ ამ დაწესებულებების წარმომადგენელები;
- ქვეყნის ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანად გამოცხადდება ნიჭიერი ახალგაზრდების მეცნიერებაში მოზიდვა.

თავი 8. კულტურა და სპორტი

კულტურა ქვეყნის მსოფლიო ცივილიზაციასთან დამაკავშირებელი უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი და იგი საგანგებო სახელმწიფოებრივი ზრუნვის საგანი უნდა გახდეს.

დღეს უკიდურესად მცირეა ბიუჯეტიდან კულტურისათვის გამოყოფილი თანხა. მოუწესრიგებელია კულტურის საკანონმდებლო ბაზა.

დღევანდელი ხელისუფლების კულტურის პოლიტიკა ძირითადად იდეოლოგიზებული და პოლიტიზებულია.

კულტურის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები

კულტურის სფეროში გასატარებელი ღონისძიებების შედეგად საქართველო თანამედროვე სამყაროს ღირსეული წევრი უნდა გახდეს. ამ მიზნით უნდა შემუშავდეს კულტურის განვითარების სტრატეგიული გეგმა, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება ისეთი პრინციპები, როგორცაა:

- ▶ საქართველოს მოქალაქეების თავისუფალი საქმიანობა კულტურის სფეროში და შემოქმედებით პროცესში ხელისუფლების ჩაურევლობის უზრუნველყოფა. უნდა გამოირიცხოს ხელისუფალთა მხრიდან ერთპიროვნული გადაწყვეტილებები;
- ▶ ქართული კულტურული სივრცის მსოფლიოს კულტურულ სივრცეში ინტეგრაციის ხელშეწყობა;
- ▶ კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა მსოფლიოში აღიარებული სტანდარტების შესაბამისად, რეაბილიტაციის პროცესი უნდა მიმდინარეობდეს საერთაშორისო სტანდარტების, იუნესკოსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციების გათვალისწინებით;
- ▶ კულტურის სფეროში დაფინანსების გაზრდა ევროკავშირის ქვეყნების ნიმუშის მიხედვით;
- ▶ კულტურის სფეროში ეფექტიანი საკანონმდებლო ბაზის შემოღება — უნდა დაწესდეს საგადასახადო პრივილეგიები კულტურაში ინვესტირების მსურველთათვის, რაც განაპირობებს დაფინანსებაში სახელმწიფო და კერძო სექტორის თანამონაწილეობას;
- ▶ საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების კულტურათა წახალისება, მათი ჩაბმვა ერთიანი კულტურის პოლიტიკის განხორციელებაში;

რესობების კულტურათა წახალისება, მათი ჩაბმვა ერთიანი კულტურის პოლიტიკის განხორციელებაში;

- ▶ კულტურის სფეროში სახელმწიფო კონკურსების დაფუძნება და კომპეტენტური სახელმწიფო კომისიების შექმნა.

სახელმწიფო ენა

დღევანდელმა ხელისუფლებამ 2003 წლის შემდეგ გააუქმა საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული საქართველოს სახელმწიფო ენის მუდმივი კომისია. გაუქმდა აგრეთვე საქართველოს პრეზიდენტს დაქვემდებარებული საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატა და საქართველოს პარლამენტის სახელმწიფო ენის ქვეკომიტეტი. დაიხურა საგანგებოდ ენობრივი პრობლემებისადმი მიძღვნილი ტელე- და რადიოგადაცემები. ყოველივე ამის შედეგად ქართული ენის კონსტიტუციურ სტატუსთან დაკავშირებით მძიმე ვითარებაა შექმნილი.

შესამჩნევად დაიწია ქართული ენის სწავლების დონემ საჯარო სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში.

თვითდინებაზეა მიშვებული მართლმეტყველებისა და სალიტერატურო ნორმათა დაცვის საკითხი. არ არსებობს დადგენილ ნორმათა დამკვიდრების მექანიზმი. არ ხდება ახალ ნორმათა დადგენა სახელმწიფო დონეზე. უყურადღებოდაა მიტოვებული ტერმინოლოგიური საქმიანობა.

ვერანაირ კრიტიკას ვერ უძლებს მედიის ენა. განსაკუთრებულად საგანგაშო მდგომარეობაა სარეკლამო და ქალაქის გაფორმების საქმეში.

სახელმწიფო ენის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები

საგანგებო ღონისძიებებია გასატარებელი ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, დასაცავად. ამჟამად ამ საკითხის კონტროლი ევალებათ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, მაგრამ მათი კომპეტენცია და შესაძლებლობები არ არის საკმარისი.

სახელმწიფო ენაზე ზრუნვა კვლავ უნდა იკისროს სახელმწიფომ, რათა გარანტირებული იყოს ქართული

ენის კონსტიტუციური სტატუსის დაცვა. უნდა შემუშავდეს და ამოქმედდეს კანონი სახელმწიფო ენის შესახებ.

არაქართულენოვან მოსახლეობასთან მიმართებით შესამუშავებელია სათანადო პოლიტიკა და ღონისძიებები. ეს მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს არაქართულენოვანი მოსახლეობის ჩაბმას საერთო სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში, რათა მათ ქართული სახელმწიფოს სრულფასოვან მოქალაქეებად იგრძნონ თავი.

სპორტი

საერთაშორისო სარბიელზე ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს სახელით მოასპარეზე სპორტსმენების მიღწევების, მწვრთნელებისა და სპორტის სპეციალისტების მიერ ამ საქმეში შეტანილი მნიშვნელოვანი წვლილის, მათი პროფესიონალიზმისა და თავდადებული შრომის მიუხედავად, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის განვითარების დონე ჯერჯერობით კვლავ ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს.

ფინანსური პრობლემების, სუსტი მატერიალური ბაზისა და კვალიფიციური კადრების ნაკლებობის გამო სასწავლო-საწვრთნელი მუშაობის ხარისხი ყველა ტიპის სპორტულ სკოლასა და სპორტულ კლუბში საკმაოდ დაბალია.

გარდა ამისა, ქვეყანაში სპორტის განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორებია:

1. არათავისუფალი, დაუცველი და არაკონკურენტული გარემო;

2. თანამედროვე სპორტული ინფრასტრუქტურისა და შესაბამისი ინვენტარის არარსებობა;

3. წვრთნისა და შეჯიბრების პროცესში თანამედროვე მიღწევების არასათანადოდ გამოყენება;

4. მწვრთნელებისა და სპორტსმენების სამედიცინო უზრუნველყოფისა და სოციალური დაცვის არასაკმარისი ხარისხი;

5. ფიზიკური განათლებისადმი არათანამიმდევრული მიდგომები და სხვ.

სპორტის რეფორმის ძირითადი პრიორიტეტებია:

- ▶ სპორტის შესახებ ახალი კანონის მომზადება;
- ▶ სპორტის დეპოლიტიზება და დეცენტრალიზება;
- ▶ პირობების შექმნა იმისათვის, რომ სპორტში ჩაბმა ხელმისაწვდომი გახდეს მოსახლეობის ყველა ფენისათვის;
- ▶ სპორტული ინფრასტრუქტურის მოდერნიზება;
- ▶ უმაღლესი აკადემიური და საშუალო სპორტული განათლების, აგრეთვე სპორტის მეცნიერების განვითარება;
- ▶ სპორტული მედიცინის განვითარება;
- ▶ სპორტში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა.

ქვეყანაში ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის მოდელის შექმნა უზრუნველყოფს სპორტის მართვის სისტემის გაუმჯობესებას და განვითარებას, კონკურენტუნარიანობისა და იმიჯის გაზრდას მსოფლიოში.

საარჩევნო ბლოკის „ბიძინა ივანიშვილი – ქართული ოცნების“ მიერ წარმოდგენილი საარჩევნო პროგრამა განსაზღვრავს იმ სტრატეგიულ მიმართულებებს, რომელთა განხორციელების შედეგად ქვეყანაში დაიწყება ფართომასშტაბიანი რეფორმები. ამ პროცესში მნიშვნელოვნად შეიცვლება საკანონმდებლო ბაზა, ასევე განისაზღვრება ქვეყნის უახლოესი, საშუალო- და გრძელვადიანი განვითარების პოლიტიკა. ამ პროგრამის ძირითადი მახასიათებლები აისახება სახელმწიფო ბიუჯეტში და გახდება ქვეყნის მასშტაბით ძირეული რეფორმების გატარების წინაპირობა.

2012